

משפט קסטנר

תסריט לסדרת דרמה בת 3 פרקים

**מאת מוטי לרנר
בימוי: אורי ברבש
מפיק יוסי בסון**

הפקה: מחלקת הדרמה של הטלוויזיה הישראלית - 1994

נוסח התסריט שלהלן הוא הנוסח שלפיו נערכו צילומי הסדרה. במהלך העריכה קוצר התסריט, ואף נערכו שינויים בסדר הסצנות, כמקובל בכל תהליך עריכה.

מבוא:

משפטו של מלכיאל גרינוולד, הידוע כ"משפט קסטנר", חתום בחותם כפול. החותם הראשון הוא חותמה של התקופה. ישראל של שנות החמישים הייתה חברה צעירה בשלבים מאוד היוליים של גיבוש זהותה הקולקטיבית, שעברה שינויים מפליגים תוך פרק זמן קצר. עוד לפני שהגלילו פצעי העקובים מדם של מלחמת העצמאות קלטת המדינה, שזה עתה קמה, מאות אלפי עולים. רק מעטים מהם התאימו לסטריאוטיפ החלוץ ולאתוס החלוצי, ורובם המכריע היו פליטי אש וחרב או יהודי ארצות האסלאם שהיו קרובים לעין, אך רחוקים מן הלב.

שנות החמישים היו שנים של מחלוקות פוליטיות, אידאולוגיות ואישיות קשות ומרות, ומנקודת מבטנו - מעט גרוטסקיות. היו אלה שנות הוויכוח על השילומים ועל עיצוב דמותה הרוחנית והתרבותית של החברה החדשה ושנות פילוגו הטראומטי של הקיבוץ המאוחד. רק בעולם כזה ניתן היה לפרק תנועות, קיבוצים ואף משפחות על שאלת "וו החיבור": האם אנחנו ציונים וסוציאליסטים או שמא ציונים-סוציאליסטים. במחלוקות אלה בא לידי ביטוי לא רק קיטוב עמוק והעמדת הדברים במושגים של או-או ושחור לבן, אלא גם שימוש במונחים תיאולוגיים לתיאור תופעות אנושיות. כך גם אלוהים וגם השטן שיחקו על מגרש שכללי המשחק הבסיסיים שלו הם מותנים ויחסיים.

חברה זאת התקשתה מאוד להתמודד עם זכרה הטרי עד כאב של שואת יהודי אירופה. השימוש במושג "שואה וגבורה", שבשלהי אותו עשור קיבל מעמד רשמי, העיד יותר מכל על מצוקה איומה; על חוסר יכולת להבין ולחוש, כי היהודים שחיו ומתו באירופה הכבושה נאלצו לקבל החלטות איומות והרות-גורל, בתנאים של אי-ודאות טוטאלית ושל אימה תהומית. השימוש במטבע הלשוני "כצאן לטבח" לתיאור גורלם של בני אדם, העיד מה גדולה הייתה החרדה מפני הזדהות רגשית ואנושית עם מיליוני הנספים, ומה גדול היה הצורך לשוב ולהוכיח כי לנו זה לא יכול לקרות. אחד הביטויים הבוטים לאימת ההתמודדות היו אלה שגם בימי הקיץ הלוהטים מיאנו להפשיל את שרוול חולצתם, שמא יתגלה המספר החקוק בזרועם, אליו התייחסו כאל אות קלון.

"רוח התקופה" היא תנאי הכרחי להבנת משפטו של ישראל קסטנר. היא הביאה לכך שדברי עשרות העדים מקלוז', עירו של קסטנר, שטענו כי בגללו ורק בגללו לא הניפו את נס המרד ולא חצו את הגבול לרומניה הסמוכה, התקבלו כהגיוניים וסבירים; בעטיה, פסק-דינו של בנימין הלוי, ששיאו היה המשפט כי "קסטנר מכר את נפשו לשטן", נתפס על-ידי רבים כביטוי הן של תבונה והן של אומץ-לב; היא גרמה לכך שדווקא סופרים, שאמורים היו לאבחן דקויות ודו משמעויות כתבו על פסק הדין במושגים כמו "בין הגבורה לכניעה" (מתי מגד).

החותם השני הוא חותם אופיים של גיבוריה המרכזיים של הדרמה: השופט בנימין הלוי, שנשיא בית המשפט העליון, יצחק אולשן, ביקר בחריפות את הדרך בה ניהל את המשפט; שמואל תמיר, שראה במשפט אמצעי לנקום את נקמתו ב"משטר מפא"י" שנוא נפשו וגם לקדם את הקריירה האישית שלו; חיים כהן, שהחליט, כמעט בהחלטת יחיד, להעמיד את גרינוולד לדין ולא להשליך לפח את "העלון" שכתב, וזאת בניגוד לעצתם של רבים וטובים; הצנחן יואל פלגי, שעלה על דוכן העדים כגיבור לאומי וירד ממנו שבר-כלי, ושבמהלך עדותו בא לידי ביטוי יחסו הפתלתל והדו-ערכי לקסטנר, עליו אמור היה להגן. אך בראש ובראשונה המשפט נשא את חותם אופיו של ישראל קסטנר - שבסתר לבבו רצה במשפט, כי חשב לצאת ממנו גיבור לאומי שהציל את חייהם של אלפי יהודים. לכן התעקש להיות העד הראשון מטעם התביעה.

למשפט זה היו גיבורים רבים אך קורבן אחד בלבד: ישראל קסטנר. קסטנר היה רחוק מלהיות צדיק או קדוש. הוא לא היה דובר אמת כפייתי, חדות הלשון שלו הייתה לעתים "עושר השמור לבעליו לרעתו", הוא רדף כבוד ולא נמנע מלייחס לעצמו תפקידים ותארים לא לו. אך מעל הכל הוא אהב את אור הזרקורים המאירים את הבמה, כשהוא ורק הוא ניצב במרכז. אבל, וכאן המקום לשני אבלים. הראשון הוא, כי בודפשט של 1944 לא הייתה המקום למלאכים או לצדיקים. כדי לשאת-ולתת עם אייכמן היה צורך בקור רוח, באומץ לב ובעיקר באותה "חוצפה נשגבה" (כביטוי של יוסף לפיד), שבה ניחן בשפע.

האבל השני הוא, כי קסטנר, כפי שטען חיים כהן, היה אולי שקרן אך לבטח לא היה בוגד או "משתף פעולה". גם את העובדה שאלפי אנשים ניצלו הודות למאמציו וגם הודות לשקריו, איש לא יוכל להכחיש,

גם אם בשעותיו הקשות חלק מאותם ניצולים לא עשו את כל המאמצים כדי להבליט עובדה זאת. לכן, למרות חולשותיו ולמרות שחלק מהדברים שעשה לא ניתנים להסבר, העובדה שדווקא פה ניטל ממנו כבודו ואחר-כך ניטלו ממנו חייו היא עוול הזועק לשמיים. עד עצם היום הזה. מאז משפטו ומותו של ישראל קסטנר חל שינוי רדיקלי בדימויו ובהערכת פעולותיו. שינוי זה הוא רב משמעות, מאחר שבמידה רבה הוא בבואה וראי לשינוי שעברה החברה הישראלית מאז חרצה את דינו.

יחיעם וייץ

התנצלות המחבר

התסריט "משפט קסטנר" הוא דרמה בדיונית, הכתובה בהשראת אירועים שאכן התרחשו. עיצובם של האירועים הללו לעלילה ברורה שבה מתפקדות הדמויות לא רק על פי הידוע על פעולותיהן במציאות, אלא גם על פי חוקי ההתנהגות של דמויות דרמטיות, מחייב כמובן סטיות רבות מאירועי האמת, ומעלה בכך את השאלה הקשה על מידת הדיוק ההיסטורי המתבקשת ביצירת אמנות. אפשר להתחמק מן השאלה ולהשיב בפשטות, שהתסריט הינו יצירת אמנות בלבד ואיננו מהווה מסמך היסטורי, ולכן יש לבחון אותו באמות מידה אמנותיות ולא באמות מידה היסטוריוגרפיות. אבל מאידך, קשה להתכחש לכך שהתסריט מציע פרשנות לאירועים שיש לגביהם חילוקי דעות קשים, וברור שרבים מן הקוראים והצופים יבחרו לראות בו התערבות בכתיבת ההיסטוריה, ולא דווקא יצירת אמנות גרידא. מאחר שבמהלך הכתיבה התלבטתי הרבה בין שתי הגישות הללו, נראה לי שעלי להבהיר כמה מן הסייגים שהצבתי לעצמי.

ככלל, שאפתי לדייק ככל שהדבר ניתן. עם זאת, ובפרט כאשר מדובר היה בתמונות המתרחשות בחדרי חדרים בין הדמויות לבין עצמן, ולא היה באפשרותי לגלות מה התרחש בהן, נטלתי לעצמי את "חירות הפיוט" לברוא את הדברים מדמיוני - בהסתייגות ברורה שתוצאת המתרחש בתמונות האלה חייבת להתאים לאירועי האמת. עשיתי כמיטב יכולתי להשתמש בחירות הזאת כדי להעמיק את הדמויות, לחדד את לבטיהן ולשקף את דעותיהן - על פי הבנתי אותן, כמובן, ולא לנצל את המדיום להתחשבות אישית ופוליטית. במקומות בהם נאלצתי - בגלל קוצר היריעה - לבחור באירועים מסוימים מתוך שפע ההתרחשויות שאכן התרחשו, פעלתי לפי העיקרון שאינני עושה את מלאכתי קלה על ידי השמטת אירועים הסותרים את תפיסת העולם הפוליטית וההיסטורית שלי. לא רק משום שרציתי לפעול ביושר אמנותי ואינטלקטואלי, אלא גם משום שדווקא באותם אירועים, בהם היה איום מסוים על דעותיי הפוליטיות, דווקא שם הסתתרה דרמה אמיתית יותר, נוקבת יותר ומרגשת יותר. אני מקווה שהצלחתי למצוא את האיזון הנכון בין הצורך בדיוק ההיסטורי, הכורח לבטא את תפיסת העולם הפרטית שלי, והמחויבות לאיכותה של היצירה האמנותית.

מוטי לרנר

"קסטנר לא מת"

יצירה מקורית כמוה כדיאלוג אינטימי, משפחתי, שלנו עם עצמנו, כמוה כרב-שיח חברתי, רב-מעמדי נוקב. בתור שכזאת, יצירה מקורית היא כאוויר לנשימה לכל חברה דמוקרטית. בלי יצירה מקורית אנו נדונים לחיות בשקר עם עצמנו, עם שכנינו, עם אהובינו. משפט קסטנר היה בעבורנו מסע ארוך לתוך עצמנו. פענוח של ביוגרפיה כואבת, מסוכסכת, טראגית, ביוגרפיה של כל אחד מאתנו. קסטנר לא מת. גורלם של חבריו, שותפיו, קרוביו וגורלו שלו מכתבים את חיינו כאן ועכשיו. הפרשנות שאנו מעניקים לעברם היא שתקבע את עתידנו. הזכות לספר את סיפורו של קסטנר היתה לכולנו שעת חסד, ועל כך אנו מודים.

אורי ברבש

משפט קסטנר

פרק ראשון

1. פנים. חדר אורחים בבית מגורים. יום.
גבר כבן 60 מדבר אל המצלמה. פניו מעוותים על ידי חלוקה גרפית שאיננה מאפשרת להבחין בתווי פניו. כתובית: זאב אקשטיין - רוצחו של ד"ר ישראל קסטנר

אקשטיין: (למצלמה) כן. אני רצחתי את האיש ההוא. עד היום אני לא יכול להגיד את השם שלו, של המנוול. אני מתחרט רק על כך שהשתמשתי באקדח. הייתי צריך לחנוק אותו ולהשליך אותו לביוב. עשיתי מה שכולם חשבו שצריך לעשות. הוא היה הפושע הכי גדול בהיסטוריה שלנו. שבע מאות אלף יהודים הלכו לאושוויץ בגללו. שבע מאות אלף! שום חוק לא יכול להגן על אדם שמכר את נפשו לשטן. אבל בבית המשפט העליון ישבו אנשים של מפא"י. ידעתי שהם יזכו אותו. עד היום אני מאמין שמדינה כמו שלנו לא תתקיים, אם אנשים שעשו דברים כאלה ימשיכו לחיות בה...

נשמע קול ירייה מחריש אוזניים. CUT אל תמונת סטיל של ד"ר ישראל קסטנר. על התמונה מופיעה הכתובית: עליית הסרט נוצרה בהשראת משפט קסטנר-גרינוולד שנערך בבית המשפט המחוזי בירושלים בשנת 1954. עם זאת אין לראות בסרט שחזור דוקומנטרי של המשפט וספיחיו, אלא דרמה בדיונית המחויבת לאיכות אמנותית ולא לדיוק היסטורי.

2. פנים. בית קסטנר בתל אביב. יום.
כתובית: 1 בינואר 1954 חדר האמבטיה הצר, כדקה לפני שש בבוקר. ד"ר ישראל קסטנר (47) עומד מול הראי הסדוק שמעל לכיור וכורך עניבה סביב צווארו. הוא לבוש בחליפה כהה ופניו מגולחים, אך מתח רב ניכר בו. על רקע התמונה מופיעה הכתובית הבאה: ד"ר ישראל (רז'ה) קסטנר - סגן יו"ר ההסתדרות הציונית בהונגריה בשנים 1944-1945. CLOSE UP על אצבעותיו של קסטנר המתקשות לקשור את העניבה.

קול אשה (V.O): אני לא מבינה איך אתה יכול להתגנדר ככה. אתה לא הולך לנשף...

CUT אל בודיו (42) אשתו של קסטנר, העומדת בחדר הכניסה לדירה וקולעת את צמותיה של סוזי (9). היא לבושה בחליפה כהה ומעודנת. קסטנר איננו עונה לה. ברקע נשמע אות תחנת "קול ישראל" שלפני תחילת השידורים. מעל לקולות הבוקעים מן הרדיו נשמע קולו של קסטנר המעיד בבית המשפט.

קסטנר: (V.O) כבוד השופט, הנאצים פלשו להונגריה ב-19 למרץ 1944... לא. אף אחד לא ציפה לכך. הרי עד אותו היום ההונגרים נלחמו לצד הגרמנים... ופתאום מצאנו את עצמנו, שבע מאות אלף היהודים, במלכודת מוות...

3. פנים. בית גרינוולד. באותו הזמן.

בחדר שינה אפלול, כשפניו אל חלון שתריסו מוגף למחצה, עומד מלכיאל גרינוולד (70) בטלית ובתפילין ומסיים את תפילת השחרית. ברקע אפשר לשמוע ממכשיר רדיו הנמצא ליד חלון אחד השכנים את פרק התהילים המשודר לפני החדשות. על רקע תפילתו של גרינוולד מופיעות הכתוביות הבאות: מלכיאל גרינוולד - בעל מלון בירושלים. פרסם דף משוכפל ובו טען כי הד"ר קסטנר שיתף פעולה עם הנאצים בהשמדת יהודי הונגריה. לפתע נסגר הרדיו המשדר את פרקי התהילים. גרינוולד, הדרוך לקראת שידור החדשות, ממהר לעבר החלון.

גרינוולד: (בכעס לעבר החלון הפתוח): א-שוויין! תן לשמוע חדשות!

הרדיו נפתח. תחילה נשמע המשך פרקי התהילים, אך אחר כך מתגבר קולו של קסטנר הממשיך בעדותו בבית המשפט. גרינוולד חוזר להתפלל, אך ניכר בו שהוא איננו מסוגל להתרכז, וכעבור רגע הוא חדל.

קסטנר: (V.O) כן. ידענו שהמוני יהודי אירופה כבר הושמדו במחנות המוות, אבל ידענו גם שהמלחמה עומדת להסתיים. קיוונו שאם נצליח להרוויח זמן, נינצל...

4. פנים. ביתו של שמואל תמיר. באותו הזמן.

שמואל תמיר (31) עומד בפינת האוכל בביתו, שפופרת הטלפון בידו. ברקע נשמעים שידורי "קול ישראל". התמונה קופאת, ומופיעה הכתובית הבאה: עו"ד שמואל תמיר - סניגורו של גרינוולד.

תמיר: (בתקיפות): אבל אדוני הרב, אם בגלל שלא הייתי באירופה ב-1944, אני לא מסוגל להבין מה קרה בהונגריה, הרי חצי מתושבי מדינת ישראל לא מסוגלים להבין... אני הסניגור במשפט הזה, אדוני. אתה יכול להיות בטוח שהכנתי את שיעורי הבית שלי...

5. פנים. בית קסטנר. באותו הזמן.

קסטנר יוצא מחדר האמבטיה אל חדר הכניסה. הוא מצית לעצמו סיגריה, ולובש את המקטורן שלו. ברקע נשמע הקריין הקורא את פרק היום בתנ"ך. הוא מתקרב אל בודיו הקולעת עדיין את צמותיה של סוזי.

קסטנר: (בקול נמוך) את תבואי איתי לבית המשפט, ותשבי לידי. יום יום. מול השופט. בפרוזדורים. במזנון. אפילו אם המשפט הזה יימשך חודש...

6. פנים. בית גרינוולד. באותו הזמן.

ברקע נשמעת קריאת פרק היום בתנ"ך העולה מן הרדיו. גרינוולד מסיר את הטלית ומקפל אותה. הוא מתקשה לשמוע את הקריין ופונה אל החלון.

גרינוולד: תגביר את הרדיו, מנוול!

ברקע נשמע דווקא קולו של קסטנר.

קסטנר: (V.O) אנחנו, התנועות הציוניות, למרות שהיינו רק חמישה אחוז מן הקהילה היהודית, כבר עסקנו בהצלה. ב-42' הקמנו ועדה שסייעה ליהודים שנמלטו מפולין ומסלובקיה...

7. פנים. בית המשפט המחוזי בירושלים. באותו הזמן.

יד תוחבת מפתח אל דלת אולם בית המשפט, עליה מתנוסס השלט: מדינת ישראל - בית המשפט המחוזי. הדלת נפתחת. השופט בנימין הלוי (44), לבוש בחליפה כהה נכנס אל האולם צר המידות. הוא סוגר אחריו את הדלת ומתבונן בפרטים השונים שבאולם. סמל המדינה. שולחן השופט. הפטיש, וכו'. כתובית: השופט בנימין הלוי, נשיא בית המשפט המחוזי בירושלים. ברקע נמשכת עדותו של קסטנר.

קסטנר: (V.O) הסתרנו את הפליטים האלה, חילקנו להם תעודות מזויפות, כסף ומזון, והשתדלנו להבריח אותם לרומניה...

8. פנים. בית תמיר. באותו הזמן.

תמיר עדיין מדבר בטלפון.

תמיר: אם כבוד הרב רוצה שהציבור בארץ ידע מה קרה בהונגריה ב-1944 הוא חייב להעיד... אחרת איש לא ידע לעולם... איך אדוני יכול לומר דבר כזה? איזה רווח פוליטי אני יכול לעשות מן הטרגדיה של העם שלי?

תמיר הנזעם מפנה את מבטו לעבר פתח המטבח. בפתח עומדת אשתו מוכנה לצאת לעבודה. הוא פונה לעברה ונפרד ממנה, שפופרת הטלפון עדיין בידו.

9. פנים. בית המשפט המחוזי. באותו הזמן.

השופט בנימין הלוי יושב על כיסא השופט. ידיו תומכות בראשו והוא מהרהר. ברקע נשמע המשך עדותו של קסטנר.

קסטנר: (VO) כן. היו לנו קשרים עם מברחי גבול, עם מרגלים זוטרים של המודיעין הגרמני, עם אנשי בולשת הונגריים. הקשר עם אייכמן נוצר יום אחד לאחר שהוא הגיע לבודפשט...

לפתע נכנס שוטר אל האולם. הוא מבחין בשופט ופונה אליו בכעס.

שוטר: מה אתה עושה כאן? איך נכנסת הנה בכלל? (לפתע הוא מזהה את השופט) אהה, אדוני השופט... סליחה... לא הכרתי אותו...

10. פנים. בית קסטנר. באותו הזמן.

קסטנר בחדר הכניסה. הוא מעשן, מבריש את חליפתו במברשת ומאזין לקולו של קריין החדשות הבוקע מן הרדיו.

קריין: (מן הרדיו) היום יפתח בירושלים משפט הדיבה של מדינת ישראל נגד מלכיאל גרינוולד, שהאשים את הד"ר ישראל קסטנר, הדובר לשעבר של משרד המסחר והתעשייה, בשיתוף פעולה עם הנאצים בהשמדת יהודי הונגריה, וברצח בעקיפין של מאות אלפי יהודים בארצות אירופה תמורת בצע כסף...

בודיו, העסוקה עדיין עם סוזי, איננה רוצה שזו תשמע את החדשות. היא ממהרת וסוגרת את הרדיו.

סוזי: (לקסטנר): אני לא רוצה שדודה קלרה תיקח אותי לבית הספר. אני בכלל לא אוהבת אותה...

בודיו: רק היום, מותק.

הטלפון שבפרוזדור מצלצל. קסטנר מרים את השפופרת. בודיו מתבוננת בו.

קסטנר: ד"ר קסטנר... כן. בוקר טוב, אדוני... כן, כן. בהחלט. אנחנו אופטימיים. לולא היינו כאלה, לא היינו מגיעים עד לכאן... כן, כן. תודה רבה, אדוני.

קסטנר מניח את השפופרת במקומה ופונה אל בודיו.

קסטנר: זה היה טדי קולק. ראש הממשלה ביקש אותו לאחל לי בשמו הצלחה...

11. פנים. אולם בית המשפט. יום.

ידו של השופט האוחזת בפטיש מכה בשולחן. השופט מכחכת בגרונו. CUT אל הקהל. באולם צר המידות היכול להכיל כ-30 צופים, יושבים תשעה צופים בלבד. המצלמה סוקרת אותם מדי פעם, וכאשר היא מתמקדת באחד מהם מופיעה גם כתובית המזהה אותו. האנזי בראנד - המסייעת העיקרית של הד"ר קסטנר בבודפשט. קתרינה סנש - אמה של הצנחנית חנה סנש שהוצאה להורג בכלא בודפשט. בודיו קסטנר - אשתו של הד"ר קסטנר. יואל פלגי - צנחן ישראלי שנשלח להונגריה. דוד הרמן - מניצולי יהדות הונגריה. שמואל הירש - ניצול אושוויץ. יוסף רוזנר - ניצול אושוויץ. המצלמה המדלגת על פניהם של הצופים ממחישה את המתח והמעורבות של כולם. ברקע נשמע המשך עדותו של קסטנר.

קסטנר: (V.O) כמה שעות אחרי שהגרמנים נכנסו לבודפשט הם עצרו בתחנות הרכבת אלף חמש מאות יהודים שניסו להימלט. מצד שני, אחרי הצהריים באו שני קציני ס.ס. - קרומיי וויסליצני - למשרדי הקהילה היהודית והתחייבו לפני היושב ראש שלא יפגעו אפילו ביהודי אחד...

המצלמה מתמקדת בשולחן התביעה: בעוזר התובע עו"ד גרטל (30) המעלעל במסמכים שלפניו, ובתובע עו"ד אמנון תל (50) העומד וחוקר את קסטנר. כתובית: עו"ד אמנון תל, סגן פרקליט מחוז ירושלים. התובע במשפט קסטנר - גרינוולד.

תל: למיטב ידיעתך, היה מישהו שהאמין להבטחות של הנאצים?
קסטנר: המצב לא היה רציונאלי. היה קשה לתפוס אותו בהגיון. ומי שאין לו שום סיכוי, נאחז אפילו בהבטחות של נאצים...

תל: הממשלה ההונגרית לא ניסתה להגן על היהודים?
קסטנר: ראש ממשלת הונגריה היה צריך לבקש רשות מן השגריר הגרמני אפילו בשביל להדליק סיגריה...

CUT אל שולחן ההגנה. הנאשם גרינוולד, תמיר, ועוזרו עו"ד מרינסקי (30) יושבים ליד השולחן ועוקבים אחרי עדותו של קסטנר. מדי פעם הם רושמים רשימות. CUT אל השופט הלוי הרושם בקדחתנות כל מילה בפרוטוקול.

קסטנר: עוד באותו היום החליטה ועדת ההצלה להאיץ את קצב הבריחה לרומניה. הדפסנו אלפי תעודות זהות, תעודות טבילה, תעודות נישואין. סיפקנו צבע בלונד לגברים ולנשים, חילקנו להם כסף ובגדים, הכשרנו צעירים שהכירו את הגבול להיות מבריחים... כך הצלחנו להציל למעלה משלושת אלפים...

הלוי: יותר לאט, ד"ר קסטנר. כמה הצלתם, אמרת?

קסטנר: למעלה משלושת אלפים, אדוני.

הלוי רושם את דבריו בפרוטוקול.

תמיר: ואני אומר, כבוד השופט, שלד"ר קסטנר יש מאניה לייחס לעצמו כל מעשה הצלה של יהודים. **(לקסטנר)** אתה לא טיפלת בכלל בבריחה לרומניה. אחרים טיפלו בזה. הגברת בראנד, למשל.

CUT אל האנזי בראנד העוקבת אחרי תשובתו של קסטנר.

קסטנר: **(באיפוק)** אני מייעץ לסניגור להמתין לעדותה של הגברת בראנד...

CUT אל בודיו המתבוננת בהאנזי בחטף.

12. פנים. בית קסטנר. לילה.

בודיו וקסטנר נכנסים אל הבית. בודיו משאירה את מעילה וכפפותיה בחדר הכניסה וצועדת לעבר חדר השינה. קסטנר נשאר בחדר הכניסה.

בודיו: למה גם היא צריכה להיות בבית המשפט? נדמה לי שהיא לא היתה צריכה להעיד היום.
קסטנר: היא צריכה לשמוע את כל העדויות כדי לדעת מה לומר בעדות שלה.
בודיו: יש לך מספיק הזדמנויות לעדכן אותה. אני לא מבינה למה כולם צריכים לראות אתכם יחד...
קסטנר: **(באיפוק)** היא הלכה איתי לכל הפגישות עם אייכמן. אם מאשימים אותי במשהו, היא אשמה כמוני.
בודיו: ובמקרה בדיוק עכשיו היא גם שלחה את בעלה לחוץ לארץ. נכון?
קסטנר: **(בכעס)** מה שהיה לי איתה בבודפשט נגמר. אנחנו נפגשים כאן רק בענייני המשפט!
בודיו: ודאי...

קסטנר רואה עד כמה היא פגועה. הוא מתעשת ומנסה לפייס אותה.

קסטנר: מה את רוצה ממני? למה את חוזרת לסיפור הזה? אני זקוק עכשיו לעצה שלה. לפעמים **(בודיו איננה עונה)** את לא יכולה להאמין בי? הרי שנים לא ראיתי אותה...
בודיו: אני מאמינה בך. אתה לא מאמין בי...

קסטנר פונה אליה ומחבק אותה.

קסטנר: כשאין חרב מונפת מעלינו אנחנו מסתדרים לא רע...

13. פנים. חדר מגורים בביתו של עו"ד תל. עשר שנים אחר כך. ראיון עם עו"ד תל.

תל: **(למצלמה)** אני הכרתי את הד"ר קסטנר הרבה לפני המשפט. אותו ואת בני משפחתו. ואמרתי לו כמה וכמה פעמים שיניח לגרינוולד. מי בכלל קרא את העלון שהגרינוולד הזה פרסם? שניים שלושה זקנים תמהונים בירושלים. זה הכל. וגם הם ידעו שגרינוולד הוא פסיכופאט. **(באירוניה)** אז מישו אמר למישו בירושלים שקסטנר שיתף פעולה עם הנאצים תמורת כמה מאות אלפי דולרים. אז מה? אבל הצניעות לא הייתה תכונה בולטת במיוחד אצל ד"ר קסטנר. הוא רצה להיות חבר כנסת. רצה להיות שר. הוא היה משוכנע שהמשפט יהפוך אותו לפיגורה לאומית. האחד והיחיד שהציל יהודים מידי הנאצים. אני לא חושב שהכשלתי אותו. זה הוא שהכשיל את עצמו...

14. פנים. בית תמיר. לילה. אותה פינת האוכל. תמיר משוחח בטלפון עם אותו העד המסרב להעיד עבורו.

תמיר: הרב פרוידגור, אמנם אני לא חובש כיפה, אבל אני מוכן להשבע לך שכל ענייני הוא בגילוי האמת... הרי קסטנר הוא אבי אבות השקרנים. אם תעיד, העולם ישמע גם את האמת שלך... אני לא אמרתי שהלכתם כמו צאן לטבח. אני נשבע שלא אמרתי. ציטטו אותי לא נכון... כבוד הרב, אני מתחייב לומר בפומבי ש"צאן לטבח" הוא ביטוי אומלל. הוא ביטוי מתעה... כן. בהחלט. וכל מי שמשתמש בו, מעיד על עצמו שהוא לא מבין שום דבר... רק רגע. רק רגע...

אבל פרוידגור ניתק.

15. פנים. בית המשפט. יום.

הרב פיליפ פרוידגור (65) עומד על דוכן העדים. כתובית: הרב פיליפ פרוידגור - ראש הקהילה האורתודוקסית בבדפשט. נמלט לרומניה באוגוסט 1944. ברקע אפשר לראות בדיוק את אותם הצופים שהיו בישיבה הקודמת, מלבד הצנחן פלגי. קסטנר יושב ליד שולחן התביעה.

הלוי: אני מודה לכבוד הרב פרוידגור על שנענה לפנייתי והסכים להעיד. אדוני יכול להיות סמוך ובטוח שסירובו להעיד מטעם ההגנה, איננו פוגם בתוקף העדות שלו...

לפתע נפתחת הדלת. נכנס יואל פלגי, מתיישב במקומו, ונד בראשו לעבר קסטנר. בינתיים ממשיך פרוידגור להעיד מעל הדוכן.

פרוידגור: ארבעה ימים אחרי שהנאצים פלשו, קיבלתי צו לבוא אל ה-ס.ס., אל אותו קצין בשם ויסליצני. כשנכנסתי הוא סגר את הדלת, ואמר לי לשבת. בדרך כלל היינו עומדים אצל הנאצים. ואז הוא הוציא מכתב מהרב הראשי של סלובקיה. בעברית. הרב המליץ להגיע להסכם עם אותו ויסליצני, לפיו הנאצים לא יגרשו את היהודים לאושוויץ, תמורת שני מיליון דולר...

הלוי: **(חוזר אחרי)** לא יגרשו יהודים לאושוויץ תמורת שני מיליון דולר...

פרוידגור: אחרי שקראתי את המכתב, הוא קימט אותו והשליך אותו לתנור.

הלוי: ומה ענית לו?

פרוידגור: עניתי שאני עומד לרשותו.

הלוי: והאמנת לו? לאנסית לחשוב אולי ישנה איזו מטרה נסתרת בהצעה הזאת? אולי זאת היתה הטקטיקה להסוות את תוכנית ההשמדה?

פרוידגר: זאת באמת שאלה גדולה, אדוני השופט. על פי דין תורה, אם אפשר להציל יהודי, צריך להציל אותו - אפילו בדרך שעלולה להזיק לאחרים - כי בכל זאת גורל האחרים עדיין נתון לרחמי שמיים...

הלוי: ומתי ראית אותו שוב, את אותו ויסליצני?

פרוידגר: כעבור כמה ימים אמר לי קסטנר שהוא מנהל עכשיו את המו"מ עם ה-ס.ס....

הלוי: ומה ענית לו, לקסטנר?

פרוידגר: ענית נו, טוב...

CUT לחקירתו של פרוידגר על ידי תמיר.

תמיר: מר פרוידגר, האם קיבלתם פקודה מן ה-ס.ס. להרגיע את היהודים, למנוע בהלה?

פרוידגר: לא קיבלנו פקודה כזאת, אבל הבנו מדבריהם שאם לא יהיה שקט, יהיה גרוע יותר...

תמיר: האם קסטנר העביר לכם בשם הגרמנים פקודות כאלה?

פרוידגר: לא...

תמיר: לא?

פרוידגר: לא.

תמיר: האם לא חשבתם מעולם על האפשרות להילחם בגרמנים? להקים מחתרת? האם קסטנר הציע לכם אי פעם להקים מחתרת?

פרוידגר: הרי כתוב בפירוש "דרשו שלום העיר"...

תמיר: כלומר, קסטנר מעולם לא הציע לכם איזושהי תוכנית של התנגדות לגרמנים?

פרוידגר: לא...

תמיר: (בסיפוק) יסלח לי אדוני על השאלה, אבל האם זה יהיה נכון לומר, אדוני, שלך ולחבריך הייתה מנטליות גלותית?

תל: אני מתנגד לשאלה, כבוד השופט. המשפט הזה לא עוסק בדעות קדומות...

הלוי: ההתנגדות נדחית. (רומז לפרוידגר להשיב)

פרוידגר: (באיבה) אני לא מכיר דבר כזה "מנטליות גלותית". הייתי איש יהודי בגולה, ואני איש יהודי גם כאן...

16. פנים. מזנון בית המשפט. יום.

קסטנר ופלגי עומדים בתור מול הקופאית שליד הדלפק. קסטנר אוחז שני ספלי קפה בידיו, פלגי אוחז ספל אחד.

פלגי: (רומז לו על קתרינה סנש היושבת לבדה בפינת המזנון): זאת הגברת סנש. האמא של חנה...

קסטנר: למה היא לא מציגה את עצמה בפני?

פלגי: היא חושבת שלא עשית מספיק כדי להציל אותה, את חנה...

CUT אל בודיו היושבת לבדה ליד אחד השולחנות. ליד שולחן אחר יושבת האנזי ומשוחחת עם העד דוד הרמן. בודיו ממתינה לקפה שלה, ועוקבת אחרי בעלה במבטה. לפתע מתקרבים תמיר ועוזרו אל הדלפק. בודיו נדרכת. גם האנזי מתבוננת במפגש. קסטנר מחייך אל תמיר. הוא מוסר ספל קפה אחד לידי פלגי, ולוחץ את ידו של תמיר.

קסטנר: למרות שיש לי מנטליות גלותית? (תמיר מחייך) וזהו מר יואל פלגי, הצנחן.

קסטנר נוטל את ספל הקפה שלו מידו של פלגי, וזה לוח את ידו של תמיר.

תמיר: הצניחה שלך בהונגריה, אדוני, היא אחד ממעשי הגבורה המופלאים ביותר של יהודים בימינו.
 פלגי: תודה, אדוני. הייתי שמח הרבה יותר, לו הייתי מצליח גם להציל כמה יהודים במעשה הגבורה הזה.
 קסטנר: **(לפלגי באירוניה)** אל תקלקל לו את ההתפעלות. כאן צמאים לגיבורים. בכל מחיר. בעיקר כאלה שהצליחו למות, ואפשר לבנות לזכרם אנדרטה...

תמיר איננו משיב. הוא הבין משהו שלא הבין קודם לכן. קסטנר משלם לקופאית ופונה לעבר בודיו. פלגי פונה אחריו.

תמיר: **(אחרי קסטנר)** ד"ר קסטנר. אני מקווה שלא תפגע באופן אישי מן החקירה הנגדית. אלה הם כללי המשחק בבית המשפט...
 קסטנר: אני משפטן, אדוני, ואני מכיר את הכללים. **(פונה לעבר בודיו, אך חוזר אל תמיר)** אגב, אתה עושה עבודה לא רעה, מר תמיר. אם יום אחד אפתח כאן משרד פרקליטים, אשמח להעסיק אותך אצלי...

17. פנים. בית בראנד. עשר שנים אחר כך.

האנזי: **(למצלמה)**: ישבתי באולם בית המשפט וחיכיתי שמישהו יקום וישאל אותו, את פרוידגר, למה הוא ברח והפקיר את הקהילה שלו? הרי הייתה לו אחריות על חיים של מאות אלפי יהודים. היו לו קשרים. היה לו כסף. ובכל זאת הוא ברח. לכן הוא שנא אותנו כל כך. משום שרז'ה ואני נשארנו בהונגריה עד סוף המלחמה. אבל הייתה עוד סיבה. **(פאוזה)** כשפרוידגר ברח... באוגוסט '44... הוא היה צריך עזרה. ויזות לרומניה. הוא בא אל רז'ה וביקש ממנו שיסדר לו את הוויזות... אבל רז'ה היה עסוק...

18. פנים. בית המשפט. יום.

פרוידגר על דוכן העדים. הוא עונה לשאלותיו של תמיר בחקירה נגדית. הקהל באותו ההרכב.

פרוידגר: כבר אמרתי זאת פעמיים. ויסליצני הזמין אותי אליו, כדי לנהל איתי משא ומתן. אחר כך לא שמעתי ממנו מאומה במשך שבוע, ואז נודע לי פתאום שהוא מנהל את המשא ומתן עם ד"ר קסטנר...
 תמיר: מדוע אדוני הניח לו להשתלט על המשא ומתן הזה? הרי קסטנר ייצג את הציונים, והציונים היו רק חמישה אחוז מן הקהילה.
 פרוידגר: ויסליצני לא הזמין אותי ולא טלפן אלי. אם אדוני חושב שאני יכולתי ללכת אל קצין של ה-ס.ס. מבלי שהוא הזמין אותי, או לטלפן אליו, הרי אדוני איננו מבין מה פירוש להיות יהודי בבודפשט ב-1944.
 תמיר: אבל הרי אדוני ודאי האמין שגורלם של שמונה מאות אלף יהודים תלוי בעסקה הזאת! **(פרוידגר מהסס)** מדוע לא דרשת מקסטנר שיחדל להפריע לך? **(פרוידגר מהסס)** אני ממתין לתשובתך, אדוני...
 פרוידגר: **(מהסס)** התרשמתי שהוא מצא שפה משותפת עם הנאצים, אדוני. הוא ידע איך לקנות את ליבם. קסטנר הוא איש חלקלק וערמומי. הוא גם יכול היה לשקר להם מבלי להניד עפעף...

CUT אל קסטנר המתבונן בפרוידגר. CUT אל האנזי ופלגי.

פלגי: **(בלחש להאנזי)** זה כל מה שיש לפרוידגר לומר עליו?
 תמיר: **(לפרוידגר)** תודה רבה, כבוד הרב. **(לשופט)** אני סיימתי את החקירה, כבוד השופט...

אך פרוידגר מהסס.

הלוי: העדות שלך הסתיימה, כבוד הרב...
 פרוידגר: רציתי... ברשות בית המשפט... רציתי בכל זאת לומר משהו בעניין שלא נשאלתי עליו.
 רציתי להשיב לאלה שהלעיזו עלי שב-44 הפקרת את יהודי הקהילה שלי בצפורני הנאצים וברחתי... זה היה באוגוסט... כבר לא הייתה בי תועלת בבודפשט. לא היו לי קשרים. לא היה לי כסף... ראיתי שאני לא יכול להציל... והיה פיקוח נפש... **(גרונן נחנק)**
 הלוי: תודה רבה, אדוני...

19. פנים. משרדו של שמואל תמיר. עשר שנים אחר כך.

תמיר: **(למצלמה)** גם פרוידגר הודה שקסטנר עקף אותו כדי להשתלט על הנהגת יהודי הונגריה. הוא ברח משום שקסטנר לא אפשר לו לפעול. קסטנר היה פשוט מגלומן. היתה בו תאוות שלטון ללא מצרים. גם כאן בארץ הוא גייס למשפט הפרטי שלו את כל המנגנון: הפרקליטות. היועץ המשפטי לממשלה. טדי קולק, שהיה מנכ"ל משרד ראש הממשלה. וגם את ראש הממשלה עצמו, משה שרת, שהיה מקבל ערב ערב דיווחים על מה שהתרחש בבית המשפט... אני הייתי עורך דין צעיר. במשרד קטן. ובגלל שהייתי בעבר חבר אצ"ל, לא יכולתי לייצג אף מוסד ציבורי...

20. פנים. בית המשפט. יום.

קסטנר עומד על דוכן העדים. הוא נחקר בידי תמיר. כאשר המצלמה עוברת בחטף על פני הצופים, אפשר להבחין בהעדרו של יואל פלגי.

קסטנר: לא סילקתי את פרוידגר ולא השתלטתי על המשא ומתן. כפי שכבר סיפרתי בבית המשפט, היו לנו - לוועדת ההצלה - קשרים עם אנשי בין גרמנים - והם יזמו את הפגישה עם ויסליצני...
 תמיר: אבל זה קרה אחרי שוויסליצני כבר התחיל במשא ומתן עם פרוידגר.
 קסטנר: כנראה שהוא גילה שפרוידגר לא מסוגל לספק לו את הסחורה.
 תמיר: סחורה?
 קסטנר: **(מתחמק)** שני מיליון דולר. לפרוידגר לא היו קשרים. לנו היו קשרים עם הסוכנות, עם ההסתדרות הציונית, עם הג'וינט... והגרמנים ידעו על כך...
 תמיר: ואני חושב, ד"ר קסטנר, שהגרמנים העדיפו לנהל איתך משא ומתן, משום שגילו שפרוידגר לא ישתף איתם פעולה...
 קסטנר: **(באירוניה)** ואני רואה שהסניגור הנכבד רוצה כבר להיות השופט.
 הלוי: ובכל זאת, מר תמיר, הרי מחד גיסא אתה טוען שפרוידגר היה צריך לנהל את המשא ומתן עם הנאצים. ומאידך, אתה טוען כלפי הד"ר קסטנר שדווקא משום שהוא ניהל את המשא ומתן איתם הוא משתף פעולה.
 תמיר: משתף פעולה הוא כל מי שפועל לסייע לאויב בניגוד לאינטרסים לאומיים...
 הלוי: כשהרב פרוידגר מנהל משא ומתן עם הנאצים הוא פועל בשם אינטרס לאומי, אבל בשעה שהד"ר קסטנר מנהל משא ומתן איתם זהו שיתוף פעולה?
 תמיר: **(בהיסוס)** הד"ר קסטנר רצה להתחלק עם הגרמנים באותם שני מיליון דולר, ואחר כך גם בכספים אחרים. הרב פרוידגר רצה להציל...

הלוי: (בספקנות ברורה) אהה...

21. פנים. בית קסטנר. עשר שנים אחר כך.

בודיו: (אל המצלמה): כן. אני ידעתי שרז'ה לא אמר את כל האמת לגבי פרוידיגר. רז'ה פנה אל הגרמנים והציע להם לנהל משא ומתן איתם. לא הגרמנים פנו אליו. אבל זה מה שעורך הדין תל אמר לו לומר. לא הייתה לו בעיה לשקר. ההפך. בכל פעם שהוא אמר אמת הוא הסמיק, וזה לא קרה לעתים קרובות כל כך. (פאוזה) לכן גם לא ידעתי על הרומן שלו עם הגברת בראנד... אבל הייתי מוכנה לסלוח לו... אני עזבתי את בודפשט בקיץ 44 וברחתי לשווייצריה באותה רכבת מפורסמת. הם נשארו לבדם בימים הכי קשים. זה היה טבעי שהם יתקרבו זה אל זה. אבל תכף אחרי המלחמה הוא חזר לחיות איתי. קיוויתי שהוא סלח לי על שעזבתי אותו. גם זה היה טבעי. רצייתי לחיות...

22. פנים. בית בראנד. לילה.

קסטנר יושב על קצה המיטה בחדר השינה. הוא סיים זה עתה להתלבש, וכעת הוא נועל את נעליו. על הקיר תלויה תמונתם של האנזי ויואל בראנד ביום נישואיהם. האנזי הלבושה בחלוק עדיין שרועה במיטה. ברקע נשמעות חדשות הלילה - שאינן מזכירות כלל את המשפט.

האנזי: לא אמרתי שאני אצטער אם תיבחר לכנסת.
קסטנר: אבל לא אמרת גם שתשמחי.
האנזי: ככל שאתה מתבלט יותר, רז'ה, יותר אנשים ינסו להאשים אותך בכל מיני דברים...
קסטנר: זה לא חדש...
האנזי: המשפט הזה הוא רק קצה הקרחון. כל מי שאיבד קרוב משפחה בהונגריה, חושב שאנחנו אשמים במשהו.
קסטנר: אנחנו מנצחים במשפט, האנזי. בעוד שבוע תדע כל הארץ מה עשינו וכמה היצלנו. במה אנחנו אשמים?
האנזי: גם אלה שהצלנו, לא סולחים לנו שלא היצלנו את הקרובים שלהם.
קסטנר: האנזי...
האנזי: אתה הרי יודע כמה אנשים מכנים אותנו מאחורי הגב קולבורנטים.
קסטנר: מי שאומר את זה לא עמד אף פעם מול אייכמן.
האנזי: אנחנו לא נוכל לחיות כאן, אפילו אם תנצח במשפט...
קסטנר: את רוצה שנקום מחר בבוקר ונעזוב?
האנזי: כן.

קסטנר מבין. הוא קם, מתיישב לצידה, ואוחז בידיה.

קסטנר: אני לא יכול לעזוב עכשיו. יגידו שברחתי. ירדפו אחרי לכל מקום.
האנזי: יואל חוזר.
קסטנר: מתי?
האנזי: הוא כבר בדרך. קיבלתי היום מברק מפאריז. הוא קרא על המשפט בעיתונים.
קסטנר: אבל למה? הוא רוצה להעיד נגדי?
האנזי: הוא לא יעיד נגדך.
קסטנר: הוא לא דיבר איתי אפילו פעם אחת מאז המלחמה. אני לא יודע מה מתרוצץ בראש שלו.
האנזי: הוא בעלי. אם הוא מעיד נגדך, הוא מעיד גם נגדי.
קסטנר: אני מקווה שהוא לא חוזר כדי להפריד בינינו.

האנזי: אני לא יודעת...

קסטנר נדרך. פניו מביעים דאגה.

23. פנים. הפרוזדור בבית המשפט. יום.

שעת בוקר לפני תחילת ישיבת בית המשפט. קצה הפרוזדור. קסטנר צועד לעבר דלת שירותי הגברים. לפתע הוא מבחין בקתרינה סנש היוצאת מדלת שירותי הנשים.

קסטנר: גברת סנש. נכון? אני מצטער שלא נפגשנו עד היום.
קתרינה: גם אני.
קסטנר: כששמעתי שעלית ארצה, רציתי לשלוח לך מברק. עשיתי כל מה שיכולתי כדי להציל את חנה.
קתרינה: **(באיבה)** אתה לא עשית שום דבר, אדוני. אתה ידעת שהיא יושבת בכלא, וידעת שעומדים להוציא אותה להורג, ולא מצאת אפילו דקה אחת כדי להיפגש איתי.

היא פונה לעבר דלת האולם. קסטנר נשאר נדהם.

24. פנים. בית המשפט. יום.

תחילת הישיבה. השופט כבר נמצא בכיסאו ומתלחש עם השמש. קסטנר יושב ליד שולחן התביעה. בקהל רק שבעה צופים. פלגי איננו וגם האנזי איננה. קסטנר מתבונן בכיסאה הריק.

הלוי: **(לעבר שולחן ההגנה)** לפני שאנחנו ממשיכים בעדויות, אני רוצה להציע לנאשם להודות באשמה ולחזור בו מן ההאשמות כלפי הד"ר קסטנר.
גרינוולד: **(בכעס)** לא. בשום פנים ואופן, כבוד השופט. כל עוד נשמה באפי אני ארדוף את האיש הזה עד חורמה... עד אשר ההרפתקן הזה, רודף הקריירה הזה, יעמוד לדין... יש לי חובה אל הקורבנות...

תמיר משתיק אותו. CUT אל קסטנר המתייעץ עם פרקליטו.

תמיר: כבוד השופט...
הלוי: אם הנאשם יודה, בית המשפט יתחשב בכך בגזר הדין...
תמיר: כבוד השופט, אנחנו נהיה מוכנים לדון בהצעה, אם כבודו ימליץ בפסק הדין שלו להקים ועדת חקירה.

קסטנר מתערב.

קסטנר: כבוד השופט, אני לא מוכן לקבל את ההצעה הזאת. אני מבקש מכבודך השופט להמשיך במשפט עד סופו...
הלוי: גם אם האדון גרינוולד יחזור בו מן ההאשמות נגדך?
קסטנר: גם אם הוא יחזור בו.

הלוי מהסס, אך כעבור רגע הוא מכה בפטישו לציין את תחילת הישיבה.

25. פנים. בית המשפט. יום.

קסטנר עומד על דוכן העדים ומשיב לשאלותיו של עו"ד תל.

קסטנר: כשהעברנו לקציני ה-ס.ס. את המקדמה של מאתיים אלף הדולרים, דרשנו הוכחות שהם מסוגלים לבצע את העסקה - כלומר שיש להם סמכות למנוע טרנספורטים למחנות - וההוכחה הכי ברורה היתה שיתירו לקבוצה גדולה של יהודים לצאת מהונגריה. מאחר שהיו לנו באותו הרגע שש מאות אשרות כניסה לארץ, ביקשנו שש מאות אישורי יציאה. ויסליצני וקרומיי הסכימו, אבל דרשו שהם יצאו לארץ נייטרלית.

לפתע נפתחת דלת האולם והאנזי בראנד בלוויית בעלה יואל בראנד (48) נכנסים לאולם בית המשפט. קסטנר מבחין בהם ועוצר לרגע. השניים מתיישרים. המצלמה מתמקדת בבראנד. כתובית: יואל בראנד - חבר בוועדת ההצלה הציונית בבודפשט.

הלוי: נדמה לי שטרם סיימת, עו"ד תל...
תל: כן, בהחלט. **(פונה לקסטנר)** האם אתה יכול לספר לנו, ד"ר קסטנר, כיצד הצלחת להגדיל את מספר אישורי היציאה האלה עד לכדי אלף שש מאות שמונים וחמישה?

CUT אל יואל בראנד המגיב בכעס על השאלה. האנזי מבחינה בכך ואוחזת בידו.

קסטנר: **(מהסס רגע בגלל נוכחותו של בראנד)** התמקחתי על כל אחד ואחד. טענתי שאפשר להשתמש בכל אישור למשפחה שלמה. אחר כך אספתי עוד כספים והעברתי גם אותם לידי ה-ס.ס...
CUT אל בראנד הלוחש על אוזנה של האנזי.

בראנד: חזיר מנוול...

בחזרה אל קסטנר שהבחין בהתלחשות.

קסטנר: בסופה של ההתמקחות הזאת הצלחנו להרכיב רשימה של אלף שש מאות שמונים וחמישה יהודים, שיצאו בסוף יוני ברכבת, ואחרי תלאות ארוכות הגיעו לשווייצריה... זאת הייתה קבוצת היהודים היחידה. שהצליחה לצאת בזמן המלחמה מתחום שלטונם של הנאצים...

26. פנים. אולם בית המשפט. יום.

הישיבה כבר הסתיימה. הצופים כבר יוצאים החוצה, ביניהם גם יואל בראנד הגורר את האנזי בחיפזון לעבר הדלת. קסטנר פונה אחריהם. אך הם אינם ממתינים לו.

בראנד: הוא השיג את שש מאות הרישיונות? אני השגתי אותם. אני יצאתי את הקשר עם ויסליצני, ואני התמקחתי איתו. לא הוא! הרי ויסליצני חשב בכלל שהוא המזכיר שלי...

השניים יוצאים לפרוזדור, קסטנר מוותר ועוצר.

27. פנים. אולם בית המשפט. יום.

האולם כבר התרוקן מרוב יושביו. תמיר, מרינסקי וגרינוולד עדיין יושבים על ספסל התביעה. מצב רוחם בכי רע.

תמיר: (לגרינוולד) אבל אין לי הוכחה שהוא רוצח בעקיפין. הוא לכל היותר עשה טעויות. איזו תמורה הוא נתן לאייכמן בשביל אותם אלף שש מאות שמונים וחמישה היהודים שיצאו ברכבת?
גרינוולד: אמרתי לך. הוא נתן לנאצים חצי מן הכסף שהוא אסף מן היהודים האלה. זה היה יותר מחמישה מיליון דולר!
תמיר: ומה הוא עשה בחלק שלו? הרי הוא חי כאן כמו דלפון. הוא בקושי מרשה לעצמו לקנות קפה במזנון.

תמיר קם. לפתע מתקרבים אליו שמואל הירש ויוסף רוזנר, אשר נכחו עד כה באולם בכל הישיבות. שניהם נסערים.

הירש: אתה לא רוצה לדעת את האמת, מר תמיר. אתה בסך הכל רוצה ללכלך את מפא"י. להראות שהמועמד שלה לכנסת הוא מנוול...
רוזנר: אתה כמו כולם. סוגרים את העיניים. לא רוצים לדעת למה הלכו שש מאות אלף יהודים הונגרים לאושוויץ...
מרינסקי: סליחה, רבותי...
תמיר: רק רגע...
הירש: מה פתאום אייכמן רצה מקסטנר כסף בשביל הרכבת עם היהודים? המשפט הזה יהיה פשע גדול אם זה מה שיצא ממנו. הרי אייכמן רצה רק להרוג יהודים!
תמיר: מה שמך?
הירש: יוסף הירש...
תמיר: (מבין שאולי יש משהו שלא הבין) מר הירש, אתה אומר שאייכמן רצה רק להרוג יהודים. ומה קסטנר רצה?
הירש: שאני וכל המשפחה שלי. כל הקרובים. כל המכרים. שכל היהודים מהונגריה יגיעו לאושוויץ.
תמיר: רק רגע. רק רגע... לא הבנתי אותך...
רוזנר: הייתה לי שנה שלמה באושוויץ כדי לחשוב על זה.
תמיר: על מה?
רוזנר: על מה שקסטנר נתן לאייכמן בשביל אלף שש מאות שמונים וחמישה האנשים שניצלו ברכבת.
תמיר: אני מבטיח לכם שאני מעוניין בחקר האמת. אבל אל תדברו אלי ברמזים.
הירש: קסטנר לא התחלק עם אייכמן בכסף. אייכמן בכלל לא רצה כסף. אייכמן רצה משהו אחר בתמורה...
הירש: אייכמן רצה משהו אחר בתמורה לחיים של אותם אלף שש מאות שמונים וחמישה איש. אייכמן רצה שהוא יעזור לו לשלוח את כל האחרים לאושוויץ. הוא רצה שבית החרושת ימשיך לעבוד!
תמיר: רגע. רק רגע. איך קסטנר היה יכול לעזור לו לאייכמן?

CUT אל בודיו העומדת בפתח האולם ומתבוננת מרחוק בתמיר המאזין להירש ורוזנר כשהבעת תדהמה על פניו.

28. פנים. בית קסטנר/בית בראנד. לילה.

על השולחן במטבח עדיין נמצאים שרידי ארוחת הערב. קסטנר, ללא מקטורן ועניבה, יושב ליד השולחן וקורא בעיתוני היום. הכותרות עוסקות בנושאים שונים: המלחמה הקרה, הסיוע האמריקאי, הצנע, השילומים, וכו'. בתחתית העיתון הוא מוצא ידיעה קטנה: "נחשפה פרשת הצלה של 1685 יהודים בהונגריה". הוא מעיין בידיעה בשביעות רצון, וגוזר אותה במספריים. נכנסת בודיו, ולוגמת שארית מספל הקפה שעל השולחן.

קסטנר: הילדה עוד בוכה?
בודיו: כבר שלושה לילות היא בוכה ככה.
קסטנר: למה את לא מספרת לי?
בודיו: אילו היית כאן היית רואה בעצמך.

קסטנר מבין את הסיבה למצוקתה.

קסטנר: אני נפגש איתה רק בענייני המשפט...
בודיו: כמו שאני מכירה אותה, היא לא תוכל להתאפק יותר מיומיים. מוחרתיים היא שוב תשלח את בעלה לחוץ לארץ. (קסטנר אינו עונה. היא מתחרטת על הפרובוקציה ואוחזת ביד) אני כבר לא יודעת מה אני אומרת. לא, לא. אני לא אדבר על זה יותר...

קסטנר איננו עונה. היא מרפה מידו. שתיקה. היא באמת מצטערת. כעבור רגע היא מחליטה להתקרב אליו בדרך אחרת.

בודיו: סוזי אומרת שילד אחד היכה אותה היום בבית הספר. ילדים אחרים צעקו אליה כל מיני דברים... קראו לה נאצית...

קסטנר מפנה אליה את מבטו. הדבר נוגע לליבו ומטריד אותו.

קסטנר: לכן היא בכתה?
בודיו: כן.
קסטנר: אני אקח אותה בבוקר לבית הספר. (קם) היא כבר נרדמה?
בודיו: לא.

קסטנר פונה אל חדר השינה. לפתע מצלצל הטלפון. הוא חוזר ומרים את השפופרת.

קסטנר: ד"ר קסטנר... רק רגע! רק רגע!... תשע שנים לא דיברתי איתך, יואל... רק היום הגעת לבית המשפט. לא שמעת את כל העדות שלי... העיתונים לא כותבים שום דבר... לא אמרתי שרק אני הצלתי... ודאי שהזכרתי את שמך...

לפתע נראית סוזי בת ה-9 בפתח חדר האורחים, עיניה עדיין דומעות. בודיו ממחרת לאחוז בידה ולהחזירה לחדרה. CUT אל בית בראנד. בראנד נמצא בחדר האורחים, ואוחז בשפופרת הטלפון. לידו בקבוק קוניאק וכוסית מלאה. האנזי יושבת בכורסא ומתבוננת בו.

בראנד: אני לקחתי את מאתיים אלף הדולר מפרוידגר! אני והאנזי גיהצנו את השטרות כדי שיראו חדשים! ואני נתתי אותם לוויסליצני! אני טענתי שאפשר להשתמש בכל אישור למשפחה שלמה. לא אתה!

CUT לבית קסטנר.

קסטנר: אתה לא היית בארץ שנה וחצי, יואל. אתה לא יודע מה התרחש כאן... אבל הגורל שלי נחרץ במשפט הזה! לא שלך!

CUT לבית בראנד. בראנד לוגם מן הכוסית.

בראנד: אני רוצה שתזמין אותי להעיד במשפט... אני הייתי שם. יש לי מה להגיד על מה שקרה שם... אני לא אומר מילה אחת לרעתך...

CUT לבית קסטנר.

קסטנר: אני מוכן לדבר על כך עם הפרקליט שלי. אני לא מחליט מי יעיד ומי לא... אמרתי לך שאני מוכן לדבר איתו!

CUT לבית בראנד. בראנד טורק את השפופרת ולוגם שוב מן הכוסית.

בראנד: (להאנזי) הוא רוצה למחוק אותי לגמרי, המנוול...

CUT לבית קסטנר. בודיו שחזרה מתזרה של סוזי, מתבוננת בקסטנר המניח את השפופרת במקומה.**29. פנים. בית בראנד. כמה שנים אחר כך.**

בראנד: (למצלמה) אני הקמתי את ועדת ההצלה בבודפשט, יחד עם האנזי. אני והאנזי התחלנו את המשא ומתן עם ה-ס.ס. רז'ה נילוה אלי לפגישות עם ויסליצני וקרומיי בתור העוזר שלי. עד שאייכמן הזמין אותי יום אחד למשרד שלו - אותי, לא אותו - והציע לי את אותה העסקה הגדולה - לשחרר מיליון יהודים מהונגריה וממחנות הריכוז תמורת עשרת אלפים משאיות. כשיצאתי לאיסטנבול לנהל את המשא ומתן עם הבריטים והאמריקאים על העסקה, התחיל רז'ה למלא את המקום שלי בוועדת ההצלה. ומאז הוא עשה הכל כדי ליצור את הרושם שהוא הנהיג את הוועדה. באותו זמן כבר ישבתי בכלא הבריטי בקהיר, ולא יכולתי לעצור בעדו. אחרי המלחמה הוא פרסם דו"ח על הפעולות שלנו. ספר עבה. ונישל אותי מכל מה שעשיתי. פתאום התברר שהוא אירגן את ההברחה של הפליטים לרומניה. פתאום התברר שהוא ניהל את המשא ומתן עם ה-ס.ס. לא הייתה לי ברירה, הייתי מוכרח לפרסם ספר משלי...

30. פנים. בית המשפט. יום.

ישיבת בית המשפט כבר החלה. השופט במקומו. קסטנר יושב ליד שולחן התביעה לצד עו"ד תל ועו"ד גרטל. להפתעתם נעדר תמיר משולחן ההגנה. עוזרו, עו"ד מרינסקי, כבר משוחח עם השופט.

מרינסקי: ברשותך, אדוני השופט, הבאתי איתי תעודת מחלה חתומה בידי רופא. מר תמיר סובל משפעת קשה. אני מקווה שעד מוחרתיים הוא יבריא...

מרינסקי מגיש לשופט את התעודה. השופט מעיין בה לרגע.

השופט: בקשת הדחייה איננה מתקבלת. ההגנה תמשיך בחקירה הנגדית באמצעות עו"ד מרינסקי, עד שמר תמיר יבריא.

השופט כותב את ההחלטה. CUT אל קסטנר הנמצא כבר על דוכן העדים.

מרינסקי: אחרי פלישת הנאצים, ד"ר קסטנר, אסור היה ליהודים להחזיק במכוניות. נכון?
קסטנר: נכון.
מרינסקי: אבל לך הייתה מכונית.
קסטנר: הייתי צריך לנסוע הרבה, ואנשי ה-ס.ס. רצו להקל עלי...
מרינסקי: להקל עליך? לכן הם גם השאירו לך מכשיר טלפון?
קסטנר: כן.
מרינסקי: וכיצד קרה שכל יהודי הונגריה היו חייבים לענוד טלאי צהוב, ורק אתה היית פטור ממנו?
קסטנר: מאותה סיבה. כל מי שענד טלאי צהוב היה חשוף לפגיעות, להטרדות, להתעללויות של ההונגרים...
מרינסקי: איך אתה מסביר את העובדה המשוונה הזאת, ד"ר קסטנר, שקציני ה-ס.ס. רצו כל כך להקל עליך? מה קרה? הם נעשו פתאום אוהבי יהודים?

31. פנים. בית בראנד/בית תמיר. יום.

בראנד יושב ליד שולחן בחדר האורחים ומקיש על מכונת כתיבה. לפתע מצלצל הטלפון. הוא קם ממקומו ומרים את השפופרת. CUT לבית תמיר. תמיר עומד ליד הכוננית בביתו מחזיק בשפופרת הטלפון. הוא נראה בריא לגמרי.

תמיר: מר בראנד? ... מדבר עו"ד שמואל תמיר ... כן ... עד עכשיו היססתי להתקשר אליך. נראה לי שעכשיו אולי יש לנו אינטרס משותף...

CUT לבית בראנד.

בראנד: בשום פנים ואופן. אני לא יכול להעיד מטעמך, מר תמיר ... אני הייתי חבר בוועדת ההצלה. אני עברתי עם קסטנר דרך ארוכה. אם אני מעיד נגדו, אני מעיד נגד עצמי. נגד אישתי ... אני כבר כותב את הגרסה שלי בספר...

CUT לבית תמיר.

תמיר: אבל אתה לא נמצא ברשימת עדי התביעה ... כן. הרשימה לנגד עיני ... אני לא אכפה עליך להעיד מטעמי, אבל לדבר איתי אתה יכול ... עד שהספר שלך יצא לאור יעברו שנים. חשוב שהציבור בארץ ידע את האמת על הפרשה עכשיו ... ודאי שמותר לך להיפגש איתי ... אף אחד לא ידע ... כן. בהחלט.

תמיר מחזיר את השפופרת למקומה כשהבעת סיפוק מסתמנת על פניו.

32. פנים. בית המשפט. יום.

קסטנר עדיין משיב לשאלות עו"ד מרינסקי.

קסטנר: כדאי שתפקח את אוזניך ותקשיב לי היטב, איש צעיר. לא אמרתי שכל הנאצים נעשו פתאום אוהבי יהודים. אמרתי שקרומיי וויסליצני ידעו שהמלחמה עומדת להסתיים, ושהאמריקאים יעמידו אותם למשפט. והם רצו שאנחנו נספק להם מכתבי המלצה. ואם אפשר היה להציל יהודים תמורת מכתבי המלצה, היינו חייבים להציל, גם אם בעיניך אין הרבה ערך לחיי אדם...

מרינסקי: ורק בשביל ההמלצות שלך הם יצאו לבלות איתך במועדוני לילה? שיחקו איתך קלפים? ערכו לכבודך מסיבות חשק עם כל מיני נערות מפוקפקות?

בודיו מתקשה להסתיר את כעסה על השאלה והיא מרכינה את ראשה.

קסטנר: (בגאווה) אדוני הנכבד, במסיבת חשק כזאת, עם נערות מפוקפקות, תוך כדי משחק קלפים, הצלחתי להוציא מוויסליצני עוד מאתיים אישורי יציאה - שהצילו את חייהם של עוד מאתיים יהודים!

33. פנים. בית בראנד. לילה.

בראנד: (בכעס) אתה הצלחת להוציא מוויסליצני עוד מאתיים רישיונות? אני לא הייתי במסיבה? אני לא מזגתי לוויסליצני כוס ועוד כוס של קוניאק? ומי הלך לחפש בשבילו זונה בלונדינית שמדברת גרמנית? מי?

קסטנר כבר עייף מן הוויכוחים עם בראנד, והוא יושב מותש בכורסא. האנזי יושבת בכורסא שמולו.

קסטנר: מחר בבוקר אני אבקש מן השופט להוסיף על העדות שלי את כל מה שאמרתי...

בראנד: אני אספר את זה, רז'ה. ואני אספר גם על הפגישה שלי עם אייכמן. אתה לא היית בכלל בפגישה הזאת. אותי הוא שלח לעשות את העסקה הגדולה באיסטנבול. והעולם חייב לדעת על העסקה הזאת. העולם חייב לדעת למה היא נכשלה...

קסטנר: אבל לשם מה? למה? אתה עומד למשפט? אייכמן עומד למשפט? אם יום אחד יתפסו אותו, תעיד נגדו.

בראנד: (בכעס) אל תתחכם איתי! כבר עשר שנים אני מתדפק על כל הדלתות בארץ הזאת, כשבבטן שלי בוער הכישלון להציל מיליון יהודים, ואף אחד לא רוצה לשמוע אותי. אתה תזמין אותי להעיד!

קסטנר: עורך הדין שלי חושב שהסיפור שלך לא רלוונטי למשפט!

בראנד: עורך הדין שלך יעשה מה שאתה תגיד לו. ולא, תזרוק אותו!

האנזי: הוא צודק, רז'ה. אי אפשר להבין מה עשינו שם בלי הסיפור של יואל. אם עורך הדין שלך לא מבין את זה, אתה צריך באמת לזרוק אותו...

קסטנר: זה לא רק עורך הדין שלי. זה גם היועץ המשפטי לממשלה. זה גם טדי קולק. אולי זה אפילו ראש הממשלה בעצמו...

בראנד: אתה מגן עליהם או על עצמך?

קסטנר: כולנו באותה סירה.

בראנד: ואני מחוץ לסירה הזאת. מה? מבחינתכם אני יכול לטבוע. מה מבחינתכם כבר טבעתי. נכון?

האנזי: אתה תזמין אותו להעיד, רז'ה. החוב שלך לשרת ולטדי קולק לא יותר גדול מהחוב שלך לנו!

בראנד: שרת וטדי קולק, וגם בן גוריון, בגדו בנו. גם אותך הם עשו שעיר לעזאזל. איך אתה מסוגל בכלל להגן עליהם!

קסטנר: אני לא מגן עליהם, אבל מצד שני, אין טעם להסתובב בכל העולם ולהטיח בהם האשמות שאין להן בסיס, כאילו הם לא טרחו להציל אותנו...

בראנד: (נפגע עד עמקי נשמתו) האשמות שאין להן בסיס?

קסטנר: מה הם יכלו לעשות!

בראנד: (באיום) האשמות שאין להן בסיס!

האנזי: מספיק, יואל. אמרתי שהוא יזמין אותך להעיד, והוא יזמין.

בראנד: צא החוצה. אני לא רוצה יותר לראות אותך בבית הזה...

האנזי: מספיק, יואל.

בראנד: שיצא מכאן עכשיו, לפני שאני זורק אותו בעצמי.

האנזי: תירגע.

היא אווזת בבראנד ומחבקת אותו. קסטנר קם ויוצא.

34. פנים. בית בראנד. עשר שנים אחר כך.

האנזי: (למצלמה) רז'ה רצה שיואל יעיד בשבילו. באמת אי אפשר להסביר מה קרה בבודפשט בלי להסביר את הפרשה של יואל. אבל רז'ה היה איש מפא"י. הוא רצה להיות חבר כנסת, ואם שרת וטדי קולק התעקשו שיואל לא יעיד, רז'ה קיבל את זה... אבל אני לא הייתי מוכנה שיואל יעיד בשביל תמיר. הסכמתי שידבר איתו רק כדי ללחוץ על רז'ה שיתעקש שיואל יעיד בשבילו. (פאוזה) לא נקרעתי בין שניהם. הייתה לי עמדה ופעלתי לפיה...

35. פנים. בית תמיר. יום.

תמיר ומרינסקי מותשים לאחר לילה ארוך של שיחה עם בראנד, היושב ליד השולחן הקטן בפינת האוכל, שעליו בקבוק קוניאק ריק, כמה כוסות, ושלוש מאפרות מלאות בבדלי סיגריות. תמיר, המעשן בקדחתנות, עוקב אחרי דברי בראנד, ואילו מרינסקי רושם אותם.

בראנד: ביום שבו נפגשתי עם אייכמן שלחנו מברק לסוכנות. כשהגעתי לאיסטנבול נפגשתי עם נציגי הסוכנות וסיפרתי להם הכל. אחר כך סיפרתי הכל למשה שרת. כשהבריטים שחררו אותי מהכלא באמצע אוקטובר '44 נסעתי מיד לתל אביב. עד אז הספיק אייכמן לשלוח יותר מחצי מיליון יהודים הונגרים לאושוויץ. אבל היה עוד את מי להציל. מהרגע שבו הגעתי לתל אביב התחלתי להתדפק על הדלתות. ניסיתי להיפגש עם שרת, עם בן גוריון, עם וייצמן. שלחתי להם מברקים, מכתבים, תזכירים, ולא קיבלתי תשובות. הם ידעו הכל, אבל הם היו עסוקים בבחירות להסתדרות. המזכירות שלהם דקלמו יום אחרי יום. שהם יצאו, ולא ברור מתי יחזרו. המכתבים שלי היו תמיד ב"טיפול". חודשיים וחצי אחרי שפניתי אליו, קיבלתי מכתב מחיים וייצמן. (מראה להם את המכתב ומצטט מתוכו) "קראתי את התזכיר שלך. אשמח להפגש איתך בעוד כשבועיים. מזכירתי תתקשר איתך כדי לקבוע מועד מדויק." (הוא משתק לרגע) אחר כך התברר לי שבאותו הזמן התחילה צעדת המוות מבודפשט לוינה. כמעט יצאתי מדעתי מרוב ייאוש. הרי התקווה האחרונה של יהודי הונגריה הופקדה בידיים שלי. המוות שלהם רבץ על המצפון שלי כמו הר של עופרת...

הוא לוגם מן הכוסית. תמיר ומרינסקי מתבוננים בו בשתיקה.

בראנד: יום אחד פגש אותי מישהו מן השירות החשאי של ההגנה, ואמר לי, שאם לא אפסיק להטריד ולהתלונן, גם החיים שלי יהיו בלתי נסבלים. צחקתי לו בפרצוף. אחרי יומיים, הוא הודיע לי שהציבו עלי שני שומרי ראש. (באירוניה) כדי שהבריטים לא יעצרו אותי שוב...

CUT אל אישתו של תמיר המאזינה בפתח המטבח.

תמיר: מה שאתה מספר נשמע מזעזע. הסיפור הזה חייב להיחשף בבית המשפט. הצרה היא שהוא לא עוזר לי נגד קסטנר...
בראנד: אם אתם רוצים לתלות את קסטנר, אתם טועים. צריך לגלות מה עשו בן גוריון ושרת. הנאצים לא היו זקוקים לקסטנר כדי לרצוח יהודים. והם רצחו יהודים בלעדיו. קסטנר חזיר. זה נכון. ואני מתעב אותו. מאז המלחמה לא דיברתי איתו. לא רק בגלל שהוא חי עם אשתי...

תמיר מבחין שאשתו עומדת בפתח ומאזינה. הוא רומז לה שתצא, אך היא נשארת.

תמיר: אז אתה חושב שהוא לא התחלק עם הנאצים בכסף שהוא אסף מן היהודים. מה?
בראנד: ודאי שלא.
תמיר: לא שאלת את עצמך אף פעם אם קסטנר לא עשה איזו עסקה אחרת עם אייכמן? אם קסטנר לא נתן משהו לאייכמן בשביל אותם אלף שש מאות איש שיצאו ברכבת?
בראנד: אני עשיתי את העסקה עם אייכמן. לא קסטנר. הוא רק עזר לי. עבדתי איתו בהצלה יותר משנתיים. ולמרות החזירות שלו, הוא עשה הכל, בכל הלב ובכל הנשמה, כדי להציל יהודים. לא רק את אלה שיצאו ברכבת. אחר כך הוא שלח עוד שמונה עשרה אלף יהודים לוינה, הוא הציל מאה שמונים אלף יהודים בגיטו בודפשט...

אישתו של תמיר מאזינה בדריכות. תמיר מחליף איתה מבט. הוא מבין שהיא שמעה את הדברים. הוא חש מבוכה ופונה אליה בכעס.
תמיר: (לאשתו) מה כבר ציפית שהוא יגיד עליו?

האישה יוצאת למטבח.

36. פנים. בית המשפט. יום. הישיבה כבר החלה. צוות ההגנה והתביעה במקומותיהם. הקהל באולם.

הלוי (באירוניה): וכפי שאתה נראה, עו"ד תמיר, נמצא לך ודאי איזה שיקוי פלא שריפא אותך בן לילה.

עו"ד גרטל פורץ בצחוק ומשתתק.

תמיר: תודה, כבוד השופט...

NEW ANGLE

קסטנר כבר על דוכן העדים, ממתין לשאלותיו של תמיר. קהל הצופים לא השתנה. האנזי יושבת במקומה הקבוע, בלעדי בעלה.

- תמיר: ובכן ד"ר קסטנר, לאחר שהצלחת להגדיל את מספר רישיונות היציאה שקיבלת מאייכמן משש מאות לאלף שש מאות שמונים וחמישה, כיצד קבעת את רשימת הניצולים?
- קסטנר: לא אני קבעתי את הרשימה. הייתה ועדה. האורתודוקסים בחרו את האנשים שלהם, הניאולוגים את שלהם, ואנחנו את הציונים.
- תמיר: ואיך קבעה הוועדה את המכסות?
- קסטנר: באופן יחסי, אדוני.
- תמיר: האם נכון יהיה לומר שרק מי ששילם לך כשלושת אלפים דולר עלה לרכבת?
- קסטנר: זה שקר וכזב, אדוני. מאה חמישים יהודים בעלי אמצעים שילמו ל-ס.ס. עבור הרכבת כולה.
- תמיר: מדוע היו ברכבת יותר ציונים, יחסית למספרם בקהילה?
- קסטנר: משום שרבים מן הלא ציונים שהיו ברשימה סרבו לעלות לרכבת. היו לנו חששות כבדים שגם היא תגיע בסופו של דבר לאושוויץ...
- תמיר: אבל שלוש מאות שמונים ושמונה איש מעיר הולדתך קלוז' לא חששו לעלות לרכבת?
- קסטנר: לא...
- תמיר: היו ביניהם גם רבים מבני משפחתך. לא?
- קסטנר: כן...
- תמיר: מי?
- קסטנר: **(במבוכה)** חותני ד"ר יוסף פיישר, חותנתי - גברת פיישר, אחי אברהם, אישתו, הרמינה סאבו - החותנת של אחי, חוה פרקש גיסתו של אחי, שתי הבנות שלה, ד"ר דנש - גיסו של חותני, גברת דנש - אישתו, בתו, ד"ר אויגן וייס - גיסו השני של חותני, אישתו, הבן הקטן שלהם, גברת יוני פדר - גיסתו של אחי, אמיל פודור - גיסו של חותני, פורי - אשתו, והילדים שלהם...
- תמיר: כיצד קרה שדווקא הם יצאו אל החופש?
- קסטנר: זאת הייתה הצעה של אייכמן.
- תמיר: **(בלעג)** של אייכמן?
- קסטנר: כן.
- תמיר: ולמה, לדעתך, הוא הציע להציל דווקא את בני המשפחה שלך?
- קסטנר: אם תיתקל בו יום אחד, באייכמן, תשאל אותו. כשאלתי בא מישוה, אפילו אייכמן, והציע להציל שלוש מאות שמונים ושמונה איש, לא אמרתי לא, אפילו אם הכרתי אחדים מהם.

CUT אל עדותו של העד דוד הרמן.

- תמיר: בקלוז' חיו כשמונה עשרה אלף יהודים, אדוני. נכון?
- הרמן: כן.
- תמיר: אתה יצאת לחופש באותה רכבת שאירגן הד"ר קסטנר, ואילו רוב האחרים נספו. נכון?
- הרמן: כן.
- תמיר: לא התפלאותם על כך שהגרמנים אפשרו דווקא לכם לצאת לחופשי?
- הרמן: נדמה לי שהגרמנים עשו דברים הרבה יותר מפליאים, אדוני.
- תמיר: אתה גם השתתפת בבחירה של אותם שלוש מאות שמונים ושמונה ניצולים מקלוז'. מניין הייתה לכם הזכות המוסרית להחליט מי יחיה ומי ימות?
- הרמן: לא הייתה לנו זכות מוסרית להחליט מי יחיה ומי ימות, אדוני. אבל חובה מוסרית כזאת הייתה לנו.
- תמיר: ולא שאלת את עצמך איזו תמורה נתן קסטנר לאייכמן בשביל השחרור שלכם?

הרמן: **(בלגלוג)** אני רוצה לראות אותך, אדוני, עובר על פניו של מלאך המוות, ועוצר כדי לשאול את עצמך: למה הוא לא ממית אותי? הרי אתה לא מבין בכלל מה היה שם, אז איך אתה מעז להאשים מישהו משם? איך בית המשפט הזה מעז בכלל לשפוט מישהו משם? אתם ישבתם כאן בארץ ואכלתם שוקולד מאמריקה... והתלוננתם שלא ירד מספיק גשם בחורף...

השופט מכה בפטישו כדי להשתיק את הרמן. CUT אל חקירת קסטנר.

תמיר: ד"ר קסטנר, אתה ביקרת בגיטו קלז' ב-3 במאי 1944. האם דנת עם ראש היודנראט ברשימת הניצולים?
קסטנר: לא.
תמיר: האם סיפרת לו שאלה שלא נכללים ברשימה, נועדו להישלח לאושוויץ?
קסטנר: מה?
תמיר: אתה הרי חיית בבודפשט, נפגשת עם הגרמנים, ידעת שהם שולחים יהודים להשמדה. אני שואל, האם סיפרת על כך לראש היודנראט בקלז'? האם הזהרת אותו? האם דרשת ממנו להודיע על כך ליהודים שהיו כלואים בגיטו?
קסטנר: אני ביקרתי בקלז' במאי 1944, אדוני. עד אז כבר הושמדו חמישה מיליון יהודים במחנות ריכוז. תאי הגזים באושוויץ לא היו סוד.
תמיר: אדוני לא עונה לשאלה. סיפרת לו, או לא?
קסטנר: לא היה טעם לספר לו מה שהוא ממילא ידע.
הלוי: סיפרת, או לא סיפרת?
קסטנר: השאלה הזאת מנוסחת באופן מטעה, כבוד השופט.
הלוי: אתה מתבקש לענות על השאלה, ד"ר קסטנר. סיפרת או לא סיפרת?
קסטנר: **(בהיסוס)** סיפרתי שהמצב חמור. שקיימת סכנת גירוש. שיש להגביר את הבריחה. שיש להסתתר...

הלוי שולח בקסטנר מבט ספקני. CUT אל האנזי היושבת מתוחה בקהל. CUT לעדותו של שמואל הירש, העומד על דוכן העדים.

תמיר: מתי נלקחת לאושוויץ, מר הירש?
הירש: בעשרים ושלושה למאי 1944.
תמיר: האם אנשי היודנראט הזהירו אתכם שאתם נלקחים לאושוויץ?
הירש: לא.

CUT אל קסטנר המתלחש עם תל.

תמיר: האם הד"ר קסטנר הזהיר?
הירש: לא.
תמיר: האם עלה על דעתך שאתה ובני משפחתך נלקחים להשמדה?

CUT אל קסטנר המתלחש עם תל. תל נד לו בשלילה.

הירש: לא.

קסטנר, היושב ליד שולחן התביעה, איננו שולט בעצמו והוא מתפרץ.

- קסטנר: עד אפריל 44, היה לך רדיו, מר הירש. לא הקשבת לו? לא פגשת אף פליט שברח להונגריה מפולין או מסלובקיה?
- הלוי: אני מבקש לשמור על שקט באולם!
- הירש: (לא נשאר חייב) אפילו כשהאנגלים הפציצו את הגיטו, ואפשר היה לברוח, לא ברחנו. האיש הזה (מצביע על הרמן) אמר שצריך לשמור על הסדר, ואת ההוראות האלה הוא קיבל מקסטנר.
- קסטנר: כבוד השופט, מעולם לא ראיתי את האיש הזה, ומעולם לא דיברתי איתו. מנין הוא יודע איזה הוראות נתתי?
- הלוי: (מכה שוב בפטיש) נדמה לי שביקשתי שקט!
- הירש: יש לי רשימה של מאה איש שאיבדו את המשפחות שלהם, וכולם מוכנים להישבע שהוא נתן את ההוראות.
- קסטנר: כבוד השופט, חמישים אלף יהודים ששירתו בפלוגות העזר של הצבא ההונגרי חזרו מאוקראינה וסיפרו מה הם ראו במו עיניהם.

השופט מכה בפטישו בתקיפות. הירש וקסטנר משתתקים.

- תמיר: ברשותך, מר הירש, נחזור לנושא. כשעלית לרכבת לאושוויץ, עם בני משפחתך, ניסיתם להתנגד? לברוח?
- הירש: לא.
- תמיר: למה לא?
- הירש: אמרו לנו שאנחנו נשלחים לדרום, לעבודות חקלאיות...

CUT אל חקירתו של העד יוסף רוזנר (40).

- רוזנר: לו ידענו שאנחנו נשלחים למוות, היינו מתנגדים. היו בינינו כמה גברים שיכלו להשתמש בנשק. היו כאלה שיכלו לברוח. הרי הגבול היה קרוב. עשרים קילומטר. אבל קיבלנו הוראות להיות בשקט. לא להרגיז. כולנו נדחקנו בתור לרכבות כי חשבנו שנצא לעבודות חקלאיות...
- תמיר: ומה חשבתם על המיוחסים שיצאו ברכבת שאירגן הד"ר קסטנר?
- רוזנר: שהם היו השכר שלו בשביל הסדר והמשמעת שהיו בגיטו...

37. פנים. בית קסטנר. עשר שנים אחר כך.

- בודיו: (למצלמה) רז'ה עמד לבדו מול תמיר. זה לא נכון שכל הממשלה עמדה מאחוריו. הם הכשילו אותו. לו לפחות נתנו לו עורך דין כמו שצריך. תל היה עורך דין של משרד. לא של בית משפט. הוא לא הביא אפילו עד אחד שאמר את האמת - שאם היו אפילו עשרה איש בורחים מהגיטו, הגרמנים וההונגרים היו יורים מיד בכל האחרים. רז'ה הלך אל טדי קולק ואל היועץ המשפטי והתחנן שיחליפו אותו, את תל, אבל הם לא הבינו למה...

38. פנים. בית המשפט. יום. קסטנר על דוכן העדים. עונה לשאלות תמיר.

- קסטנר: עד מרץ 1944 הגיעו להונגריה אלפי פליטים יהודים מפולין ומסלובקיה. הם סיפרו הכל על אושוויץ. אלפי יהודים ששירתו בצבא ההונגרי חזרו וסיפרו מה קרה ליהודים באוקראינה... עד אפריל '44 היו לנו מכשירי רדיו. הקשבנו ל-BBC...

- תמיר: אתה אומר שהם ידעו, והם אומרים שהם לא ידעו.
קסטנר: כשאתה אומר "ידעו, למה אתה מתכוון? הייתה אינפורמציה. הבעיה הייתה להבין את המשמעות שלה. להחדיר את הידיעה הזאת אל המודעות. להאמין בה. זה היה בלתי אפשרי בשביל רבים.
- תמיר: אני שואל אותך שאלה פשוטה, אדוני. ידעו או לא ידעו?
קסטנר: אי אפשר לשאול שאלות פשוטות על מה שקרה שם. מה שקרה שם לא היה פשוט!
תמיר: ד"ר קסטנר, אתה מסבך את התשובות שלך משום שיש לך כנראה מה להסתיר. אולי אתה מנסה להסתיר את התחושה הקשה שלך, שאולי בגללך לא ידעו?
תל: כבוד השופט...
- תמיר: (ממשיך) שאולי בגללך לא ניסו להתנגד, ואולי בגללך לא ניסו לברוח?
תל: כבוד השופט!
- קסטנר: (בזעם רב) כבוד השופט, אני לא מוכן לשמוע רמזים כאלה בבית המשפט. אני עד, ולא נאשם, וכבוד השופט חייב להגן עלי מפני ההשמצות האלה...
הלוי: אתה מתבקש לענות על השאלה, ד"ר קסטנר!

CUT אל האנזי המאבדת את סבלנותה.

- קסטנר: כבוד השופט, האיש הזה מבקש לערוף את הראש שלי, ואת ראשיהם של הקולגות שלי, משום שהוא לא הציל אפילו יהודי אחד בחייו. הוא ישב כאן בארץ הזאת בשקט ובשלווה מבלי לנקוף אצבע למען היהודים שנספו במחנות! והוא עוד מעז להאשים אותי!
- תמיר: אתה לא תתחמק, ד"ר קסטנר. אני נלחמתי בשורות האצ"ל נגד הבריטים, כדי שיהודים יוכלו להינצל בארץ ישראל. כדי שתקום כאן מדינה עברית. ובאותם ימים ממש אתה היית שקוע בשתדלנות גלותית אצל הנאצים...
- תל: כבוד השופט, אני מבקש ש...
תמיר: (ממשיך) במקום להילחם בהם בנאצים כמו שנלחמו מורדי גיטו ורשה, כמו שאנחנו נלחמנו בבריטים, במקום להתקומם, אתה עשית איתם עסקאות...
הלוי: אני מבקש מהסניגור הנכבד לחדול מתיאור קורות חייו, ולסיים את החקירה.

אלא שהאנזי, שישבה מתוחה במהלך הישיבה, איננה מתאפקת והיא קמה ממקומה.

- האנזי: כבוד השופט.
הלוי: אני מבקש שקט באולם!
- האנזי: כבוד השופט, האמת יותר חשובה מהפרוצדורה. בגלל בורות ואטימות אתם הופכים שישה מיליון איש לנאשמים. שישה מיליון. אתם בכלל לא מבינים מה זה להיות יהודי מול הנאצים...
- שמש: כאן בית משפט, גברת! נא לשבת!
תל: מוטב שתאמרי את הדברים האלה בחקירה, גברת בראנד...

השופט הלוי מכה בפטישו, אך האנזי ממשיכה.

- האנזי: אני צריכה לבקש סליחה על זה שניצלתי! כל מי שלא מת בגיטו ורשה הוא משתף פעולה!
תל: גברת בראנד...
- האנזי: מאז שבאתי לארץ שואלים אותי למה לא מרדנו כמותכם. כאילו שהנאצים נהגו בנו כמו שהבריטים נהגו בכם...
שמש: שקט, גברת. שקט!

האנזי: אנחנו נלחמנו בשביל לחיות. לא בשביל להיות גיבורים! זה לא מספיק בשבילכם?

העד דוד הרמן מתקרב אל האנזי כדי להרגיע אותה, אך היא ממשיכה.

האנזי: אני אספר לך משהו, כבוד השופט...
 הלוי: את תספרי מה שתרגישי כשיגיע תורך להעיד, גברת בראנד.
 האנזי: כשעליתי לארץ גרתי בקיבוץ גבעת חיים. אף אחד בקיבוץ לא רצה לשמוע מה עבר עלינו שם. במקום זה סיפרו לנו מה עבר עליהם כאן. איך בזמן המלחמה נפלה פצצה אחת ליד הלול. זה מה שהיה להם לספר! איך נפלה פצצה אחת ליד הלול...

היא בקושי חונקת את דמעותיה. דוד הרמן מצליח להרגיע אותה.

הלוי: כאן בית משפט, גברת בראנד, ורק בגלל הכבוד שאני רוחש לך, אינני מרחיק אותך מן האולם. עם זאת, עלייך לדעת שהדברים שאמרת לא יירשמו בפרוטוקול. **(לתמיר)** אני מבקש מהסניגור להמשיך בחקירה הנגדית של הד"ר קסטנר, ולסיים אותה!
 תמיר: בהחלט, כבוד השופט. אני מקווה שההתפרצות הרגשנית של הגברת לא תמנע מבית המשפט להגיע למסקנות הגיוניות. נדמה לי שאני יכול כבר בשלב הזה להציג לעד את השאלה המכרעת.
 תל: אני מבקש מכבוד השופט להכריז על הפסקה בדיון. העד איננו חש בטוב.
 הלוי: העד נראה לי בריא לגמרי.
 תל: כבוד השופט, אני מבקש שהעד ייבדק על ידי רופא.
 הלוי: העד יתגבר על התרגשותו, ויענה על עוד שאלה או שתיים.
 תמיר: ד"ר קסטנר, האם נכון יהיה לומר שעשית עיסקה עם אייכמן, לפיה קרוביך וידידיך יצאו לחופשי, ובתמורה אתה תסייע לו להשמיד ולאבד את שאר יהודי הונגריה, בכך שתסתיר מהם את האמת על כוונות הרצח של הגרמנים?
 קסטנר: **(נדהם)** מה?

הירש ורוזנר נדים בראשם בהסכמה.

תמיר: האם נכון שקיבלת מאייכמן את חיי קרוביך וידידיך שיצאו ברכבת, ובתמורה סייעת לו להשמיד את שאר יהודי הונגריה, בכך שהשקטת אותם והרגעת אותם, למרות שידעת שהם נשלחים לאושוויץ?
 קסטנר: לא נכון.
 תמיר: האם נכון יהיה לומר, ד"ר קסטנר, שלא רק שהסתרת מן היהודים שהטרנספורטים היו בדרך לאושוויץ, אלא אף הפצת את השמועות השקריות שהרכבות יוצאות למחנות עבודה בדרום?
 קסטנר: כבוד השופט, האיש הזה לא מבין שום דבר. היהודים לא רצו בכלל לשמוע ממני. הם חיפשו תקווה. משהו להאחז בו. אפילו אלה שנכנסו למקלחות רצו להאמין שיצאו מהן חיים...
 תמיר: כבוד השופט. האיש הזה שיתף פעולה עם הנאצים במערכת ההטעיה שלהם. לולא שיתוף הפעולה שלו, היו היהודים מתנגדים להשמדה. לולא שיתוף הפעולה שלו, הם לא היו עולים לרכבות כמו צאן לטבח. לולא שיתוף הפעולה שלו, הם לא היו נכנסים למקלחות. לולא שיתוף הפעולה שלו, היו היהודים האלה חיים איתנו כאן!

קסטנר מחוויר. הוא נשען על דוכן העדים וכמעט מתמוטט. בודיו ממהרת אליו. גם עו"ד גרטל ממהר ותומך בו. השופט מכה בפטישו על השולחן. תמיר עוקב אחרי המתרחש בסיפוק.

39. פנים. משרדו של תמיר. עשר שנים אחר כך.

קסטנר לא היה משתף פעולה במובן הרגיל של המילה. אין לי ספק שהוא התחיל את המשא ומתן עם אייכמן כמנהיג ציוני שרצה להציל יהודים. אבל עצם ניהול המשא ומתן כפה עליו לקבל את התנאים שלו. חלק מהם לפחות. והתנאי העיקרי היה שההשמדה תימשך. קסטנר ידע את זה, וקיבל את זה, ולכן הוא נחשב בעיני למשתף פעולה. המאבק המשפטי שלי לא היה רק נגד קסטנר, אלא נגד השיטה של ניהול משא ומתן על עצם הקיום של העם היהודי. על זה לא מנהלים משא ומתן...

40. פנים. בית המשפט. יום.

בהמשך לתמונה 38 - השופט מכה בפטישו מכריז על תום הישיבה.

הלוי: הישיבה ננעלה.

האנזי ממהרת לעבר קסטנר, אך בודיו שהקדימה אותה, שולחת לעברה מבט עוין, והאנזי עוצרת. הלוי כועס על שהקהל לא קם על רגליו.

הלוי: (מכה שוב בפטיש) הישיבה ננעלה.

כל הנוכחים באולם קמים על רגליהם. השופט יוצא. ANOTHER ANGLE חלק מן הנוכחים כבר עזבו את האולם. קסטנר ובודיו נראים צועדים לעבר היציאה, אחרי עו"ד תל ועוזרו. לפתע מסתער עליו העד רוזנר ואוחז בצווארו.

רוזנר: (בהונגריה) מנוול נאצי! בגללך אני עליתי לרכבת עם האשה שלי. עם הילדים שלי. בגללך הם מתו שם בגזים. ארבעה ילדים...

השוטר העומד בפתח ממהר אליו ומחליץ את קסטנר מידי. קסטנר מיישר בזעם את חליפתו ועניבתו וממשיך בדרכו החוצה.

41. פנים. פרוזדור בית המשפט. יום.

בראנד ממתין להאנזי בפרוזדור. הוא מעשן סיגריה. כאשר היא מתקרבת אליו, הוא מועך את הסיגריה בעקבו ומתקרב אליה. קסטנר, הצועד עם בודיו אחרי האנזי, עוצר ואוחז בזרועו.

קסטנר: (באיפוק) אם יתברר לי שאתה משתף פעולה נגדי עם תמיר, אני אפתח את הפה, ואגלה למה הגיעו כל כך הרבה יהודים לאושוויץ...

בראנד מתאמץ בכל כוחו לכבוש את כעסו. הוא שומט את זרועו מידו של קסטנר, אוחז בזרועה של האנזי, ומתקדם איתה בפרוזדור.

42. חוץ. מדרגות הכניסה לבית המשפט. יום.

חבורה גדולה (8-10) של עיתונאים וצלמים ממתינים על המדרגות. ברגע שבודיו וקסטנר יוצאים, הם מסתערים לעברם.

ד"ר קסטנר, האם אתה מתכוון להתפטר ממשרתך בעיתון אויקלט?	עיתונאי א':
האם זה נכון שאתה מבוקש בהונגריה כפושע מלחמה?	עיתונאי ב':
האם זה נכון שנערך לך משפט בהונגריה בהעדרך?	עיתונאי ג':
לאן נעלמו המיליונים שקיבלת מן היהודים שנסעו ברכבת שלך?	עיתונאי א':
ד"ר קסטנר, מדוע אתה חושש כל כך מעדותו של יואל בראנד?	עיתונאי ב':
האם אתה חושש שיואל בראנד יעיד נגדך בגלל הרומן שלך עם אשתו?	עיתונאי ג':
(בזעם): לא!	קסטנר:

קסטנר ממשיך לרדת במדרגות. לפתע הוא מבחין שהעיתונאים מרפים ממנו, וממהרים לעבר הכניסה לבית המשפט. הוא פונה לאחור ורואה אותם מקיפים את תמיר היוצא מבית המשפט, ועוצר להשיב לשאלותיהם.

האם תגישו תביעות גם נגד שותפיו של קסטנר, אדוני?	עיתונאי א':
האם כל מי שהיה חבר ביוזנרט היה משתף פעולה, אדוני?	עיתונאי ב':
האם אנשי בית"ר שהיו חברים ביוזנרטים יגורשו עכשיו מתנועת החירות, אדוני?	עיתונאי ג':

FADE OUT

סוף פרק ראשון

משפט קסטנר - פרק שני

43. פנים. חדר אורחים בבית מגורים. יום.

גבר כבן 60 מדבר אל המצלמה. פניו מעוותים על ידי חלוקה גרפית שאיננה מאפשרת להבחין בתו פניו. כתובית: זאב אקשטיין - רוצחו של ד"ר ישראל קסטנר

אקשטיין:

(למצלמה) לא, אין לי שום חרטה. האיש ההוא היה בן מוות. עקבתי אחריו במשך המשפט. כששמעתי את העדויות אמרתי לעצמי, האיש מכר את נפשו לשטן. אבל בסוף המשפט הבנתי משהו אחר. הוא לא מכר את נפשו לשטן. הוא התמסר לשטן חנם. בנפש חפצה. הוא רצה להיות שר החיים והמוות של כל יהודי הונגריה. הוא עשה סלקציה. מי מהם יחיה ומי מהם ימות... אולי היו כמה מאות שהעריצו אותו, כי הוא הציל אותם או את בני משפחותיהם. אבל מיליונים ראו בו שטן. מלאך המוות...

44. פנים. בית המשפט. יום.

אולם בית המשפט מלא מפה לפה. הצפיפות והחום כבדים מנשוא. בתקרת האולם מסתובב מאוורר אחד שאיננו מספיק כדי להשיב מעט רוח. מרבית היושבים על הספסלים הם ניצולים. המצלמה עוקבת אחרי המתח והכאב הנשקפים מפניהם. על זרועות אחדים מהם אפשר להבחין במספרים מקועקעים. על ספסל התביעה יושב חיים כהן (43), שנטל על עצמו את ייצוג המדינה. כותרת: חיים כהן - היועץ המשפטי לממשלה בשנים 1950-1960 קסטנר יושב לידו, לוגם מספל קפה קטן, ומעלעל איתו ברשימותיו. יואל פלגי, היושב מאחוריהם, רוכן על מסמך שמחזיק בידיו עו"ד תל. ליד תל יושב עו"ד גרטל, הלועס את שארית הכריך שלו. כס השופט עדיין ריק. שמואל תמיר מתלחש עם עוזרו עו"ד מרינסקי. גם גרינוולד יושב ליד ספסל ההגנה, שקוע בהרהוריו ומנותק מן המתרחש סביבו. בין הצופים אפשר להבחין בבודיו, דוד הרמן, קתרינה סנש, הירש ורוזנר. האנזי בראנד ובעלה אינם בתוך האולם, אך בעיתון "הארץ" המונח על שולחן התביעה אפשר לקרוא את הכותרת: היום תשמע עדותו של יואל בראנד במשפט קסטנר-גרינוולד. לפתע נכנס שמש בית המשפט אל האולם.

שמש:

אבקש את תשומת לב בית המשפט. (מבחין בצופה מעשן) אני מבקש לא לעשן... תכבה את הסיגריה בחוץ, בבקשה.

היושבים ליד שולחן התביעה מתבוננים בו.

שמש:

כבוד השופט לא מוכן לדחות יותר את תחילת הישיבה, ואתם מתבקשים להתחיל בעוד שלוש דקות...

45. פנים. משרדו של היועץ המשפטי לממשלה. עשר שנים אחר כך.

כהן:

(למצלמה) כשהתבררה לי חומרת המהפך במשפט, החלטתי לייצג את המדינה בעצמי. לא בגלל שראש הממשלה כפה עלי. המשפט התרחב וגלש לתחומים שאיש לא צפה. עדותו של יואל בראנד הייתה עלולה לערב במשפט את ראש הממשלה, את ראשי הסוכנות, ואפילו את ראש ממשלת בריטניה ואת נשיא ארצות הברית. החשדות שהטיחה בנו ההגנה כאילו אנחנו מנסים למנוע מיואל בראנד להעיד היו מופרכים מעיקרם. איש לא איים עליו. יתכן שהוצעה לו משרה ברוטרדם כפי שהוא סיפר, אבל זאת הייתה מחווה הומניטארית. לא היה לכך שום קשר לעדות שלו...

46. פנים. בית המשפט. יום.

בהמשך לתמונה 44. הישיבה עדיין לא החלה. קסטנר מתבונן בדלת האולם אך בראנד איננו נראה.

קסטנר: (באירוניה לכהן) אני מקווה שלא מעכב אותו איזה כוח עליון.
כהן: אף אחד לא איים עליו. אם הוא לא יגיע, פירושו של דבר שהוא התחרט מרצונו.
קסטנר: כך אתה חושב?
כהן: אולי הוא הבין סוף סוף איזה נזק תגרום לנו העדות שלו.
קסטנר: איזה נזק עוד אפשר לגרום לנו?
כהן: אתה יודע מה הוא כותב עליך בספר שלו?
קסטנר: כל מילה.
כהן: לטובתך כדאי שהספר הזה יצא לאור רק אחרי המשפט.

קסטנר נד בראשו. הוא שולח מבט נוסף אל דלת האולם הפתוחה, ומבחין סוף סוף ביואל והאנזי בראנד הנכנסים אל האולם. הוא רומז לכהן ומחליף מבט עם האנזי. האנזי ויואל מתיישבים סמוך לשולחן התביעה. בודיו מתקשה להסתיר את אי הנחת שלה מקרבתה של האנזי. כהן לוחש דבר מה על אוזנו של בראנד. ברקע נשמע קולו של שמש בית המשפט.

שמש: (OFF) בית המשפט!

הנוכחים קמים. השופט בנימין הלוי נכנס לאולם ותופס את מקומו. הנוכחים מתיישבים. הוא מעיף מבט בנוכחים ומכה בפטישו.

הלוי: אני רואה שהעד הנכבד הצליח בכל זאת להגיע.
בראנד: הכביש לירושלים נחסם, אדוני...
תמיר: אני מקווה שאין לכך כל קשר למשפט הזה, כבוד השופט.
הלוי: (בכעס) הרמיזה הזאת הייתה מיותרת, ואני מבקש מהסניגור להקפיד על כבוד הנוכחים בבית המשפט. (לעבר חיים כהן) אני מברך את היועץ המשפטי לממשלה על הצטרפותו למשפט חשוב זה. אני מאחל לו הצלחה במאמציו להגיע לחקר האמת בפרשה הסבוכה והטראגית שלפנינו. אתה יכול להזמין את העד לחקירה, אדוני.
כהן: תודה רבה. אבקש את מר בראנד לעלות לדוכן העדים.

בראנד עולה לדוכן העדים. השמש מגיש לו ספר תנ"ך. בראנד מניח עליו את ידו.

שמש: אני נשבע לומר אמת, כל האמת ורק האמת.
בראנד: אני נשבע לומר אמת, כל האמת ורק האמת.
כהן: אני מודה למר בראנד על שהסכים להעיד מטעם התביעה במשפט הזה, וכדי להסיר כל חשש שהתביעה מודאגת מעדותו, אני מוכן להעביר אותו כבר עכשיו לחקירה נגדית של הסניגור.

רחש עובר באולם. כמה צופים מתלחשים זה עם זה. תמיר מופתע. הוא מתלחש עם עוזרו. גם השופט מופתע. הוא מכה בפטישו כדי להפסיק את ההתלחשויות באולם. בראנד, שידע על כוונת התובע, שומר על קור רוח.

תמיר: (לכהן) אני אשמח לחקור את העד, אדוני...

אך ההתלחשויות באולם לא פסקו.

הלוי: ביקשתי שיהיה שקט באולם...

הוא מכה שוב בפטיש. CUT אל בראנד העומד בקור רוח על הדוכן.

47. פנים. משרדו של חז"כ בנימין הלוי. עשרים שנה אחר כך.

הלוי:

(למצלמה) הארץ כולה הייתה המומה. גם אני כשופט הייתי צמא לדעת מה באמת קרה שם... פרשת השליחות שהטיל אייכמן על יואל בראנד, הייתה בלתי נתפסת. מזעזעת. לא יכולתי למנוע מן ההגנה לעסוק בה, למרות שלא היה לה קשר ישיר להאשמות של גרינוולד כלפי קסטנר. כך אגב, גם קבעתי בפסק הדין. לא היה שום קשר בין דעותי הפוליטיות לבין צורת ניהול המשפט. אם כי אני גאה על כך שפעלתי מתוך כוונת האחריות ההיסטורית שהייתה מוטלת עלי. **(פאוזה)** לתנועת החירות הצטרפתי רק שנים רבות אחר כך...

48. פנים. בית המשפט. יום.

חזרה לעדותו של בראנד, העונה לשאלותיו של תמיר.

בראנד:

...הזקיף ליווה אותי למשרד של אייכמן. כשנכנסתי, ראיתי אותו עומד מולי. ככה. ברגליים מפושקות. ונובח אלי: "אתה יודע מי אני? אני ביצעתי את כל הפעולות נגד היהודים בגרמניה, באוסטריה, בפולניה ובסלובקיה. עלי הוטל לבצע את הפעולה גם בהונגריה. בדקתי את הקשרים שלכם עם הסוכנות היהודית ועם הג'וינט, ואני רוצה להציע לכם עסקה". "איזו עסקה?" שאלתי. "סחורה תמורת דם. דם תמורת סחורה. אני מוכן למכור לכם מיליון יהודים. נשים שמסוגלות ללדת. גברים שמסוגלים להעיד. ילדים. זקנים. אתה תבחר." הייתי המום. "דבר!", הוא צרח. אמרתי שאין לנו סחורות. אין לנו גם כספים. הרי אתם החרמתם הכל. "אני צריך עשרת אלפים משאיות, אלף טון קפה ומאתיים טונות של סבון. צא אל הידידים שלכם באיסטנבול. תמורת מיליון יהודים הם ישיגו הכל."

כהן:

כבוד השופט, לשאלות שמציג הסניגור הנכבד אין קשר למשפט הזה. הן אינן קשורות כלל במעשי הנאשם גרינוולד ולא במעשים של העד הד"ר קסטנר.

תמיר:

כבוד השופט. הקשר ברור. הד"ר קסטנר ידע שהעסקה שהציע לו אייכמן הייתה שקר. הוא ידע שהיא נועדה להטעות את היהודים, ולנטוע בהם תקווה כדי שלא יתקוממו. ואף על פי כן הוא המשיך במו"מ.

קסטנר מתקשה לשלוט בעצביו. כהן מרגיע אותו.

בראנד:

(בכעס) אייכמן לא הציע לד"ר קסטנר שום עסקה. הוא הציע את העסקה הזאת לי. אני ניהלתי את המשא ומתן. בכל אותו הזמן ישב קסטנר בכלא. הגרמנים שחררו אותו רק אחרי שיצאתי לאיסטנבול.

הלוי:

מר בראנד, אתה מתבקש לענות רק אם תישאל!

תמיר:

מר בראנד, האם נכון יהיה לומר שלולא הקונצפציה של שיתוף הפעולה של הד"ר קסטנר עם הנאצים, לא היית יוצא לשליחות מטעמו של אייכמן?

בראנד:

לא.

תמיר:

אז למה האמנת לו, לאייכמן? הרי ידעת היטב מיהו.

בראנד:

משום שבפגישה השנייה נכח גם שגריר גרמניה בבודפשט, ואחר כך הצטרף אלינו גם גנרל וינקלמן שהיה מפקד ה-ס.ס. בהונגריה.

תמיר:

ולשני הנאצים המתועבים האלה יכולת להאמין?

בראנד: זאת הייתה הוכחה שהעסקה איננה רק רעיון של אייכמן. אלא שאפילו הגרמנים הבכירים ביותר, אפילו הימלר, ידעו עליה. גם אנשי הסוכנות באיסטנבול התרשמו כמונו. קיבלנו מהם מברק: "בוא. חיים יחכה לך". חשבנו שחיים וייצמן עצמו יבוא לפגוש אותי. לא תיארנו לעצמנו שהם התכוונו לנציג של הסוכנות, ששמו היה חיים ברלס.

CUT לעדותה של האנזי.

האנזי: יומיים אחרי שיואל יצא, נעצרנו על ידי ההונגרים. הד"ר קסטנר ואני. שבועיים נחקרנו במרתפים שלהם. הם עינו אותי במכות, בחשמל, בסיגריות בוערות... רצו לדעת למה יואל יצא לטורקיה ואיזו עסקה עשינו עם ה-ס.ס. עד היום יש צלקות על הרגלים שלי. ובמשך כל העינויים האלה שאלתי את עצמי: למה הגרמנים לא גילו להונגרים שום דבר? הרי עד אז הם תמיד הרגו יהודים ביחד. והתשובה היחידה הייתה שאולי הפעם הגרמנים מתכוונים באמת לבצע את העסקה הזאת...

CUT לעדותו של קסטנר.

קסטנר: הקולונל קורט בכר מן ה-ס.ס. אמר לי במפורש, שהימלר עצמו עומד מאחורי העסקה הזאת. אני לא חושב שהימלר נעשה אוהב יהודים, אבל המלחמה התקרבה לקיצה. הגרמנים ידעו שהם מובסים. ולא היה להם שום ערוץ להידבר עם בנות הברית על שביתת נשק...
 תמיר: בראנד אומר שהוא נשלח להשיג עשרת אלפים משאיות. אתה אומר שאייכמן שלח אותו לנהל משא ומתן עם בנות הברית על שביתת נשק.
 קסטנר: אני חוזר על מה שאמר לי הקולונל בכר. הימלר תכנן לנהל משא ומתן עם בנות הברית על הצלת יהודים תמורת עשרת אלפים משאיות. אבל המטרה העיקרית שלו הייתה לנצל את המשא ומתן הזה למגעים על שביתת נשק.
 תמיר: אתה טוען ברצינות, ד"ר קסטנר, שהימלר לא הייתה שום דרך לפתוח במשא ומתן עם בנות הברית אלא באמצעותו של יואל בראנד?
 קסטנר: כן, אדוני.
 הלוי: (בספקנות) אינני בטוח שהבנתי אותך, ד"ר קסטנר. הימלר היה זקוק למר בראנד כדי לפתוח במשא ומתן עם מדינות המערב על שביתת נשק?
 קסטנר: כן, אדוני.
 הלוי: שגריר גרמניה בשווייץ, למשל, לא יכול היה לפנות אל שגריר ארצות הברית בשווייץ?
 קסטנר: אני מזכיר לבית המשפט, שבועידת טהרן התקבלה החלטה מפורשת של בנות הברית לא לנהל שום משא ומתן עם גרמניה.
 הלוי: (לעצמו) אלף לילה ולילה...

49. פנים. בית בראנד. לילה.

בראנד יושב ליד מכונית הכתיבה שלו וכותב. האנזי עומדת לידו. CLOSE UP על המילים הנכתבות: "ברגע שנחתה באיסטנבול נעצרתי בידי הטורקים. חיים ברלס, נציג הסוכנות, הכין לי ויזה על שם יואל בראנד, בעוד שבדרכון הגרמני שלי נקראתי אויגן באנד". הוא ממשיך לכתוב בייסורים קשים.

50. בית בראנד. עשר שנים אחר כך.

האנזי: **(למצלמה)** יואל ידע שתמיר לא ייתן לו להגיד מה שהוא רוצה. אבל הוא גם ידע שהוא כבר לא כל כך בריא, והוא פחד שאולי הסיפור שלו לא יתגלה. לכן הוא הסכים לענות לתמיר. למרות שאנשי מפא"י המשיכו ללחוץ עליו. עד אז הוא היה מובטל. כשהוא חזר למשפט, סידרו לו עבודה בשק"ם בתור זבן, ופתאום איימו עליו שיפטרו אותו. מצד שני המשיך טדי קולק לפתות אותו במשרה של מנהל צים ברוטרדם, בתנאי שיצא לשם מייד...

חזרה לסצנה 49. בראנד יושב וכותב. עכשיו הוא מבחין בהאנזי העוקבת אחרי כתיבתו.

בראנד: אל תדאגי. אני לא כותב על רז'ה אף מילה רעה....

היא מתקרבת אליו ומחבקת אותו.

51. פנים. בית קסטנר. לילה.

השעה מאוחרת. קסטנר נכנס אל הבית. הוא פושט את מעילו, מתיר את עניבתו בשתיקה, מתיישב ליד השולחן בפינת האוכל, ומצית לעצמו סיגריה. נכנסת בודיו ומתיישבת לידו.

קסטנר: ברגע שנכנסתי אל טדי קולק, ראש הממשלה קם ויצא. הוא לא היה מסוגל אפילו להביט בי. ואז הבנתי. אם יואל ישכנע את בית המשפט שלהצעה של אייכמן היה סיכוי, יהיה ברור שהאסטרטגיה שלי - של משא ומתן עם הנאצים - הייתה נכונה. אבל אז יבוא תמיר ויאשים אה שרת שהוא לא עשה שום דבר למען העסקה הזאת, ולכן הוא נושא באחריות לכישלון שלה... **(פאוזזה)** אולי אנחנו באותה סירה, אבל הסירה מלאה מדי. שרת ינצל, רק אם הוא יזרוק אותי למים. אני אנצל, רק אם אני אזרוק אותו...

הוא מועך את הסיגריה. בודיו מלטפת את ידו הפנויה של קסטנר המונחת על השולחן. הוא מחזיר לה מבט. עיניו עייפות ומלאות ייאוש.

בודיו: אתה מעשן יותר מדי, רז'ה...

קסטנר: **(במרירות)** וזה כל מה שיש לך לומר לי?

בודיו: מה אני יכולה לומר? אני יכולה לזרוק את שרת למים? אתה רוצה שאני אבטיח לך שאם

הוא יזרוק אותך, אני אקפוץ אחריו? אני מבטיחה לך את זה בכל יום...

קסטנר: את לעולם לא תקפצי אחרי למקום שבו הגרביים שלך עלולות להתרטב...

בודיו: לממה אתה מזכיר לי את זה כל הזמן? הרי יכולתי להישאר אחרי המלחמה בשווייץ. אבל

באתי איתך הנה. באתי איתך. אני למדתי את הלקח, רז'ה.

היא רואה שלא הצליחה לנחם את קסטנר.

בודיו: אתה שם לב, רז'ה. זאת הפעם הראשונה שאתה מדבר איתי על המשפט. אתה לא יכול ללכת אליה, אז אין לך ברירה, ואתה מואיל סוף סוף לדבר איתי...

קסטנר איננו עונה.

52. פנים. בית המשפט. בוקר.

בית המשפט מלא כפי שהיה בישיבה הקודמת. בראנד כבר עומד על דוכן העדים, ועונה לשאלותיו של תמיר.

בראנד:

כאשר סוף סוף השתחררתי מידי הטורקים, התברר לי שאף נציג של הסוכנות לא הגיע לאיסטנבול כדי לפגוש אותי. ניסיתי להיפגש עם השגריר האמריקאי באנקרה – יהודי – שטיינהארדט. אבל הפקידים של הסוכנות לא הצליחו לקבוע פגישה.

תמיר:

אף אחד מראשי הסוכנות לא טרח לבוא לאיסטנבול?

בראנד:

מר שרת, שהיה אז ראש המחלקה המדינית של הסוכנות, לא הצליח לקבל ויזה לטורקיה. הטורקים היו נייטראליים, ולא רצו שהגרמנים יחשבו שהם עוזרים ליהודים. לא היתה ברירה. ניסחתי יחד עם אותו חיים ברלס מברק אל אייכמן, והודעתי לו שהסוכנות מוכנה לנהל משא ומתן על העסקה. אבל רק ברלס חתם על המברק, וידעתי שלחתימה שלו אין הרבה ערך.

תמיר:

ובמשך השבועיים האלה שלחו הגרמנים יום שנים עשר אלף יהודים לאושוויץ?

בראנד:

כן. התחננתי לפני ברלס שיניח לי לחזור לבודפשט. רציתי להציג בפני אייכמן איזשהו הסכם. אפילו הסכם פיקטיבי. אבל הוא טען שאני חייב לדווח לשרת. בסופו של דבר נסעתי לחאלב שבסוריה כדי להיפגש איתו.

כהן:

כבוד השופט, עם כל הכבוד להחלטתו הקודמת, אני תמה על כך שבית המשפט מניח לסניגור לדון בפרשה. הרי עכשיו ברור שאין לה כל קשר אל כתב האישום ואל הנאשם. אדוני היועץ המשפטי...

הלוי:

אני חייב להפנות את תשומת ליבו של כבוד השופט, שהסניגור איננו מנסה כלל להגן על הנאשם. כל עניינו הוא להפוך את המשפט הזה לבמה פוליטית לניגוח ראש הממשלה.

כהן:

נראה לי, כבוד השופט, שגם היועץ המשפטי הנכבד איננו מתאמץ כל כך לייצג את הד"ר קסטנר, וכל עניינו שלו הוא להגן על ראש הממשלה.

תמיר:

(מכה בפטישו) רבותי!

הלוי:

(בכעס לתמיר) אדרבא, אני אשמח מאד אם תבהיר לבית המשפט את הקשר בין פגישת בראנד ומר שרת לבין כתב האישום.

כהן:

בהחלט. מר שרת ובן גוריון רצו לשתף פעולה עם הבריטים, יותר מאשר להציל יהודים. וכמותם בדיוק נהג הד"ר קסטנר...

תמיר:

קסטנר מצליח בקושי לשלוט בכעסו. העד הירש איננו מצליח להתאפק.

הירש:

כן. זה נכון. קסטנר היה היודנראט של הגרמנים. שרת ובן גוריון היו היודנראט של הבריטים.

רוזנר היושב לידו מרגיע אותו.

הלוי:

(בכעס) שקט באולם! אני מבקש להפסיק את הוויכוח הזה, ומיד! הסניגור מתבקש לחזור ולהתמקד בחקירת העד לגבי שליחותו. בית המשפט יפסוק בהמשך אם יש קשר בין העדות לבין כתב האשמה.

CUT להמשך עדותו של בראנד.

בראנד:

כשירדתי מהרכבת בחאלב, נעצרתי על ידי הבריטים. היה לי דרכון גרמני, והם יכלו לעשות בי מה שרצו.

תמיר: ומה קרה לשליח הסוכנות שליווה אותך? גם הוא נעצר?
 בראנד: לא. הוא יצא לחפש סבל שייקח את המזוודות שלנו.
 תמיר: ובדיוק באותו הרגע נעצרת? איזה צירוף מקרים מוזר.
 בראנד: כן...
 תמיר: ואף פעם לא חשדת ששליח הסוכנות הוא שמסר אותך לבריטים?
 בראנד: אני לא יודע...
 תמיר: חשדת, או לא חשדת?

בראנד מהסס אך מסרב לענות. היועץ המשפטי מנסה להתערב.

כהן: כבוד השופט...
 תמיר: (לבראנד) חשדת, או לא חשדת?
 בראנד: (בכעס רב) אני הזהרתי אותך שלא תשאל אותי את השאלה הזאת! הזהרתי אותך...

היועץ המשפטי מצליח להתערב.

כהן: שליח הסוכנות לא עומד כאן למשפט, אדוני השופט, וחברי המלומד איננו רשאי להאשים אותו כאילו הוא הסגיר את מר בראנד לבריטים...
 תמיר: שליח הסוכנות הזה עשה יד אחת עם מר שרת ועם הבריטים כדי להכשיל את השליחות של מר בראנד.
 בראנד: זה לא נכון! זה שקר מתועב!
 תמיר: הם הסגירו את מר בראנד לבריטים בדיוק מאותם נימוקים שהם הסגירו את אנשי האצ"ל בימי הסזון... גם אותי...
 כהן: כבוד השופט, זוהי עלילת דם. הרי מר שרת יצא לחפש את מר בראנד כדי לשחרר אותו, ברגע שבו הוא הגיע לחאלב.
 הלוי: (מכה בפטישו) אבקש את העד להמשיך בעדותו!

בראנד מתעשת. מכחכת בגרונו וממשיך בעדותו.

בראנד: כעבור שלושה ימים נפגשתי עם שרת. ישבתי איתו שמונה עשרה שעות רצופות. בחדר נכחו כמה קצינים בריטים וקצרניות. סיפרתי הכל. על ההצעה של אייכמן. על הטרנספורטים. על המחנות. על אושוויץ... הם היו המומים. הם לא ידעו שום דבר. כשהשתתקתי, הודיעו לי הבריטים שהם רוצים לחקור אותי בקהיר. וכך נשלחתי שוב אל הכלא. ובכל יום נשלחו לאושוויץ עוד שנים עשר אלף יהודים...
 כהן: כבוד השופט, אני רוצה להציג בפני בית המשפט את הדו"ח שחיבר מר שרת על הפגישות הזאת, ועל הפעולות שנקט בעקבותיה. על נסיעתו ללונדון. על פגישותיו עם שר ההגנה הבריטי.
 תמיר: אני מתנגד! אם חברי המלומד רוצה להציג את הדין וחשבון של מר שרת, אני מבקש לחקור את מר שרת חקירה נגדית...
 כהן: עצם ההתנגדות של חברי מעידה, כי הוא חושש שבית המשפט ידע את האמת על פעולותיו של מר שרת שעשה הכל למען ביצוע העסקה.
 תמיר: הסירוב של חברי המלומד להזמין את מר שרת לעדות, מוכיח שיש למר שרת מה להסתיר...
 הלוי: (מכה בפטישו) בית המשפט לא יקבל את הדו"ח של מר שרת, אלא אם מר שרת יעיד בפניו.

CUT להמשך עדותו של בראנד.

בראנד:

ארבעה וחצי חודשים ישבתי בכלא בקהיר. נחקרתי כמעט מדי יום. הבריטים לא התעניינו בכלל במצב היהודים, אלא במצב הצבאי של הגרמנים. יום אחד הגיע לחקירה שר המושבות הבריטי, הלורד מוין. סיפרתי לו בפעם המאה על העסקה שהציע אייכמן. הוא הקשיב בשקט ולבסוף אמר: "ואם הוא ייתן לי מיליון יהודים, איפה אני אשים אותם? מה אני אעשה בהם?" ... ועד אותו היום רצחו הגרמנים יותר משש מאות אלף יהודים הונגרים...

53. פנים. משרדו של שמואל תמיר. עשר שנים אחר כך.

תמיר:

(למצלמה) ראשי מפא"י חששו שהמשפט יחשוף את אוזלת היד שלהם. הצגתי לפני השופט את כל הגיליונות של "דבר" מ-1944: בן גוריון ושרת עוסקים רק בבחירות להסתדרות. הם לא טרחו לקום ולחשוף בפני הציבור בארץ את מה שהם ידעו על השמדת היהודים באירופה. אילו הציבור בארץ היה יודע על אושוויץ, הוא היה מכריח אותם להרעיש עולמות או להתפטר. אין לי ספק שאילו בן גוריון ושרת היו ממלאים את חובתם, היהדות העולמית הייתה משתדלת לפחות להשפיע על רוזוולט וצ'רצ'יל. אבל בן גוריון ושרת היו עסוקים בבחירות להסתדרות...

54. חוץ. מדרגות היציאה מבית המשפט. יום.

קסטנר ובודיו יוצאים מן הפרוזדור בלוויית פרקליטי התביעה. כעשרה עיתונאים וצלמים מסתערים לעברם. אליהם מצטרף העד הירש.

עיתונאי א':

ד"ר קסטנר, איך אתה מסביר את אוזלת היד של שרת? איך קרה שהוא לא הצליח להשיג ויזה לאיסטנבול? איך קרה שהוא לא הצליח לשחרר את בראנד מידי הבריטים?

הירש:

אני ארדוף אחריך לכל מקום, קסטנר. בכל מקום אני אקום ואצעק בקול רם מי אתה. רוצח!

עיתונאי ב':

ד"ר קסטנר, לו שרת היה מצליח להשיג עשרת אלפים משאיות, היו ניצלים מיליון יהודים? אפילו בחלומות הלילה שלך אני אופיע...

הירש:

ד"ר קסטנר, מי באמת אשם בכך שהעיסקה נכשלה? שרת? או אולי הבריטים?

עיתונאי ג':

האמריקאים?

קסטנר איננו עונה. הוא ממשיך לרדת במדרגות בית המשפט. CUT אל בראנד והאנזי העומדים

בראש המדרגות. בראנד עונה לשאלות העיתונאים.

בראנד:

השופט הרשה לי לענות רק לשאלות ששאל תמיר. זה לא מספיק. תמיר שאל רק על מה שיכול להזיק לד"ר קסטנר ולשרת. זה לא הכל. העולם חייב לדעת שהאנגלים והאמריקאים הם האשמים. הם הכשילו את העסקה. לא היה אכפת להם בכלל שיהודים מתים.

הירש:

גם אתה קולבוראנט, בראנד...

עיתונאי א':

האם זה נכון שאתה כותב ספר על הפרשה?

עיתונאי ב':

מתי הספר שלך יצא לאור, מר בראנד?

בראנד:

בקרב.

הירש:

מפא"ניקים מנוולים... כולכם...

55. פנים. בית קסטנר. עשר שנים אחר כך.

בודיו:

(למצלמה) באותו הלילה הלך רז'ה להיפגש שוב עם ראש הממשלה. שרת. הוא התחנן לפניו שיבוא לבית המשפט להעיד. הוא רצה ששרת יספר את הכל. שההצעה של אייכמן הייתה הצעה אמיתית, ומצד שני שגם הסוכנות עשתה הכל כדי שהעסקה תצא אל הפועל. הרי שרת נסע ללונדון מיד אחרי השיחה שלו עם בראנד. הוא ניסה להיפגש עם צ'רצ'יל, עם שר החוץ, עם שר ההגנה. הוא הציע להם להפציץ את אושוויץ ואת תחנות הרכבת. אבל הבריטים והאמריקאים לא רצו לשמוע אותו. קודם כל צריך לנצח את הגרמנים, הם אמרו... אבל שרת לא רצה להגיד את זה. הוא אמר לרז'ה שארצות הברית ובריטניה הם בנות הברית שלנו. שאנחנו תלויים בהן. ואם נאשים את האמריקאים בהפקרת היהודים, הם לא יתנו לנו סיוע כלכלי... "הצדק ההיסטורי", הוא אמר, "יכול לחכות"...

56. פנים. בית בראנד. לילה.

השעה מאוחרת. בראנד והאנזי יושבים ליד השולחן בפנינת האוכל. שרידי ארוחת הערב שלהם עדיין על השולחן, עליו נמצא גם בקבוק הקוניאק הקבוע של בראנד. קסטנר הלבוש במקטורן ובעניבה יושב ומעשן בכורסא.

בראנד:

לא אכפת לי בכלל מה יגיד שרת. הוא ובן גוריון היו צריכים לעמוד למשפט. לא אתה. לך לא גרמתי שום נזק. לא אמרתי מילה אחת נגדך. אבל אולי עכשיו יקום מישהו וישאל סוף סוף מה עשו היהודים כאן בארץ כדי לעזור לנו.

קסטנר:

אבל בגלל העדות שלך רוצים שרת והשותפים שלו להוכיח שהם עשו הרבה. ולכן הם שולחים את פלגי לספר את הסיפור של הצנחנים. ואתה יודע בדיוק איזה מניפולציות תמיר יעשה לו, לפלגי. **(להאנזי)** וגם את יודעת!

בראנד:

אם יש לך כל כך הרבה סיבות לדאגה, רז'ה, לא היית צריך להתחיל בכלל במשפט הזה.

קסטנר:

(מתפוצץ) לי יש סיבות לדאגה? לך יש! אני שתקתי עד עכשיו, ולא אמרתי מילה אחת שיכולה להזיק לך! מילה אחת!

האנזי:

די, רז'ה.

קסטנר:

אתה מסתובב בעולם כאילו הידיים שלך נקיות, וצועק שכולם אשמים.

האנזי:

דווקא אתם שהצלתם יהודים, אתם מאשימים זה את זה בכישלונות?

קסטנר:

(בזעם נורא) אני אגיד לך למה אתה מאשים את כולם. כי אתה יודע שאתה אשם יותר מכולם.

אתה יודע שלו אתה חזרת מאיסטנבול עם איזושהי חתיכת נייר, אפילו הסכם זמני, אפילו הסכם מזויף, אפשר היה לבוא אל אייכמן ולעצור את הטרנספורטים. אבל אתה

פחדת. פחדת שאייכמן לא יאמין לך. פחדת שאייכמן ישליך גם אותך לאושוויץ. ולכן לא

רצית לחזור. ובגלל הפחד שלך הוא המשיך לשלוח רכבות, ובגלל הפחד שלך אנשים

המשיכו למות. אתה יודע טוב מאד שלו אני הייתי יוצא במקומך לאיסטנבול, האנשים האלה

היו ניצלים!

האנזי:

(בצעקה) די!

קסטנר משתתק. בראנד שותה עוד כוסית מן הקוניאק שעל השולחן, וכעבור רגע קם ונוטל את המקטורן שלו, התלוי על הקיר.

בראנד:

אני לא אענה לך. אתה כבר מרגיש כנראה את החבל מתהדק סביב הצוואר שלך, ואתה מפחד. כן. אתה מפחד. אבל אני, למרבה הפלא, יכול להיות נדיב. כי למרות מה שאתה אומר, אין חבל על הצוואר שלי. **(סיים ללבוש את המקטורן)** ואני אהיה נדיב אליך, למרות שאני יודע שמאותו היום שהגעתי לאיסטנבול, אתה התחלת לבלות עם האנזי, ואחרי שאשתך יצאה ברכבת, אתה עברת לגור יחד איתה. זה לא סוד. כבר ראיתי מספיק בחיים שלי, ואני יודע שדברים כאלה קורים. ויכולתי להבין שהייתם זקוקים זה לזו, למרות שכאב לי. ועוד איך כאב לי. והיום אני אהיה שוב נדיב, כי אני יודע שהיום אתה שוב זקוק לה, להאנזי, כמו אז. ולמרות כל הכאב, ולמרות כל מה שאמרת לי, אני אתן לכם להיות קצת לבד... כי אני מכיר את הפחד הזה, כשהחבל מתהדק סביב הצוואר...

בראנד קושר צעיף סביב צווארו ויוצא. קסטנר איננו מצליח לכבוש את התייפחותו.

57. פנים. משרדו של היועץ המשפטי לממשלה. עשר שנים אחר כך.

כהן:

(למצלמה) ראש הממשלה צדק כאשר החליט לא להעיד במשפט. זה היה למטה מכבודו לעמוד בחקירה נגדית אצל תמיר. אבל אם תמיר החליט להושיב על ספסל הנאשמים את כל היישוב, היינו צריכים להגן על היישוב. הדרך הטובה ביותר לחשוף את המאמצים שעשה היישוב בארץ כדי לסייע ליהודי הונגריה, היא על ידי סיפורם של שלושת הצנחנים הארץ ישראלים; יואל פלגי, חנה סנש ופרץ גולדשטיין. חנה סנש ופרץ גולדשטיין לא שבו משליחותם. פלגי היה דמות ציבורית מוכרת. לא הייתי בטוח שעדותו תועיל לקסטנר, אבל לא היתה ברירה. לא רק שמו הטוב של קסטנר היה מונח בכף המאזניים...

58. פנים. בית בראנד. עשר שנים אחר כך.

האנזי:

(למצלמה) התחננתי אל רז'ה שלא יסכים. ידעתי שפלגי רק יזיק לו. פלגי בעצמו אמר לי פעם שהוא חושב שהיינו קולבורנטים. אתה מבין, הוא היה צנחן. הוא נשלח על ידי ההגנה להציל יהודים, אבל הוא נכשל. הוא לא הציל אף יהודי. היה לו קשה להודות שהוא נכשל, והוא חיפש אשמים בכישלון שלו. הכי קל היה להאשים אותנו. אבל רז'ה היה שבוי בידי שרת, והוא הסכים...

59. פנים. בית המשפט. יום.

בית המשפט מלא מפה לפה. ניצולי שואה, עיתונאים וסקרנים נדחקים בכל פינה באולם צר המידות. השופט יושב במקומו ורושם פרוטוקול. על דוכן העדים ניצב יואל פלגי, העונה לשאלותיו של חיים כהן. ליד שולחן התביעה יושבים קסטנר ועו"ד גרטל. תמיר, מרינסקי וגרינוולד מאזינים לפלגי בקשב. בקהל אפשר להבחין בדמויות מוכרות, ביניהן האנזי, בודיו, קתרינה סנש, דוד הרמן, הירש ורוזנר.

פלגי:

ב-13 לאפריל 1944, לפנות ערב, המראנו, פרץ גולדשטיין ואני, משדה התעופה ברינדזי שבאיטליה במטוס צבאי בריטי. ובלילה צנחנו באזור שהיה בשליטת הפרטיזנים ביוגוסלביה. כעבור יומיים פגשנו את חנה סנש, שצנחה כמה שבועות לפנינו. כולנו היינו חסרי מנוחה. ידענו על ההשמדה בהונגריה, ולא היה דבר שרצינו בו יותר מאשר להגיע לבודפשט, ולהתחיל לפעול.

המצלמה עוקבת אחרי קתרינה סנש היושבת מתוחה במקומה.

כהן:

אילו פעולות תכננתם?

פלגי:

שלושתנו היינו חברים ב"הגנה" וקצינים בצבא הבריטי. היה לנו ידע צבאי. נשלחנו מטעם ההגנה ליצור קשר עם יהודים ולארגן תאי התגוננות. בונקרים. לאמץ יהודים בנשק וכולי. (חוזר לנושא) אלא שביוגוסלביה השתוללה עדיין המלחמה, ורק כעבור חודשיים הגענו לגבול הונגריה. חנה כבר איבדה את הסבלנות שלה, ובלילה של ה-9 ביוני היא חצתה את הגבול לבדה. פרץ ואני חצינו את הגבול שלושה ימים אחריה.

כהן:

האם קבעתם איתה מקום מפגש? במלים אחרות, בעזרת מי תכננתם להתחיל את אירגון ההתנגדות היהודית?

פלגי:

היו לנו שתי נקודות מפגש אפשריות. ביתם של יואל והאנזי בראנד, וביתו של הד"ר קסטנר. אבל עוד לפני שחצינו את הגבול קיבלנו ידיעה שבראנד יצא לאיסטנבול, וכך נשארה לנו רק כתובת אחת - זו של הד"ר קסטנר.

CUT לעדותה של האנזי.

האנזי:

שלושה ימים לפני שפלגי הגיע, התחילו לעקוב אחרינו בלשים הונגריים, מבלי שידענו מה הם מבקשים. לאחר מעשה הבנו שההונגרים ידעו שפלגי וגולדשטיין חצו את הגבול, וידעו שהם מתכוונים לבוא אלינו.

הלוי:

מנין הם יכלו לדעת? (האנזי איננה משיבה) מנין הם יכלו לדעת? (היא שותקת) את מתבקשת לענות לשאלה, גברת בראנד.

האנזי מחליפה מבט עם קתרינה סנש היושבת באולם.

האנזי:

יש לי השערה בלתי מבוססת, כבוד השופט, ואינני חושבת שאני יכולה להאשים מישהו באשמה כל כך חמורה, מבלי שיש לי הוכחות.

CUT לעדותו של פלגי.

פלגי:

כשהגענו לבודפשט, הלכתי לפנסיון שבו התגורר הד"ר קסטנר. פרץ הגיע אחרי בנפרד. בחדר ההמתנה ישבו כעשרים איש. הם התבוננו בי בחשדנות. כל אחד יכול היה להיות בלש הונגרי. כעבור רבע שעה נכנסתי אל קסטנר. הוא הסתכל בי ושאל מה הוא יכול לעשות למעני. "אתה לא מכיר אותי!" שאלתי. לפתע הוא החוויר, חיבק אותי ופלט: "השתגעת? מה אתה עושה כאן. הלא עלית לארץ ישראל!" כשהוא נרגע, קראנו גם לפרץ. ד"ר קסטנר הכיר את שנינו. הוא היה מדריך שלנו בתנועת הנוער. את חנה סנש הוא לא הזכיר כלל, והתחלנו לחשוש שאולי משהו השתבש.

CUT אל עדותו של קסטנר.

קסטנר:

אחרי שפלגי וגולדשטיין הלכו, נכנסו חמישה בלשי משטרה הונגריים, וחקרו אותי על שניהם. אמרתי שלא פגשתי אותם. למחרת בבוקר, כשנפגשתי עם פלגי וגולדשטיין שנית, סיפרתי להם שעוקבים אחריהם, והחלטנו לנקוט באמצעי זהירות.

CUT לעדותו של פלגי.

פלגי: באותו היום, כשהלכנו, פרץ ואני, למשרד הקהילה כדי להיפגש עם כמה פעילי הצלה, זיהינו את הבלשים שעקבו אחרינו. נפרדנו וניסינו להימלט. אני עליתי מיד לחשמלית. החלפתי קרונות, ירדתי ועליתי בכמה תחנות, עד שהייתי משוכנע שהתחמקתי. בלילה הלכתי לביתה של המזכירה של קסטנר. לא ידעתי אם פרץ הצליח להימלט, וכולנו חששנו שהוא נלכד.

CUT לעדותו של קסטנר.

קסטנר: למחרת בלילה הייתה צריכה לצאת רכבת ההצלה ובה אלף שש מאות שמונים וחמישה יהודים לשווייץ. היו עדיין ספקות גדולים לגבי יציאתה. בראנד היה כבר חודש וחצי באיסטנבול, ולא הגיעה ממנו שום ידיעה, והנה מגיעים שני הצנחנים האלה מארץ ישראל, ועכשיו אנחנו צריכים להציל אותם מידי ההונגרים שרדפו אחריהם ביום ובלילה. ברור שהם לא יכלו להשתתף בעבודת ההצלה. הם יכלו אולי לברוח חזרה ליוגוסלביה, יכלו להסתתר, יכלו אולי לצאת ברכבת ההצלה לשווייץ...

תמיר: **(מתפרץ)** ומה עם חנה סנש? איפה הייתה חנה סנש כל אותו הזמן?

הלוי: אדוני הנכבד ישאל את שאלותיו בהגיע תורו.

קסטנר: ניסיתי למצוא דרך להגן על פלגי וגולדשטיין מפני ההונגרים, והדרך הטובה ביותר הייתה לגרום לכך שהם יקבלו חסות של הגרמנים.

הלוי: **(בתדהמה)** של הגרמנים?

קסטנר: גם הגרמנים ידעו שפלגי וגולדשטיין הגיעו. הם עקבו אחריהם. הצענו לפלגי להתייצב מיוזמתו בגסטאפו ולספר שהוא נשלח על ידי הסוכנות כדי לברר מי עומד מאחורי השליחות של בראנד.

CUT לעדותו של פלגי.

פלגי: הבנתי שאין ברירה אחרת. קסטנר היה משוכנע שהסיכוי היחיד להציל יהודים הוא על ידי שליחותו של בראנד, ואם יכולתי, הייתי צריך לסייע לשליחות הזאת. באותו ערב חששנו שפרץ כבר בכלא ההונגרי, וידענו שרק הגרמנים יכלו לשחרר אותו.

תמיר: לא חשבת שמאותו הרגע לא תוכל יותר להשתתף בפעולות התנגדות?

פלגי: בהונגריה גיליתי שעלי לבחור בין הצלה של יהודים לבין התנגדות לגרמנים, אדוני, והחלטתי לבחור בהצלה...

CUT לעדותה של האנזי.

האנזי: כשפלגי וגולדשטיין הגיעו ואמרו שהם באו לעזור, פרצתי בצחוק. במה הם יכלו לעזור? היה להם נשק? היו להם קשרים? הם לא הבינו בכלל מה קורה בהונגריה. גם מי ששלח אותם, לא הבין שום דבר... כשעלינו לארץ שאלו אותי מה היה קורה אילו הגיעו לבודפשט חמש מאות צנחנים של הפלמ"ח, ועניתי שארבע מאות היו נשלחים לאושוויץ, ואת מאה האחרים היינו צריכים להסתיר בבונקרים...

CUT לעדותו של פלגי.

פלגי: בשיחה עם קציני הגסטאפו התרשמתי דווקא שהאליבי שלי היה אמין. הסרן ששוחח איתי, הבטיח להפגיש אותי עם הממונים עלי. אבל ביום שלמחרת נעצרתי בידי המשטרה ההונגרית. נחקרתי. עונית. וכעבור ארבעה חודשים נשלחתי לאושוויץ.

תמיר: ואיך ניצלת?

- פלגי: בדרך לאושוויץ קפצתי מן הרכבת.
 תמיר: פשוט ככה? קפצת?
 פלגי: פרצתי את דלת הקרון.
 תמיר: זה היה כל כך קל?
 פלגי: אתה ודאי לא היית מצליח...
 תמיר: **(בהתרגשות)** אני אגיד לך למה ניצלת, מר פלגי. משום שמישהו איפשר לך להינצל. משום שכאשר הגעת לבודפשט נרתעת מפני הסכנות, ובהשפעתו של קסטנר החלטת לשתף פעולה עם הגרמנים. לכן נשארת בחיים...
 כהן: כבוד השופט....
 תמיר: אתה סייעת לו לקסטנר להסגיר את פרץ גולדשטיין. אתה גילית לגסטאפו את כל פרטי השליחות שלך ושל חנה סנש, ובכך הפללת גם אותה.
 כהן: כבוד השופט, זאת איננה חקירה. הסניגור המלומד איננו נוהג לפי כללי בית משפט...
 תמיר: **(ממשיך)** פרץ וחנה סרבו לשתף פעולה ולכן הם נרצחו. אתה נמצא כאן משום שקיבלת את דרכו של קסטנר. משום ששיתפת פעולה. נכון, או לא נכון?
 כהן: כבוד השופט, הסניגור המלומד מבלבל השערות בעובדות...
 פלגי: **(המום)** כבוד השופט, האם אני חייב לענות על דברי האיש הזה? אני מבקש את כבוד השופט שמפאת כבוד בית המשפט ימחקו הדברים שהוא אמר מן הפרוטוקול...
 הלוי: העד מתבקש לענות לשאלת הסניגור.
 תמיר: נכון, או לא נכון?
 פלגי: לא נכון.

60. פנים. משרדו של עו"ד תמיר. עשר שנים אחר כך.

- תמיר: **(למצלמה)** לא התעללתי בפלגי. להיפך. לפני המשפט וגם בתחילת העדות שלו התייחסתי אליו בכבוד רב. הוא היה בעיני מופת של צעיר אמיץ ופטריוטי שהיה מוכן להקריב את עצמו למען הצלת יהודים. אלא שלאחר שהוא נפגש עם קסטנר בבודפשט חל בו שינוי. הוא נדבק בשיתוף הפעולה של קסטנר עם הנאצים, והפך להיות משתף פעולה בעצמו. התפנית הזאת באופיו של פלגי ובערכיו מעידה יותר מכל על הסכנה הטמונה בקסטנריזם. היא מוכיחה את חשיבותו של המשפט לחוסן המוסרי שלנו כחברה וכעם...

61. פנים. פרוזדור בית המשפט. יום.

פלגי, העד דוד הרמן והאנזי צועדים לעבר דלת המזנון. כאשר הם מגיעים אל הדלת מתקרבת אליהם קתרינה סנש.

- קתרינה: **(באיפוק)** אתם הייתם קולבורנטים, כולכם. **(להאנזי)** ואם תרמזי עוד פעם שאת יודעת מי סיפר לגסטאפו עליו **(על פלגי)** ועל גולדשטיין, אז גם אני אגיד עוד כמה דברים שאני יודעת עליכם.
 האנזי: אני לא אמרתי שום דבר שעלול לפגוע בחנה, גברת סנש. ואם לא תגררי אותנו לפרובוקציות, אף אחד לא יפגע בה.
 קתרינה: עכשיו את מאיימת עלי? הרי אתם הרגתם את חנה. בגללכם היא מתה.

הרמן אוחז בזרועה של האנזי והם פונים אל המזנון.

62. פנים. מזנון בית המשפט. יום.

קסטנר, בודיו, האנזי, הרמן ופלגי יושבים ליד השולחן. בודיו משפילה את עיניה כדי לא לפגוש את עיני האנזי. פלגי עדיין המום מחקירתו בידי תמיר.

קסטנר: (באירוניה לפלגי) השופט רשם בפרוטוקול את כל מה שתמיר אמר לך. עכשיו אתה יכול לתבוע את תמיר על הוצאת דיבה. היועץ המשפטי ישמח ודאי לסייע לך. אולי הוא אפילו ייתן לך את עו"ד תל...
האנזי: די, רז'ה...
קסטנר: מנוולים... כולם... הייתי רוצה לראות את תמיר בבודפשט, עומד לבדו מול אייכמן... בידיים ריקות... מזיע מפחד... (מתעשת ופונה לפלגי): רק עשה לי טובה, ואל תתקע לעצמך כדור בראש. יהיה לי קשה מאד לראות אותם מתמוגגים משמחה...

פלגי קם ויוצא. שתיקה. שלושתם נותרים שקועים במחשבותיהם. לרגע קט פוגש מבטה של בודיו בעיניה של האנזי אך היא שבה ומרכינה את ראשה.

63. פנים. משרדו של פלגי. עשר שנים אחר כך.

פלגי: (למצלמה) השתדלתי כמיטב יכולתי לסייע לו, לקסטנר. למרות שהיו ימים - בפרט כשישבתי בכלא ההונגרי - שחשבתי שהוא היה משתף פעולה. חשבתי שהוא באמת הסגיר אותנו לגרמנים, משום שהם דרשו ממנו להסגיר אותנו. אבל אחר כך הבנתי שטעיתי. הוא פעל בנסיבות כל כך בלתי צפויות, עד שגם ההחלטות שלו נראו לפעמים בלתי צפויות. תמיר כמובן לא היה שם, והוא לא יכול היה להבין מה קרה שם. האיבה שלי אל קסטנר לא נבעה מכך שהוא הסגיר אותי. בכלל לא... (מכחכת בגרונו) זה כמובן לא לציטוט. (מכחכת שנית) קסטנר הציל שלוש מאות שמונים ושמונה איש מקלוז'. אני הייתי יליד קלוז'. ההורים שלי גרו שם. לא יכולתי לסלוח לו על כך שהוא לא הכניס אותם לרשימה. על כך שהוא לא כלל אותם בין אלה שניצלו ברכבת. בדיוק ביום שבו הגעתי לבודפשט ההורים שלי נספו באושוויץ...

64. פנים. מזנון בית המשפט. יום.

המשך תמונת המזנון.

האנזי: (לקסטנר) אני לא דואגת לפלגי. הוא יסתדר. אבל אני לא מבינה למה אמרת שאתה הצעת לו להתייצב בגסטאפו. הרי אני הצעתי לו את זה. אני לקחתי אותו במכונית שלי אל הגסטאפו. לא די לך במה שמאשימים אותך?
קסטנר: אני הייתי שותף להצעה הזאת. אני לא מתחרט. ואני לא מתכוון להתחמק.
האנזי: עכשיו תמיר ישאל מי מסר את גולדשטיין להונגרים, ואתה שוב תקום ותאמר שאתה מסרת אותו. נכון?
קסטנר: גולדשטיין מסר את עצמו.
האנזי: אבל אני שכנעתי אותו. לא אתה!
קסטנר: את רוצה שיאשימו אותך בהסגרה שלו?
האנזי: כן.

65. פנים. בית קסטנר. עשר שנים אחר כך.

בודיו:

(למצלמה) זאת הייתה הפעם הראשונה שישבתי לידה. הסתכלתי בה ופתאום הבנתי מה היא עברה שם בבודפשט יחד עם רז'ה. ראיתי כמה כוח היה בה... כמה קור רוח... ופתאום הבנתי שהיא הצילה את רז'ה. שבלעדיה רז'ה היה נכשל... שאילו היא לא הייתה עומדת מאחוריו כל הזמן, הוא היה מתמוטט, ובולע את הרעל שהיה לו בכיס. הוא תמיד היה מחזיק אצלו קצת ציאניד למקרה שלא יהיה לו כוח לסבול... ופתאום הרגשתי שאני חייבת לה את החיים שלו...

66. פנים. בית המשפט. יום.

המשך הישיבה. קסטנר עומד על דוכן העדים ומשיב לשאלות כהן.

קסטנר:

אחרי שפלגי נעצר, התברר לנו שגולדשטיין מסתתר במחנה שבו המתינו אותם אלף שש מאות שמונים וחמישה יהודים. אותם יהודים שעמדו לצאת ברכבת לשווייץ. גם הוריו היו במחנה, והוא רצה להיפרד מהם. חשבנו להציע לו לנסוע איתם, אבל הוא היה מבוקש, והסיכון היה גבוה מדי. הוא נפרד מהוריו, והרכבת יצאה. שעתים אחר כך נעצרנו על ידי המשטרה ההונגרית, ונאמר לנו מפורשות: או שאתם מסגירים את גולדשטיין, או שהרכבת חוזרת לבודפשט... **(מתבונן בהאנזי)** לא הייתה ברירה. הלכנו אל גולדשטיין והצגנו בפניו את האפשרויות...

CUT לעדותה של האנזי.

האנזי:

שוב חקרו אותי ושוב עינו אותי ואמרתי שאינני יודעת איפה גולדשטיין נמצא. כעבור שבע שעות שחררו אותנו כדי שנחפש אותו. חזרתי למחנה, הסברתי לו את המצב, והוא מיד אמר: החיים שלי לא יותר חשובים מהחיים של אלף שש מאות שמונים וחמישה האנשים שברכבת. לקחתי אותו למשטרה, ומאז לא ראיתי אותו...

הלוי: את לקחת אותו?

האנזי: כן, אדוני.

CUT אל חקירת קסטנר בידי תמיר. עצביו של קסטנר מתוחים ביותר.

תמיר:

ואני אומר לך, ד"ר קסטנר, שגם אם הגברת בראנד אומרת אמת, הרי היא פעלה בשמך. אתם הפעלתם על פלגי וגולדשטיין לחץ פסיכולוגי בלתי אפשרי, ולכן הם הסגירו את עצמם...

קסטנר:

אנחנו הסברנו להם את העובדות, אדוני. ההחלטה הייתה שלהם.

תמיר:

אתם העלמתם את גולדשטיין בכוונה, כדי ללחוץ על פלגי להסגיר את עצמו, ואחר כך הסגרתם גם אותו...

קסטנר:

זהו שקר. גולדשטיין התחמק בעצמו.

תמיר:

כל התיאורים שלך על כך שנעצרת בידי ההונגרים, ונחקרת ועונית הם שקר. אין לך שום הוכחה לכך.

קסטנר:

גם הגברת בראנד העידה שעוניתי.

תמיר:

נדמה לי שלגברת בראנד יש סיבות אישיות להגן עליך, ד"ר קסטנר.

קסטנר:

כבוד השופט...

תמיר:

באותם ימים אתה היית כבר שבוי בקונצפציה של שיתוף פעולה עם הגרמנים.

כהן:

כבוד השופט, הסניגור המלומד מטעה את בית המשפט. אני מבקש מכבודו שידרוש ממנו להוכיח את דבריו.

- תמיר: אתה ידעת שפלגי וגולדשטיין הם גם קצינים בריטים, וידעת שאם תסייע להם ותיתפס, הגרמנים יוציאו אותך להורג.
- קסטנר: זהו שקר וכזב, כבוד השופט.
- כהן: כבוד השופט, אני מבקש שהדיון בבית המשפט הזה יתקיים על פי כללי דיון משפטי תקין.
- הלוי: נדמה לי, שאני קובע כאן את הכללים.
- תמיר: ובכך ד"ר קסטנר, מתחבר המניע שלך אל המעשים שעשית. מתוך נאמנות עיוורת לאדוניך הנאצים, אתה שיטית בשני צנחנים ישראלים, ובמזימה שמתאימה לקומדיה, אתה כפית עליהם להסגיר את עצמם לגרמנים, כדי לשמור על ניקיון כפיד.
- קסטנר: גם זהו שקר וכזב. כבוד השופט, אני עד במשפט הזה, ואני מצפה ממך להגנה. המנוול הזה מטיח בי האשמות נבזיות וחסרות שחר...
- הלוי: **(מכה בפטישו)** אני מבקש מהעד לשמור על כבוד בית המשפט ולהימנע מגידופים!
- קסטנר: **(ביאוש)** כבוד השופט, לו הייתי רוצה להסגיר את פלגי ואת גולדשטיין, הייתי צריך את הקומדיה הזאת? הרי יכולתי לטלפן לגסטאפו ולמסור אותם, מבלי שאף אחד ידע על כך. לשם מה ביליתי איתם כל כך הרבה שעות? לשם מה התענייתי? לשם מה התענתה הגברת בראנד? אני צריך לשמוע האשמות כאלה בבית משפט בישראל?

קסטנר נרגש מאוד, ורק מכות הפטיש של השופט משתיקות אותו.

67. פנים. בית בראנד. לילה.

בראנד יושב ליד שולחן בחדר האורחים וכותב במכונת כתיבה. האנזי עומדת לידו ומכתיבה לו.

- האנזי: רק חודשיים וחצי אחרי שחנה סנש נתפסה, התברר לנו שהיא מוחזקת בידי המשטרה ההונגרית.
- בראנד: חודשיים וחצי!
- האנזי: ההונגרים אמרו לאמא שלה לא לספר לאף אחד שהיא בבודפשט, אז היא לא סיפרה. גם פלגי וגולדשטיין לא סיפרו...

נשמעת נקישה בדלת. האנזי פונה לפתוח אותה. יואל עוצר בעדה.

- בראנד: זה שוב הוא.
- האנזי: יכול להיות.
- בראנד: אמרתי לך שאני לא רוצה שהוא יבוא הנה.
- האנזי: אתה רוצה שאני אלך איתו למקום אחר?

בראנד איננו עונה. NEW ANGLE. האנזי פותחת את הדלת. קסטנר נכנס. הוא נד בראשו לעבר האנזי, ומתיישב באפיסת כוחות על הכורסא שבחדר האורחים. האנזי חוזרת לחדר האורחים אחריו. יואל חדל לכתוב.

- האנזי: **(לקסטנר)** אתה רוצה קפה?
- קסטנר: תודה.
- האנזי: **(לבראנד)** ואתה?
- בראנד: לא.
- האנזי: **(לקסטנר)** כדאי שתדע שיואל כותב עליך רק דברים חיוביים בספר.
- קסטנר: אני מקווה.

- האנזי: הרי אתה יודע מה הוא חושב על ההאשמות האלה נגדך. הכל הבל הבלים. אם יש משהו שהוא יכול לעשות בשבילך, הוא מוכן לעשות אותו. רק תגיד לו.
קסטנר: תודה.
- האנזי: הוא יכול להעיד שוב. אם אתה רוצה שהוא יגיד משהו שהוא לא אמר, הוא מוכן להגיד.
קסטנר: הייתי מודה לכם מאד אם הייתם מחכים קצת עם הספר שלכם.
- בראנד: אין בספר הזה שום דבר לרעתך.
קסטנר: אני לא יודע מה תמיר ימצא בו. כבר היו לי כמה עדים שבאו לברך, ומצאו את עצמם מקללים.
- האנזי: אנחנו יכולים להוציא את הספר הזה אחרי המשפט.
בראנד: האנזי...
- קסטנר: אתה רוצה למכור את הספר הזה, ולא אכפת לך אם אני אתלה בגללו. מה?
בראנד: המשפט שלך יכול להמשך עוד שנה...
- קסטנר: **(בכעס)** זה לא המשפט שלי. זה המשפט של כולנו. גם שלך ושל האנזי.
בראנד: מישוהו שלח אותך לדבר איתי. נכון? מי זה היה? טדי קולק? זה היה טדי קולק, נכון? או אולי ראש הממשלה בעצמו?
- קסטנר: אני נאבק על החיים שלי, יואל!
בראנד: אתה יכול לומר להם שאם הם לא יתנו לי להוציא את הספר הזה בארץ, אני אפרסם אותו בחוץ לארץ. מצאתי מו"ל בגרמניה שישמח להדפיס אותו.
- האנזי: יואל...
יואל: אולי זה מה שאתה רוצה. שאני אסע לחוץ לארץ. נכון? אתה רוצה שאני לא אהיה כאן. גם את רוצה שאני אחזור לגרמניה. אני מפריע לכם כאן.
- האנזי: מספיק.
בראנד: אם אני מפריע לכם כאן, אני מוכן ללכת. כבר אמרתי לכם שאני מוכן ללכת.
- האנזי: מספיק עם זה, יואל. מספיק. מה אתה רוצה ממני? שאני אעזוב אותו לבדו? זה מה שאתה רוצה?

אך בראנד נוטל את מעילו ויוצא. פאוזת. קסטנר שולח יד ואוחז בידה של האנזי. היא שומטת את ידו.

האנזי: יש מחר ישיבה בבית המשפט. הגברת סנש תעיד. כדאי שנתכונן לעדות שלה...
קסטנר: האנזי...

הוא קם ומחבק אותה. היא איננה מגיבה.

68. פנים. בית בראנד. עשר שנים אחר כך.

האנזי: **(למצלמה)** אני לא הסתרתי אף פעם את היחסים שלי עם רז'ה. אחרי שיואל יצא לאיסטנבול והגברת קסטנר יצאה ברכבת לשווייץ נשארנו יחד בבודפשט. זה לא היה מצב רגיל. ניהלנו משא ומתן עם הנאצים. וככה נוצרה בינינו מין אינטימיות... אינטימיות בין שני אנשים שתלויים יחד בצוואר שלהם באותו החבל... אני לא מכירה אינטימיות יותר גדולה... **(פאוזת. היא מתקשה להמשיך. כעבור רגע מתעשתת ומחליפה נושא)** אפילו הילדים שלי קיבלו את זה. כן, יש לי שני ילדים. לא ידעת? במלחמה הסתרתי אותם אצל משפחה הונגרית, ואחר כך, כשעלינו ארצה הכנסתי אותם לקיבוץ... בחיים כמו שהיו לנו, היה קצת קשה לשמור על המשפחה... **(מחייכת ומוחה דמעה)**

69. פנים. בית המשפט. יום.

קתרינה סנש נחקרת בידי תמיר. קסטנר, היושב ליד שולחן התביעה, עוקב אחרי השאלות. הוא מבולבל מאד ובקושי שולט בעצביו. במהלך עדותה של קתרינה סנש הוא לוחש כמה פעמים בתקיפות על אוזנו של כהן, אך זה אינו מסכים עימו.

קתרינה סנש: ב-17 ביוני באו בלשים הונגרים לבית שבו גרתי בבודפשט, ולקחו אותי לבית הכלא. שם פתאום הכניסו לחדר את חנה. נדהמתי. הרי היא עלתה לארץ ישראל ב-39. היו סימנים של מכות על הפנים שלה. גם שן אחת קדמית הייתה חסרה. אבל היא לא התלוננה. להפך. היא השתדלה תמיד לעודד אותי. גם אותי חקרו, אבל לא היה לי מה לומר. הם שחררו אותי, ואחר כך עצרו אותי שוב, ושוב שחררו אותי, ואחרי כמה שבועות עצרו אותי למשך חודשיים. רק אז שחררו אותי לגמרי...

תמיר: אל מי פנית, גברת סנש, כדי שיסייע לך להציל את חנה?
קתרינה סנש: פניתי אל הקהילה. ניסיתי להיפגש עם הד"ר קסטנר. ידענו שיש לו קשרים. חשבתי שהוא יעזור לי לפחות לשלוח לה בגדים ואוכל. הרי הייתה לו רשות להיכנס לכל בית סוהר.

CUT אל קסטנר הלוחש על אוזנו של כהן.

קסטנר: (בלחישת) אני בכלל לא ידעתי שחנה בבודפשט. רק בספטמבר נודע לי שהיא בכלל...
תמיר: וכיצד הוא עזר לך, הד"ר קסטנר?

קתרינה סנש: הלכתי לחפש אותו ברחוב ואדאס. אבל לא נתנו לי לדבר איתו. במקום זה דיברתי עם המזכיר שלו, גרוסמן.

קסטנר: (בלחש לכהן) אף פעם לא גרתי ברחוב ואדאס, ולא היה לי מזכיר בשם גרוסמן.
קתרינה סנש: גרוסמן ביקש ממני חמש עשרה אלף פגה בשביל לשכור עורך דין. לא היה לי סכום כסף כזה, ולא יכולתי לאסוף אותו. נתתי לו חבילה בשביל חנה, אבל היא לא קיבלה אותה.

תמיר: האם נסית שוב להיפגש עם הד"ר קסטנר, גברת סנש?
קתרינה סנש: הייתי במשרד שלו לפחות ארבע פעמים. בכל פעם אמרו לי שהוא איננו, או שהוא עסוק, או שהוא יבוא מחר... ואחר כך הגיע ה-15 באוקטובר. הפשיסטים ההונגרים תפסו את השלטון והוציאו את חנה להורג... בירייה...

CUT אל כהן הכועס על קסטנר הדוחק בו בתקיפות.

כהן: אל תלמד אותי איך לנהל תביעה, ד"ר קסטנר...

קסטנר שנאש מניסיונו לשכנע את כהן, קם ופונה בהתרגשות אל השופט.

קסטנר: כבוד השופט, יש לי חילוקי דעות עם הפרקליט שלי, ואני מבקש לומר...

הלוי: אני מבקש שתניח לגברת סנש לסיים את עדותה...

קסטנר: התמונה שמצטיירת כאן בבית המשפט איננה נכונה, כבוד השופט. לו הגברת סנש הייתה

פונה אלי כשנודע לה שחנה בבודפשט, הייתי אולי...

הלוי: אני מבקש אותך לשבת, ד"ר קסטנר...

קסטנר: כבוד השופט, ברגע שנודע לי שהיא בבודפשט פניתי לצלב האדום...

הלוי: (בתקיפות) ד"ר קסטנר!

אך סבלנותו של קסטנר כבר פקעה והוא איננו יכול להפסיק.

קסטנר:

(בזעם לקתרינה סנש) איך את מעזה לבוא אלי בטענות? מי בכלל ביקש מן הבת שלך לבוא לבודפשט? מה היא חשבה לעשות? הרי בגלל הפזיזות שלה וההירות של מי ששלח אותה, היא חצתה את הגבול כמו טירונית, ונתפסה כעבור חמש דקות. ואני אגיד לך מי גילה למשטרה ההונגרית שפלגי וגולדשטיין עומדים להגיע אלי. היא. הבת שלך. חנה סנש הגיבורה. היא נשברה בחקירה שלה וגילתה הכל. אני מתאר לעצמי איזה עינויים היא עברה. אף אחד לא היה עומד בעינויים כאלה. אבל לא בגללי נעצרו פלגי וגולדשטיין. אלא בגללה!

קתרינה סנש: לא נכון!

קסטנר:

(לשופט) ומה הייתי צריך לעשות כשנודע לי שהיא בכלא? להפסיק את כל פעולות ההצלה של יהודי בודפשט, וללכת אל הגרמנים ולהתחנן שיצילו אותה? אם הייתי מקריב כמה אלפי יהודים כדי להציל אותה, זה היה בסדר? זה מה שהייתי צריך לעשות כדי לרצות אתכם? אבל היא מתה, ולכן היא גיבורה. ואילו אני עומד כאן היום חי, ולכן קוראים לי בוגד. משתף פעולה...

קתרינה סנש: לא נכון!

הלוי:

ד"ר קסטנר, אני נאלץ להוציא אותך מבית המשפט.

קסטנר:

(אל כל הנוכחים) מי היה צריך בכלל את הצנחנים שלכם בבודפשט? לשם מה שלחתם אותם? כדי למסור לנו דרישת שלום! מה חשבתם? שאתם יכולים לעשות משהו שאנחנו לא יכולנו? שאתם איזה מין גזע אחר של גיבורים? שלנו יש "מנטליות גלותית" ואתם שמשונים ומכבים? שברגע שיגיעו שלושה מכם להונגריה, יקבלו חיילי הוורמאכט פיק ברכיים, והרייך הגרמני יקרוס? מי אתם חושבים שאתם? מניין שכרון הכוח הזה? מניין גסות הלב והאטימות?

הלוי:

(מכה בפטישו) ד"ר קסטנר. המשפט הזה מתקרב לסיומו. אל תכריח אותי להאשים אותך בביזיון בית המשפט דווקא עכשיו. **(קסטנר משתתק. הוא מתנשם בכבדות על הדוכן. השופט פונה אל התביעה ואל ההגנה)** בזאת אנחנו מסיימים את הישיבה. הישיבה הבאה תתקיים ביום ראשון.

הלוי מכה שוב בפטישו לציון סיום הישיבה.

סוף פרק שני

משפט קסטנר - פרק שלישי

70. פנים. חדר אורחים בבית מגורים. יום.

גבר כבן שישים מדבר אל המצלמה. פניו מעוותים על ידי חלוקה גראפית שאיננה מאפשרת להבחין בתווי פניו. כתובית: זאב אקשטיין - רוצחו של ד"ר ישראל קסטנר

אקשטיין: (למצלמה) כשראיתי את האיש ההוא מפסיד את המשפט, חשבתי בתמימותי שיתלו אותו באיזו כיכר, והמונים יעברו וירקו עליו. אבל לאט לאט הבנתי שעוד לפני שהשופט גזר את הדין, כבר נרקמה מזימה חדשה; ערעור. משפט נוסף. אולי ועדת חקירה. לא יכולתי לתפוס את זה. הרגשתי שאין מקום לשנינו יחד בעולם הזה... כן... לכן רצחתי אותו, את האיש ההוא. משום שבכל רגע שהוא נשם על פני האדמה, אני הייתי סמרטוט בעיני עצמי. כולנו היינו אבק אדם בעיני עצמנו. יהודי שבוחר לכנסת מי שחושב שהוא תולעת, הוא באמת תולעת. תאר לך שהיו קוראים רחוב על שמו. הרי מי שגר ברחוב הזה היה מרגיש שאין לו ערך. שאין לו כבוד... שהחיים שלו הפקר...

71. פנים. בית המשפט. יום.

שעת בוקר. בית המשפט עדיין ריק. על ספסלי התביעה יושבים קסטנר, בודיו, כהן, תל והעד דוד הרמן.

קסטנר: (לכהן) אולי המשפט הזה כבר אבוד, אבל אני לא מתכוון להרים ידיים. ניצלתי כבר ממצבים קשים יותר. אם לא תגיש ערעור לבית המשפט העליון, אני אגיש תביעה פרטית. הרמן: כל מי שניצל בעזרתך יעזור לך, רז'ה. יש בינינו כמה עורכי דין לא רעים. כהן: אנחנו לא הפסדנו. הרי השופט איננו עיוור. הוא רואה שתמיר דמגוג. הוא מבין שלטיעונים שלו אין בכלל תוקף משפטי. קסטנר: השופט לא עיוור, אבל לא הייתה לי הזדמנות להציג את הטענות שלי לפניו. כל מה שאמרתי נשמע כמו שקר, כמו התנצלות. כל מי שבא להעיד בשבילי, העיד נגדי. ואתה המשכת לשבת על הספסל, ולדפדף בניירות שלך, בלי לנקוף אצבע למעני. הרמן: לא תהיה בעיה של כסף. אנחנו נאסוף בשבילך כמה שתצטרך. כהן: ד"ר קסטנר... קסטנר: מה נשאר לי לעשות? להודות שאני בוגד? שאני הסגרתי את הצנחנים? ששיתפתי פעולה עם אייכמן ושלחתי יהודים לאושוויץ בעצמי? הרי אחרי המשפט הזה אני אצטרך לברוח מכאן, או לתקוע לעצמי כדור בראש...

בודיו אווזת בידו של קסטנר, ומרגיעה אותו. כהן מנגב בממחטתו את אגלי הזיעה המבצבצים על מצחו.

72. פנים. בית בראנד. עשר שנים אחר כך.

האנזי: (למצלמה) לא רק השופט התחיל לפקפק בחפותו של רז'ה. אפילו חברים טובים שלנו התחילו להתרחק מאיתנו. אנשי מפא"י גילו פתאום שהוא צרה צרורה בשבילם. בסוף השנה היו צריכות להתקיים בחירות, והם פחדו שהם יפסידו בגללו. רז'ה נשאר בודד לגמרי. אף אחד לא עמד מאחוריו מלבד כמה קרובי משפחה. מדי פעם פגש אותי מישהו מן האופורטוניסטים האלה ואומר לי: "כן, אבל את היית בסדר".

73. פנים. בית המשפט. יום.

בהמשך לתמונה 71. האולם כבר התמלא, והישיבה כבר החלה. השופט יושב בכסאו. קסטנר עומד שוב על דוכן העדים ומשיב לשאלות תמיר.

תמיר:

אבל אחרי שראית שהעסקה שהציע אייכמן באמצעות יואל בראנד נכשלה, מדוע המשכת לנהל עם הנאצים משא ומתן על עסקאות נוספות?

קסטנר:

העסקה שהציע אייכמן באמצעות בראנד נכשלה, משום שהאנגלים והאמריקאים סרבו בכל תוקף להעביר עשרת אלפים משאיות לידי הגרמנים. לכן הצעתי לקולונל ה-ס.ס. קורט בכר שהגרמנים לא ידרשו אמצעי לחימה, אלא כופר נפש בסך חמישה מיליון דולר. הכסף הופקד על ידי ארגונים יהודיים אמריקאיים בשווייץ...

תמיר:

והאמנת שתמורת חמישה מיליון דולר הגרמנים יסכימו להפסיק את ההשמדה?

קסטנר:

העובדה היא, אדוני, שבסוף 1944 היו מאה שמונים אלף יהודים בבודפשט והם לא נשלחו לאושוויץ. הם ניצלו.

תמיר:

הם לא נשלחו לאושוויץ בגלל שהאמריקאים הפציצו את בודפשט. לא בגלל המשא ומתן שניהלת עם ה-ס.ס.

קסטנר:

לא אמרתי שהם נשארו בבודפשט רק בגלל המשא ומתן שלי עם ה-ס.ס. אמרתי שהמשא ומתן שלי עם ה-ס.ס. סייע לכך.

תמיר:

אמרת "סייע רבות".

קסטנר:

ניסיתי להרוויח זמן. בגלל המשא ומתן שניהלתי עם ה-ס.ס. על הכספים האלה, הצליח הקולונל בכר להשפיע על אייכמן לעכב את הטרנספורטים, וכאשר התברר שהעסקה נכשלה, הרוסים כבר הקיפו את בודפשט ואי אפשר היה עוד לשלוח את היהודים ברכבות. לכן אמרתי שהייתה לי תרומה חשובה להצלה שלהם.

הלוי:

אבל למה גם העסקה הזאת נכשלה?

קסטנר:

משום שהאמריקאים לא אישרו לשווייצרים להעביר את הכסף לידי ה-ס.ס.

תמיר:

אני מפנה את תשומת ליבו של כבוד השופט לכך שבכל פעם שהד"ר קסטנר מתבקש להסביר את הכישלונות שלו, הוא ממחר להטיל את האחריות על אחרים.

כהן:

(מתערב) כבוד השופט, אני מציע שהסניגור המלומד יחזור לעסוק בעובדות.

תמיר:

העובדה העיקרית היא שהד"ר קסטנר מייחס לעצמו הצלה של כל יהודי שמזלו שפר עליו והנאצים לא הספיקו לבצע בו את זממם.

הלוי:

(בתקיפות) את זה יקבע בית המשפט.

74. פנים. מזנון בית המשפט. יום.

כמה אנשים יושבים ליד השולחנות. אחרים עומדים בתור ליד הדלפק, ברקע נשמעות החדשות מן הרדיו שליד הקופאית. אלה עוסקות בפעולות הפידאיון ובפעולות התגמול. תמיר ומרינסקי מתיישבים ליד אחד השולחנות.

מרינסקי:

(לתמיר) אנחנו צריכים לתאר אותו לבוש במדי ס.ס. נוסע במכונית של בכר ברחובות

ברלין. יושב ואוכל ארוחת ערב בביתו של בכר. יוצא איתו לטיול ביער. ולהדגיש שמדובר בינואר 1945, כשכל אירופה כבר הרוסה.

במהלך דבריו מבחין תמיר בבודיו היושבת לבדה ליד שולחן סמוך שעליו שני ספלי קפה. הוא קם ממקומו ועובר לשולחנה של בודיו.

תמיר:

את חושבת שאני מנוול, נכון? **(היא איננה עונה)** שכל מה שאני רוצה זה לחסל את בעלך. את חושבת שעד לפני שנה ידעתי בכלל מי זה קסטנר? ששמעתי עליו? שיש לי איזה סיפוק אישי מן ההתקפות עליו? את טועה. גם היום אני מוכן עדיין להפסיק את המשפט.

בודיו:

ומה אתה רוצה בתמורה?

תמיר:

את האמת. אני מוכן להפסיק את המשפט בתנאי שבעלך יתחייב להעיד בוועדת חקירה. שישפר הכל בפומבי. שלא יגן על בן גוריון ושרת. שישביר למה באמת נכשלו העסקאות עם הנאצים. האסון הזה מרחף מעלינו כמו צל. את מבינה? שיש מיליון יהודים מתו. למה? איך?

בודיו:

בעלי אומר לך את האמת, מר תמיר. אבל אתה בכלל לא רוצה להבין אותה. אתה חושב רק על הבחירות שיהיו בקיץ, ואתה רוצה לדרוך על הגווייה שלו כדי להפיל את בן גוריון ושרת.

היא קמה ופונה לעבר היציאה.

תמיר:

זה לא נכון, גברת קסטנר... גברת קסטנר...

אך היא יוצאת.

75. פנים. בית המשפט. יום.

המשך ישיבת הבוקר. קסטנר ממשיך בעדותו.

קסטנר:

בדצמבר 1944 בודפשט כבר הייתה מוקפת בחיילים רוסים, ולכן העברתי את הפעילות שלי לווינה.

תמיר:

מה פירוש העברת את הפעילות שלך? הסתובבת באופן חופשי בטריטוריה גרמנית? איך חצית גבולות?

קסטנר:

היו לי אישורי מעבר מטעם ה-ס.ס.

תמיר:

איזה אישור מעבר?

קסטנר:

היה לי דרכון גרמני. הקולונל קורט בכר סידר לי אותו.

תמיר:

אתה יכול להראות לנו את הדרכון הזה?

קסטנר:

הוא אבד לי.

תמיר:

דווקא הדרכון ההיסטורי הזה אבד לך? או שמא יש בו דברים שאתה מעדיף להסתיר?

כהן:

(לתמיר) אני מזכיר לסניגור המלומד שחלפו כמעט עשר שנים מאז.

תמיר:

(ממשיך) כמו תמונה שלך במדי ה-ס.ס., למשל.

קסטנר:

זאת אגדה פרי הדמיון החולני שלך, אדוני.

כהן:

(לשופט) אני מבקש שחברי המלומד ישאל שאלות ברורות, ולא יעסוק ברמיזות

פרובוקטיביות רק לשם הסנסציה.

הלוי:

אני מבקש משני הצדדים לשמור על כללי הדיון.

תמיר:

(לקסטנר) ד"ר קסטנר, אתה אומר שהעברת כספים משווייץ לווינה. אף חייל או שוטר

גרמני לא ערך עליך חיפוש במעברי הגבול?

קסטנר:

הקולונל בכר נתן הוראה לא לערוך עלי חיפושים.

תמיר:

הוא נתן לך את ההוראה בכתב?

קסטנר:

לא. קצין מן המטה שלו היה מלווה אותי.

תמיר:

כלומר, אפשר לומר שפעלת בתוך המטה שלו, של הקולונל בכר, והוא בעצם פרש עליך

חסות?

- קסטנר: בווינה היו שמונה עשר אלף פליטים הונגריים שהצלחתי לשחרר, והייתי צריך לטפל בהם. להשיג בשבילם מזון ותרופות - גם אם הייתי צריך לפעול לשם כך בחסות המטה של הקולונל בכר.
- תמיר: והנאצים הניחו לך להסתובב באופן חופשי, לעבור בין היחידות הצבאיות שלהם, לראות את כל הפשעים שלהם, לראות את מכונת ההשמדה שלהם בפעולה?
- כהן: **(בחוטר סבלנות)** הסניגור כבר שאל את השאלה הזאת אין ספור פעמים!
- קסטנר: **(בכעס)** וכבר עניתי לו אין ספור פעמים. הנאצים האלה היו זקוקים לאליבי. בכר רצה מישוהו שיעיד שהוא לא היה שותף להשמדה. לכן הוא אפשר לי להציל יהודים רבים בכל האפשר. לכן לא נשלח אף יהודי מגיטו בודפשט לאושוויץ.
- תמיר: כך אמר לך הקולונל בכר במפורש?
- קסטנר: כן.
- תמיר: מתי?
- קסטנר: כאשר נסענו לברלין. לפגישה עם הימלר.
- הלוי: לא שמעתי היטב, הד"ר קסטנר. אמרת שנסעת לברלין לפגישה עם הימלר?
- קסטנר: כן, כבוד השופט.

הלוי המופתע רושם את הדברים בפרוטוקול.

- תמיר: הימלר היה ראש ה-SS, ד"ר קסטנר. הוא היה האיש החזק ביותר בכל הרייך הגרמני. אולי חזק יותר מהיטלר עצמו. מדוע הוא רצה כל כך להיפגש עם איזה עסקן יהודי מבודפשט?
- קסטנר: בסופו של דבר הוא לא נפגש איתי.
- תמיר: אבל לא שאלת את עצמך מדוע הוא רצה להיפגש איתך?
- קסטנר: הוא רצה להוכיח לאמריקאים שהוא מנסה דרכים אחרות לפתור את הבעיה היהודית.
- תמיר: האיש שתכנן את כל פעולות ההשמדה. אבי אבות הזוועה הגדולה ביותר בתולדות האנושות.
- קסטנר: הוא חיפש דרכים אחרות לפתור את הבעיה היהודית? הוא נעשה פתאום אוהב יהודים?
- קסטנר: לו היית עושה את שיעורי הבית שלך, אדוני, היית יודע שבדצמבר 1944 המלחמה כבר כמעט הסתיימה. גרמניה הובסה. הצבא שלה הוכה. הערים שלה היו עיי חורבות. בנות הברית התכוונו להרוס אותה עד היסוד. הימלר רצה להציל את מה שאפשר היה להציל, והיה מוכן אפילו לשחרר כמה אלפי יהודים כדי שיוכל לדבר עם האמריקאים.
- תמיר: ולכן הימלר הזמין אותך אליו לשיחה בברלין?
- קסטנר: הוא ידע על הקשרים שהיו לי גם עם הקולונל בכר וגם עם הארגונים היהודיים בעולם. הוא ידע שאני יכול לתווך ביניהם. לכן הוא מינה דווקא את הקולונל בכר להיות מפקד מחנות הריכוז. ולכן הוא התיר דווקא לבכר לתת הוראה לא להרוג את היהודים ששרדו במחנות, ולהעביר אותם חיים לצבאות בנות הברית.
- תמיר: אתה רוצה לומר שבגללך הימלר נתן את הפקודה הזאת?
- קסטנר: לא רק בגללי.
- תמיר: ואני אומר לך שאתה מגלומן.
- קסטנר: ואני אומר לך שאתה בור ודילטנט. אין לך בכלל מושג מה קרה באירופה לפני עשר שנים.
- תמיר: ואני אומר לך שאתה מפיץ את כל הבדותות על העסקאות והפגישות האלה כדי לחפות על שיתוף הפעולה שלך עם הנאצים במשלוח יהודי הונגריה לאושוויץ. אתה היית זקוק לאליבי בדיוק כמו הנאצים שעזרת להם. לכן נפגשת איתם. לכן בילית איתם. לכן הפרחתם השמימה עננים של עסקאות מפוקפקות שלא הייתה להן שום תכלית. יד רוחצת יד.
- קסטנר: **(לשופט)** תודה רבה, כבוד השופט. אני סיימתי את חקירת העד.
- קסטנר: כבוד השופט! איזה מין משפט זה? הסניגור שאל אותי שאלה ונתן בעצמו את התשובה. הרי כל מה שהוא אמר עלי הוא הזיה. שקר. אני מכחיש כל מילה.

הלוי:

הישיבה הסתיימה.

כהן:

רק רגע, כבוד השופט... רק רגע...

קסטנר:

כבוד השופט. הסניגור הציג את המסעות שלי בגרמניה כאילו היו טיול. בילוי. כבוד השופט, הרי המוות ארב לי בכל רגע. כל חייל גרמני, כל איש ס.ס. יכול היה לשלוף אקדח ולירות בי... כבוד השופט... אני ניסיתי להציל... הצלתי עשרות אלפים במסעות האלה... ממחנה למחנה... בכבישים מופצצים. בין עמדות של ארבעה צבאות שנלחמו זה בזה... בקור מקפיא של חורף...

הלוי:

(מכה בפטישו): הישיבה הסתיימה!

האנזי היושבת באולם מוחה על החלטת השופט.

האנזי:

(בכעס) כבוד השופט! תקשיב לו!

הלוי:

(בתקיפות) אני נועל בזאת את הישיבה. בכך מסתיימות העדויות במשפט הזה. בישיבה הבאה תתחיל התביעה להגיש את סיכומיה. תודה רבה.

76. פנים. בית קסטנר. לילה.

קסטנר יושב ליד השולחן, ראשו שעון על כפות ידיו. בודיו מביאה כוס קפה וכמה גלולות, ומניחה אותן לידו.

בודיו:

התרופות שלך. (קסטנר שותק) אתה צריך לשמור על עצמך. (הוא שותק) יהיו לנו חיים גם אחרי המשפט, רז'ה. (הוא שותק) אני נשארת איתך גם אם המשפט יגמר רע. הרי אני יודעת שכל מה שאומרים עליך הוא שקר. (הוא שותק) רז'ה, אני מבקשת שתיתן לי הזדמנות. לא הייתי שם לידך כשהיית צריך אותי. שילמתי בשביל זה את המחיר. עכשיו אני לידך... (קסטנר קם) אתה בכל זאת הולך?

קסטנר:

אני הולך לקנות סיגריות. אני אשתדל לחזור מוקדם.

בודיו:

(בכאב) הרי אתה רואה אותי יושבת לידך יום ביום בבית המשפט. אתה לא רואה שאני נקרעת לגזרים יחד איתך! למה אתה ממשיך לענות אותי! מה אתה רוצה שאני אעשה? שאקח את הילדה ואסתלק מכאן? זה מה שאתה רוצה? רז'ה!

אך הוא יוצא.

77. פנים. בית בראנד. כמה שנים אחר כך.

בראנד:

(למצלמה) יכולתי לסלוח לרז'ה על הכל. ידעתי שהוא עשה מה שעשה כדי להציל. האמנתי לו, למרות ההכפשות של תמיר. גם על היחסים שלו עם האנזי מחלתי. רק דבר אחד נשאר בינינו. באותם ימים שבהם הוא הסתובב עם הקולונל בכר במחנות בגרמניה, הוא הגיע גם למחנה פלזנבורג. במחנה הזה היו כלואות אימי ושתי אחיותיי. הן היו על סף המוות. מעונות מוכות. אמי כבר ממש גססה. הן ישבו שלושות בתוך צריף פרוץ, קפואות מקור. ופתאום הן ראו את רז'ה. לבוש בחליפה. פניו טובים. אחותי חנה חשבה שהיא הוזה. כבר שבועיים שהן לא אכלו שום דבר... חנה ניגשה אליו. הוא הכיר אותה ואמר לה: אל תדאגי. ניצלתן. היא אמרה לו: תן לנו לפחות חתיכת לחם. אבל באותו הרגע מיהו קרא לו, לרז'ה. בכר, כנראה. והוא הלך. כעבור שלושה ימים מתה אמא שלי, ונקברה בקבר אחים עם עוד כמה מאות יהודים...

78. פנים. בית המשפט. יום.

בית המשפט מלא מפה לפה. בקהל אפשר להבחין באותם צופים שכבר הכרנו בשיבות קודמות. כהן מוכן לנאום הסיכום. מרינסקי איננו נוכח באולם. תמיר עומד ליד הלוי ומתלחש איתו.

הלוי: (לכהן) אדוני התובע, ההגנה מבקשת לדחות את סיכומי התביעה למחר.
כהן: אני מבקש שההגנה תנמק את הבקשה.
הלוי: ההגנה רוצה לקרוא את הד"ר קסטנר לחקירה חוזרת.
כהן: הרי הוא נחקר כבר תשעה חודשים רצופים. אני מבקש לקבל את הנימוקים לחקירה החוזרת.

לפתע נפתחת הדלת ומרינסקי נכנס. הוא מאותת בראשו לתמיר בחיוב.

תמיר: כבוד השופט, החקירה החוזרת לא תאריך יותר מעשר דקות. אני משוכנע שלאחר עשר הדקות האלה יראה בית המשפט שהייתה הצדקה מלאה לבקשתי.
כהן: (הבחין במרינסקי המתקרב אל תמיר) התביעה מתנגדת.

השופט מהסס, אך כעבור רגע מחליט.

הלוי: ההתנגדות נדחית. העד יעלה לדוכן...

תמיר נוטל מסמך מידי מרינסקי, ותופס את מקומו לפני השופט. קסטנר פונה אל דוכן העדים. השופט רושם את החלטתו בפרוטוקול.

תמיר: ד"ר קסטנר. מה היה תפקידו של אותו קורט בכר, קולונל ה-ס.ס, שהזכרת אותו מספר פעמים בעדותך?
קסטנר: הוא היה ראש המחלקה הכלכלית של ה-ס.ס. בהונגריה.
תמיר: וכיצד יצרת איתו את קשרי העבודה שתארת?
קסטנר: לרוב העסקאות שעשינו עם איימן היו גם אספקטים כלכליים.
תמיר: האם ידעת מה היה חלקו של בכר בהשמדת יהודי אירופה?
קסטנר: ידעתי.
תמיר: האם ידעת שבכר התגייס ל-ס.ס. כבר ב-1934? האם ידעת שב-1939 הוא שרת בפולין וב-1942 הוא קיבל אות הצטיינות על פעולותיו? האם ידעת על איזה פעולות הוא קיבל אות הצטיינות?
קסטנר: ידעתי.
תמיר: אם כך מדוע התייצבת בנירנברג אחרי המלחמה, העדת לטובתו, וגרמת לכך שישוחרר בלא עונש?
קסטנר: לא העדתי לטובתו בנירנברג, והוא לא שוחרר בגללי...
תמיר: לא העדת לטובתו?
קסטנר: לא. הגשתי הצהרה בשבועה לבית הדין הגרמני לדה-נאציפיקציה, שקבע מי מקציני הוואפן ס.ס. היה פושע מלחמה.
תמיר: והוא לא שוחרר בגללך?
קסטנר: לא.
תמיר: לא היה להצהרה שלך כל משקל בכך שבכר שוחרר ולא הועמד לדין כפושע מלחמה?
קסטנר: אתה צריך להפנות את השאלה הזאת לשופט שהחליט לשחרר אותו.
תמיר: כלומר אתה טוען שבכר לא שוחרר הודות להתערבותך?

קסטנר: כן.
 תמיר: אני מזכיר לך, ד"ר קסטנר, שנשבעת לומר את האמת.
 קסטנר: אני יודע.
 תמיר: אני מציע לך לעיין במסמך הזה.

הוא מושיט לקסטנר מסמך. קסטנר מעיין בו.

תמיר: האם זוהי ההצהרה בשבועה שמסרת לטובתו של בכר בנירנברג?
 קסטנר: כן.
 תמיר: (מוסר העתק לשופט): כבוד השופט. אני מפנה את תשומת לב בית המשפט לפיסקה המסיימת. "על סמך הסתכלותי האישית במעשיו של בכר, אני רוצה להדגיש במיוחד שהוא עשה כל מה שהיה באפשרותו ומעמדו כדי להציל חיים חפים מפשע מבולמוס הרציחה העיוור של המנהיגים הנאצים... לא פקפקתי אף לרגע בכוונותיו הטובות". ולאחר מכן הוא מוסיף ואומר: "לפי דעתי, ראוי הוא בכר, כאשר עניינו יובא בפני השלטונות של בעלות הברית להתחשבות האפשרית המלאה ביותר". ובשם מי הוא חותם? לא רק בשמו. אלא הוא מגייס לעזרתו של בכר את העם היהודי כולו: "הצהרה זו ניתנת לא רק בשמי שלי, אלא גם בשם הסוכנות היהודית והקונגרס היהודי העולמי". כבוד השופט, אני הייתי מוכן לקבל את ההצהרה הזאת אילו ניתנה לבכר בזמן המלחמה, אילו רצה קסטנר לקבל תמורתה חיי יהודים. אבל ההצהרה הזאת ניתנה באוגוסט 1947, כאשר הד"ר קסטנר כבר היה בן חורין. ולכך יש רק סיבה אחת ברורה ופשוטה: הד"ר קסטנר חשש שאם בכר יורשע, הוא יחשוף את מה שחשפנו כאן בבית המשפט. הוא יחשוף את שיתוף הפעולה של קסטנר עם ה-ס.ס. ואני בטוח כבוד השופט, שאילו רב המרצחים אדולף אייכמן היה נתפס, הד"ר קסטנר היה מעיד גם לטובתו...
 קסטנר: (בייאוש) כבוד השופט. כבוד השופט.
 תמיר: אני סיימתי את חקירת העד.

קסטנר גורר את עצמו בקושי רב אל ספסל התביעה. הוא מתקשה להרים את פניו ולפגוש במבטי הנוכחים. לפני שהוא מתיישב, פונה אליו השופט.

הלוי: ד"ר קסטנר, בניגוד לפרוצדורה המשפטית, ודווקא בגלל חשיבותם של הנושאים שהועלו, בית המשפט יתן לך, לפניך משורת הדין, הזדמנות לומר את דברך.

קסטנר מופתע. הוא מהסס רגע, אך כהן רומז לו שישכים. הוא נענה איפוא להצעת השופט, אך איננו חוזר לדוכן העדים, ופונה אל השופט מן המקום בו הוא עומד.

קסטנר: כבוד השופט, בכר היה נאצי. הוא היה קולונל ב-ס.ס. אבל בשנה האחרונה של המלחמה הוא סייע בידי רבות. בינואר 1945 הוא התמנה על ידי הימלר להיות האחראי על מחנות הריכוז שהיו בתחום הרייך. הוא ביטל את הפקודה לרצוח את שארית הפליטה שהייתה במחנות... הוא מנע בכך את מותם של מאה אלף יהודים. כל מה שמסרתי בהצהרתי בנירנברג היה אמת. בכר לא היה חסיד אומות העולם, אבל הוא עזר ליהודים רבים. הוא היה שונה מאד מן הפושעים הנאצים האחרים; מאייכמן, מקלטנברונר, מהימלר. חשבתי שראוי לגמול לו על חיי היהודים שהוא הציל. עובדה שאיש לא האשים אותו שהיה פושע מלחמה, והוא לא הועמד למשפט...
 הלוי: זה הכל?

קסטנר:

(בשארית כוחו) אני רוצה לקוות שאולי במסגרת אחרת תינתן לנו אפשרות הוגנת יותר לברר מה עשינו, חברי ואני, באותם הימים הטראגיים. כוונתנו הייתה למלא חובה. עשינו כמיטב יכולתנו. בתנאים של גיהנום. של חוסר שפיות מוחלט. כשעלינו ארצה התברר לנו שאנחנו צריכים להתחרות בגבורה של מורדי גיטו ורשה. אני לא חושב שנוצחנו בתחרות הזאת. אנחנו הצלנו יהודים. גברים, נשים, ילדים. כמה יהודים ניצלו בגלל המרד בגיטו ורשה? כמה? איזה פשר יש בכלל לגבורה שאיננה מקדשת את החיים? אין לנו מה להסתיר, כבוד השופט. פעלנו לפי מצפוננו, על אף מה שנעשה לנו כאן...

קסטנר משתתק. הוא על סף שבירה. שקט באולם. המאוורר שבתקרה ממשיך בפעולתו. השופט רושם את דבריו של קסטנר בפרוטוקול.

79. פנים. משרדו של שמואל תמיר. עשר שנים אחר כך.

תמיר:

(למצלמה) כמה שנים אחרי המשפט התברר לי ממסמכים שמצאתי בארכיונים של הפנטאגון, שקסטנר נתן תצהירים דומים גם לשני נאצים נוספים - הקולונל הרמן קרומי ונהגנרל האנס יוטנר. מבחינתי הייתה זאת הוכחה נוספת לשיתוף הפעולה שלו עם הנאצים. איזו סיבה בעולם הייתה לו להתערב לטובתם? פניתי אל בן גוריון שהיה אז ראש הממשלה, וביקשתי ממנו לאפשר לי לחדש את המשפט, אבל הוא ענה לי בלקוניות: "איני מוכן לטפל בשום עניין של מר גרינוולד ומורשיו"...

80. פנים. בית בראנד. עשר שנים אחר כך.

האנזי:

(למצלמה) אף אחד לא יכול היה להבין איך רז'ה עזר לנאצי כמו בכר. אבל מי שלא היה שם לא ידע שאף אחד לא היה יכול לעזור ליהודים, חוץ מהנאצים. אני יודעת שזה נשמע אבסורדי. אבל בידי מי עוד היה כוח לעזור? מי עוד יכול היה להחליט משהו לגבי יהודים מלבד הנאצים? אז מה הפלא שדווקא נאצי כמו בכר עזר ליהודים? בשביל מי שחי פה בארץ, כל הגרמנים היו נאצים וכל הנאצים היו פושעים. אנחנו, שהיינו שם, ידענו שהיו נאצים כמו אייכמן והיו נאצים כמו בכר. קרומי ויוטנר, למשל... אולי דווקא טוב שרז'ה עזר לבכר. אם עוד פעם יהיה מצב שיהודים יזדקקו לעזרה, כדאי שמי שיכול לעזור ידע שהיהודים לא שוכחים...

81. פנים. בית המשפט. יום.

בית המשפט כבר התרוקן. קסטנר יושב ליד כהן על ספסל התביעה. בודיו עומדת לידו.

בודיו:

(לכהן) ראיתי איך אנשים בקהל הסתכלו עליו. אני שמעתי אותם מתלחשים. הוא צריך שומרים.

כהן:

אני אבדוק עם המשטרה.

בודיו:

לא, אדוני. עד שתבדוק יקרה אסון. אני כבר עברתי מספיק אסונות בחיים שלי. אנחנו לא יוצאים מבית המשפט הזה בלי שני שומרים.

כהן:

גברתי היקרה...

בודיו:

והשומרים האלה ילכו אחריו לכל מקום, וכשהוא יהיה בבית, הם ישמרו ליד הדלת.

כהן:

אני אברר מה ניתן לעשות.

קסטנר:

(באירוניה) בהונגריה הסתובבתי בין הנאצים הכי מתועבים בלי שומרי ראש. אבל תמיד הייתה לי בכיס גלולה אחת קטנה של ציאניד.

מוציא את הגלולה מכיסו, ומראה אותה לכהן.

בודיו: (בדאגה) בבקשה, רז'ה.

82. פנים. בית בראנד. לילה.

קסטנר והאנזי יושבים ליד השולחן במטבח. האנזי אוחזת את ידיו בידיה.

האנזי: אולי בכל זאת לא תבוא מחר לבית המשפט?
קסטנר: אין לי שום אשליות. אני יודע מה השופט חשב עלי כל הזמן, ואני יודע מה יהיה פסק הדין שלו.
האנזי: אבל למה אתה מתעקש לשמוע את פסק הדין במו אוזניך?
קסטנר: כדי שיהיה לי ברור שאני חייב להילחם על החיים שלי.

היא מנשקת את כפות ידיו.

קסטנר: יואל צריך לחזור?
האנזי: הוא אצל השכנים. הוא לא יחזור לפני שישמע אותך יוצא.
קסטנר: כדאי שאלך.
האנזי: היהודים האלה לא יותר גרועים מהנאצים, רז'ה. אנחנו נעבור את זה. אולי זה יקח זמן. רוב האנשים כאן לא יודעים מספיק על מה שקרה שם, והם נגררים אחרי הסברים פשוטים. אצל אלה שניצלו, לא הגלידו הצלקות והם עדיין חמומי מוח. זאת רק שאלה של זמן.
קסטנר: כמה זמן?
האנזי: כמה שנים.
קסטנר: (קם) מאה?
האנזי: חכה, אני אלווה אותך.
קסטנר: יש לי שומרים.

היא מחבקת אותו, ומוחה את דמעותיה כדי שלא יבחין בבכייה.

83. פנים. בית המשפט. יום.

האולם מלא מפה לפה. בפתח הכניסה עומדים שני שוטרים. שני שוטרים נוספים יושבים ליד ספסלי התביעה וההגנה. קסטנר יושב דרוך במקומו. הוא מגולח למשעי. חליפתו מגוהצת, וממחטה לבנה נעוצה בכיסו. בודיו יושבת מאחוריו. האנזי ויואל בראנד יושבים במקומותיהם הקבועים. ברקע נשמעים פעמוני הכנסייה הרוסית. המאוורר הבודד פועל בשארית כוחותיו בתקרת האולם, מנסה לצנן את חומו של הקיץ הירושלמי. השמש עומד במקומו ומנסה להשתיק את ההמולה.

שמש: בית המשפט! בית המשפט!

השופט הלוי נכנס דרך כניסת השופטים, בידו קלסר עב כרס. כל הנוכחים קמים ועומדים במקומותיהם. הלוי מתיישב. הנוכחים יושבים.

הלוי: (פותח את הקלסר) גבירתי ורבותי. בית המשפט הזה עסק בשמונה עשרה החודשים האחרונים בדיון הארוך והקשה ביותר בתולדות מדינת ישראל. כולנו ידענו את משמעותו של הדיון הזה, שבמרכזו לא עמד אדם אחד בלבד. עם שלם עשה כאן את חשבון הנפש שלו...

הלוי מבחין בהמולה ליד הדלת ומפסיק לקרוא. השוטר הניצב לידה מנסה להרחיק מישהו המבקש להיכנס פנימה.

שוטר: אין מקום, אדוני. אין מקום. תבוא מחר.
קול גבר: (בזעם) תן להיכנס, מנוול.
הלוי: אני מבקש לסלק את האיש הזה, ומיד.

תמיר מסתכל לעבר הדלת ומבחין כי זהו גרינוולד המבקש להכנס.

תמיר: כבוד השופט, זהו הנאשם...
הלוי: (בפליאה) הנאשם?
תמיר: מר גרינוולד...
הלוי: (במבוכה) הכניסו אותו.

גרינוולד נכנס ותופס את מקומו. הלוי מכה בפטישו. פניו של קסטנר דרוכים וחתומים.

84. פנים. ביתו של השופט הלוי. עשר שנים אחר כך.

הלוי: (למצלמה): במשך תשעה חודשים כתבתי את פסק הדין. היו לרשותי שלושת אלפים עמודי פרוטוקול, שלוש מאות מסמכים, עדויות של ששים עדים. תזכירים, דו"חות... פסק הדין כלל מאתיים שבעים וארבעה עמודים. התחלתי לקרוא אותו בבוקר, וסיימתי רק בשעות הלילה המאוחרות. מי שהאשים אותי בשטחיות, אינו יודע כנראה מהי יסודיות... ומעולם לא חזרתי בי מפסק הדין הזה. לכל היותר הסתייגתי ממשפט אחד בתוכו. אותו הציטוט הידוע מתוך פאוסט של גיתא...

85. פנים. בית המשפט. יום.

הלוי ממשיך לקרוא את פסק דינו.

הלוי: ... על יסוד העדויות שהובאו בפני אני קובע, כי יהודי הגיטאות עלו בהמוניהם לרכבות הגירוש מתוך צייתנות גמורה, מתוך אי ידיעת המטרה האמיתית של הנסיעה, ומתוך אמון בהודעה הכוזבת שהם מועברים לעבודות חקלאיות. לכן הם השתדלו כמיטב יכולתם שלא להפר את הסדר, ולא גילו כל התנגדות, ולא ניסו להימלט, למרות שנשמרו רק על ידי כמה עשרות שוטרים...

ANOTHER ANGLE

הלוי: הנאצים לא היו יכולים להטעות את המוני היהודים ביעילות כה רבה, לולא שיתפו מנהיגי היהודים פעולה עם הנאצים. מנהיגים אלה השתיקו כל ידיעות אמת על כוונות הרצח של הנאצים, ואף טרחו להפיץ את שמועות הכזב באמצעות הצינורות הרשמיים של הקהילה...

המצלמה סוקרת מדי פעם את תגובותיהם של הנוכחים, בעיקר של קסטנר, בודיו, האנזי, בראנד, תמיר, וחיים כהן.

ANOTHER ANGLE

הלוי:

כדי לכפות על מנהיגי הקהילות היהודיות לשתף איתם פעולה, נהגו הנאצים להעניק להם מתנות שונות ומשונות והפכו אותם להיות תלויים בחסדי אדוניהם. הד"ר קסטנר זכה במתנות רבות ומשמעותיות בגלל יחסיו עם הנאצים: הוא היה פטור מן הטלאי הצהוב, הוא המשיך לגור בביתו, הייתה לו מכונית, טלפון וכו', אך המתנה הגדולה ביותר לה זכה מידי אייכמן הייתה הרשות להוציא לחופשי את מכריו, ידידיו ובני משפחתו באותה רכבת שיצאה לשווייצריה...

קסטנר משפיל את ראשו.

הלוי:

בקבלו את המתנה הזאת מידי של אייכמן, נאלץ הד"ר קסטנר לשלם תמורתה בשיתוף פעולה עם הנאצים ברצח היהודים, על ידי כך שהעלים מן היהודים את כוונות הגרמנים. ובעשותו כך ... (פאוזזה) מכר הד"ר קסטנר את נפשו לשטן...

כמה מן הצופים אינם עוצרים ברוחם ומוחאים כפיים. השופט מכה בפטישו. קסטנר המום. הוא קם ויוצא בנחישות מן האולם. בודיו ממחרת אחריו. גם שניים מן השוטרים יוצאים אחריהם.

86. פנים. פרוזדור בית המשפט. יום.

קסטנר צועד בפרוזדור, מזיע ומתנשם בכבדות. תוך כדי כך הוא תוחב את ידו אל כיס המקטורן ומוציא משם את הנרתיק בו נמצאת גלולת הציאניד. בודיו מבחינה בכך.

בודיו (בצעקה): רז'ה!

אך קסטנר מוציא את הגלולה מנרתיקה, משליך אותה על הרצפה ומועך אותה בעקבו. בודיו מחבקת אותו.

87. פנים. בית המשפט. יום.

הלוי:

אין כל אפשרות ואין צורך להפליג בהשערות איך היו הדברים מתפתחים ללא שיתוף הפעולה של קסטנר עם אייכמן. די לקבוע - וזה הוכח - שקסטנר שיתף בידועין פעולה עם אייכמן, וסייע לו בידועין בביצוע הגירוש הטוטאלי של יהודי הונגריה לאושוויץ...

האנזי, היושבת ליד בעלה, אוחזת בזרועו.

האנזי:

אני לא מוכנה לשמוע יותר.

בראנד:

עוד רגע...

ANOTHER ANGLE

הלוי:

(ממשיך לקרוא) בית המשפט מצא לנכון לפסוק, כי אין לפרשת שליחותו ומאסרו של יואל בראנד ולפגישתו עם מר משה שרת כל קשר לשיתוף הפעולה של הד"ר קסטנר עם הנאצים, ולכן, בית המשפט לא יעסוק כלל בפרשה, ויימנע מקביעת ממצאים גם בנסיבות מעצרו של מר בראנד בחאלב...

בראנד קם בכעס ופונה לצאת. האנזי יוצאת איתו.

הלוי: בית המשפט יעבור איפוא לדון בפרשת הצנחנים ופרשת חנה סנש, אשר לא הועלו אמנם בכתב האישום, אך בית המשפט מצא אותם רלוונטיים. בית המשפט השתכנע שהד"ר קסטנר, אשר פעל בחסות הגסטאפו, אכן הסגיר את הצנחנים בגלל תלותו החזקה באנשי חסדו הנאצים, ולא עשה מאומה כדי להציל ממוות את חנה סנש...

88. פנים. פרוזדור בית המשפט. יום.
בראנד והאנזי צועדים לבדם בפרוזדור.

בראנד: (בכעס) אין קשר? אני נוסע מחר בבוקר, ואני אוציא לאור את הספר שלי באירופה. אפילו בגרמניה. כל מי שלא רצה לשמוע אותי מכאן, יצטרך לשמוע אותי משם. שום בית משפט לא יעצור אותי...

89. פנים. בית קסטנר/פרוזדור הכניסה. לילה.
קסטנר יושב ליד השולחן בפינת האוכל ומעלעל בפסק הדין של השופט הלוי. פניו קודרים. הוא לובש חולצה בלא עניבה. ברקע נשמעות חדשות הערב. הקריין מבשר למאזינים על פסק הדין של הלוי, שקבע כי גרינוולד נמצא זכאי מרוב ההאשמות נגדו. סוזי בת ה-10 יושבת מולו ומתבוננת בו. לפתע נשמע צלצול הטלפון. בודיו נכנסת מחדר השינה ומרימה את השפופרת.

בודיו: (בכעס) לא. הוא לא בבית!

היא טורקת את השפופרת, חוזרת ונוטלת את סוזי בידה.

בודיו: די. לכי לצחצח שיניים.

סוזי מתבוננת באביה, ויוצאת עם בודיו מבלי לומר לו לילה טוב. CUT אל פרוזדור הכניסה. באור העמום של מנורת הכניסה נראים בראנד והאנזי מתקרבים אל הפתח, בו עומדים שני שומרי ראשו של קסטנר. הללו מזהים את בראנד ואת האנזי. אחד מהם פונה אל האנזי.

שומר א': התיק, בבקשה...

הוא מחפש גם על גופה של האנזי. השני עורך חיפוש על בראנד. CUT אל בודיו החוזרת לחדר האורחים.

בודיו: (לקסטנר) אתה חושב שכדאי שהילדה תלך לבית הספר מחר?
קסטנר: תלכי איתה.

חוזר לעיין בפסק הדין. נשמעות דפיקות בדלת הכניסה. קסטנר שולח מבט לעבר הדלת. בודיו מהססת לרגע, אך פותחת אותה. בראנד והאנזי בפתח. למרות איבתה להאנזי, מניחה להם בודיו להיכנס.

90. פנים. בית קסטנר. כמה שנים אחר כך.

בודיו: **(למצלמה)** כל עולמו של רז'ה התמוטט. אף פעם לא ראיתי אותו בוכה ככה, כמו באותו הלילה. הוא היה כל כך גאה במעשי ההצלה שלו בבודפשט, ודווקא המעשים האלה המיטו עליו גזר דין מוות. הוא ישב והפך בפסק הדין שוב ושוב, ולא היה מסוגל להאמין למראה עיניו. אני זוכרת שהיו הרבה טלפונים באותו הלילה. כולם היו דומים: "אנחנו נהרוג אותך" ... "פושע, רוצח... כלב נאצי... קאפו..." אחרי כמה זמן הפסקתי לענות. בבוקר ראיתי שמישהו מהשכנים שפך מי ביוב על הכביסה שלי...

91. פנים. בית קסטנר. לילה.

קסטנר, בודיו, האנזי ובראנד יושבים בחדר האורחים. המאפרה שעל השולחן מלאה בבדלי סיגריות. בראנד אווזו בכוסית קוניאק ריקה. גם קסטנר כבר שתה כמה כוסיות. הטלפון מצלצל אך איש איננו מרים את השפופרת.

קסטנר: **(בציניות)** תמיד קיוויתי שמישהו יכתוב עלי ספר. והנה זה קרה. **(רומז על פסק הדין)** נכנסתי סוף סוף להיסטוריה. בכל עמוד. בכל שורה. מה עשיתי. מה חשבתי. מה רציתי. **(מעלעל בספר)** קסטנר שותף ברצח יהודי הונגריה, קסטנר הסגיר את הצנחנים לנאצים, קסטנר הפקיר את חנה סנש, קסטנר הציל נאצים מתלייה... **(לבראנד)** עליך הוא בכלל לא כותב. כל הטרגדיה הגדולה שלך זכתה לשתי שורות. נדמה לי שהיית שמח להתחלף איתו, רז'ה...
האנזי:
קסטנר: **(מצטט)** "אין כל קשר בין פרשה זו, לבין המשפט..." עוד שנה-שנתיים ישכחו אותך. לטובתך, אני מקווה שתצליח להוציא לאור את הספר שלך... **(צוחק)**
גם אייכמן בטח יושב עכשיו בארגנטינה וצוחק...
האנזי:
קסטנר: פעם הוא שאל אותי, אייכמן המנוול: מאיפה יש לך כוחות כאלה להתרוצץ, קסטנר? ביום, בלילה, ברוח, בשלג, בלי להרפות מאף יהודי שאתה יכול להציל. אמרתי לו, שבכל פעם שנדמה לי שאני יכול להציל משהו, אני מתמלא בכוחות חדשים. אז הוא צחק ואמר: חכה ותראה באיזה כוחות תתמלא, כשתצטרך להציל את עצמך... **(צוחק)**

92. פנים. משרדו של השופט חיים כהן. עשר שנים אחר כך.

כהן: **(למצלמה)** פסק הדין הזה עורר סערה גדולה, בלשון המעטה. אבל קסטנר התאושש במהירות, והודיע שהוא ממשיך במאבק. הוא איים שאם המדינה לא תגיש ערעור, הוא יגיש תביעה פרטית. גם משה שרת חש שהוא נפגע מפסק הדין, אבל הוא לא יכול היה לבטא את דעתו נגד בית המשפט. הבחירות היו בשער וכמה מפלגות ניסו לעשות הון פוליטי מפסק הדין. הארץ הייתה כמרקחה. חירות והקומוניסטים הגישו הצעת אי אמון בממשלה, והציונים הכלליים נמנעו בהצבעה. הממשלה התפטרה והוקמה ממשלה חדשה. נדמה לי, שדווקא גולדה מאיר פסקה ואמרה שצריך לערער. שצריך לחנך את המדינה הזאת על פי האמת, אפילו אם זה יעלה למפא"י בכמה אלפי קולות בבחירות...

93. פנים. פתח מזנון בית המשפט. יום.

תמיר עומד בפתח המזנון ומדבר אל כתב רדיו האווזו בידו מיקרופון.

תמיר: פסק הדין של בית המשפט חשף לא רק את מעלליו של קסטנר, אלא גם את ההנהגה של מדינת ישראל הנגועה כולה בקסטנריזם. כל הצמרת הפוליטית שלנו היא צמרת גלותית. היא צמרת של גטו.

94. פנים. פרוזדור המשפט. יום.

תמיר צועד בנחישות ומדבר אל שני עיתונאים הרושמים את דבריו. שני צלמים רודפים אחריו ומצלמים אותו.

תמיר: הממשלה היא יודנראט. השיקולים שלה מנוגדים לתחושת החיים של האומה החדשה הגדלה על אדמת ארץ ישראל, מנוגדים ליצר הקיום של הדור שהקים בדמו את המדינה, ואשר יגן עליה מול מבחני המחר...

95. חוץ. מדרגות הכניסה לבית המשפט.

תמיר עונה לעיתונאי של יומן קולנוע. צלם מצלם אותו במצלמת קולנוע, ומקליט את דבריו.

תמיר: אם החברה הישראלית תוקיע את קסטנר ואת הקסטנריזם, היא תוכיח בכך שאנחנו אומה גדולה הזכאית להתקיים; אך אם היא תיכנע למניפולציות המשפטיות של המשטר, היא תוכיח שאנחנו רק שאריות אנוש רקובות, כפי שהיטלר הגדיר אותנו.

96. פנים. בית תמיר. לילה.

תמיר יושב ליד שולחן בפינת האוכל. ראשו נשען על ידיו, גם הוא מותש. מן הרדיו הניצב על הכוננית בוקע קולו. אישתו עומדת ליד הרדיו ומאזינה.

תמיר: (OFF) היועץ המשפטי טועה בכך שהוא מערער לבית המשפט העליון. חובתו היא להעמיד את הד"ר קסטנר למשפט כפושע מלחמה על פי החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם. אם הוא לא ימהר, עלולים לקום אחדים מבין אלה שנפגעו על ידי קסטנר, ולקחת את החוק לידיהם...

מראיין: (OFF) תודה רבה, אדוני...

הרדיו עובר לשדר מוסיקה ישראלית. אשתו של תמיר מכבה את הרדיו.

אשת תמיר: אתה באמת חושב שקסטנר שיתף פעולה עם אייכמן? שהוא באמת שלח למוות כל כך הרבה יהודים? לו זה היה כך, הוא לא היה עולה לארץ אחרי המלחמה. לא? הוא לא היה פותח במשפט הזה בכלל. הוא לא היה מגיש את הערעור...

97. פנים. בית בראנד. כמה שנים אחר כך.

בראנד: (למצלמה) דווקא רציתי מאד להישאר עם רז'ה בימים הקשים ההם, אבל הייתי מוכרח לנסוע לגרמניה בענייני הספר שלי. בינתיים הגיש היועץ המשפטי ערעור לבית המשפט העליון. החיים של רז'ה נעשו בלתי נסבלים. המשפט הזה של הלוי - שהוא מכר את נפשו לשטן - נשמע לכולם כאילו הוא היה אמת. אבל דווקא אז, כשהיינו רחוקים, התקרבו. התכתבנו. ידעתי שהחלטת בית המשפט העליון היתה מונפת מעל ראשו כמו חרב... הוא כתב לי גם על דברים פשוטים. מוסיקה... ואני עניתי לו... (לפתע גרונו נחנק. הוא פורץ בבכי) די... די... תפסיקו לצלם. די... הוא היה כל כך יקר לי...

98. פנים. בית קסטנר. לילה.

דלת הבית נפתחת. קסטנר נכנס, כשבידו תיק עור גדול. הוא מניח את התיק על השולחן, פושט את המקטורן ומתיישב מותש על הכיסא. כעבור רגע מתעשת ומוציא מן התיק כמה מסמכים, אך מתקשה להתרכז ולעיין בהם. נכנסת בודיו.

קסטנר: הייתי אצל היועץ המשפטי בירושלים. הוא אומר שאי אפשר לזרז את הערעור. זה ייקח להם לפחות שנה.
בודיו: שנה שלמה?
קסטנר: אבל הוא אופטימי.
בודיו: גם השופטים של בית המשפט העליון היו כאן בזמן המלחמה. הם לא ירצו להבין מה קרה שם.
קסטנר: אני לא יכול להרשות לעצמי להיות פסימי. הם יבינו! כולם יבינו!
בודיו: רז'ה...
קסטנר: פגשתי הבוקר את נתן אלתרמן. המשורר. הוא אמר לי שאילו הוא היה בבודפשט בזמן המלחמה, הוא היה חבר ביודנראט.

הוא מנסה בכל זאת לדפדף במסמכים. בודיו מתקרבת ופונה אליו בהיסוס.

בודיו: בוא וניסע מכאן, רז'ה. אנחנו לא נוכל לחיות כאן שנה שלמה עד שהם יחליטו...
קסטנר: אני לא רוצה לשמוע אותך אומרת את זה עוד פעם!
בודיו: שם השלית את עצמך שתציל, וכאן אתה משלה את עצמך שיצילו אותך.
קסטנר: לא השליתי את עצמי שם, ואני לא משלה את עצמי כאן.
בודיו: הבוקר לא הצלחתי לקנות לחם וחלב במכולת. המוכר לא רצה לענות לי.
קסטנר: לאן ניסע? איפה יקבלו אותנו? אני "פושע מלחמה". איזו מדינה תיתן לי ויזה מלבד גרמניה?
בודיו: היום שוב היכו את הילדה בבית הספר. המנהל הציע שנעביר אותה לבית ספר אחר.

פאוזת. קסטנר מתקשה לשאת את העובדה הזאת. כעבור רגע הוא עונה בשקט.

קסטנר: אני אלך בבוקר לדבר איתו...

הוא סוגר את התיק המסמכים. קם ולובש את המקטורן שלו.

בודיו: אתה הולך? (הוא איננו עונה) בלי שומרים? (הוא איננו עונה) אתה לא יכול ללכת אליה עכשיו. גם לי קשה, רז'ה. אתה לא יכול להשאיר אותי לבד. (הוא פונה אל הדלת) אז אל תחזור! אתה שומע אותי? אל תחזור. אם אתה הולך אליה עכשיו, אתה לא תראה אותי יותר. אתה שומע?

אך הוא פונה ויוצא.

99. פנים. בית בראנד. לילה.

קסטנר יושב על המיטה שבחדר השינה וקושר את שרוכי חלוקו. האנזי עדיין במיטה, עטופה בשמיכה. ברקע נשמעות החדשות ממכשיר הרדיו. הקריין מדווח על תביעת ארצות הברית מממשלת ישראל לסגת מסיני, ועל הצהרות בן גוריון נגד הנסיגה.

- האנזי: בודיו לא צריכה לפחד. מה היא עשתה כדי שמישהו יתנכל לה? אתה צריך לעזוב, ואני צריכה לעזוב יחד איתך. הרי אם אתה אשם במשהו, אני אשמה בדיוק כמוך...
קסטנר: האנזי...
האנזי: אם יואל לא הצליח להוכיח את הצדק שלו כאן, גם אנחנו לא נצליח. יותר טוב שנילחם על הצדק שלנו ממקום אחר. ניסע לשוייצריה. אני אשיג לך ויזה. נחיה שם יחד. כבר עברנו יחד מבחנים קשים. נעבור יחד גם את זה...
קסטנר: (בכעס) גם את מרפה את הידיים שלי? המלחמה הזאת לא אבודה. אני לא תלוי רק בהחלטה של בית המשפט העליון. אי אפשר לרמות עם שלם של יהודים בדמגוגיה. אי אפשר.

קסטנר קם ומתחיל להתלבש.

- האנזי: אי אפשר?
קסטנר: המדינה הזאת היא מדינה של צעירים. הם לא מסוגלים עדיין לעכל את הידיעה שכל כך הרבה יהודים כמותם נרצחו. זה פוגע באגו שלהם. ותמיר סיפק להם הסבר נוח. כל אלה שנרצחו יכלו להיות, לולא אנחנו מסרנו אותם לנאצים. אנחנו ההסבר לשואה. אבל יום אחד גם המדינה הזאת תעמוד בפני מבחנים, ואז יתברר שגבורת הרובה והרימון לא מספיקה. שהתאבדות איננה פתרון. ואז תגיע שעתנו. אז יבואו לשאול אותנו מה עשינו. איך היצלנו. איך ניצלנו...

הוא מסיים להתלבש.

- האנזי: לאן אתה הולך?
קסטנר: הביתה.
האנזי: אתה כועס משום שאני צודקת. נכון?
קסטנר: אני לא כועס.
האנזי: אני רואה שאתה כועס.
קסטנר: האנזי...
האנזי: כבר אחרי חצות. אתה לא יכול ללכת הביתה בלי שומרים.
קסטנר: כל הפטריוטים נלחמים עכשיו נגד הנסיגה מסיני. לא נשאר אף אחד שילחם בי.

הוא מחייך. ברקע נשמעים צלילי "התקווה" המציינים את סוף שידורי הרדיו.

100. פנים. חדר בדירת מגורים. עשר שנים אחר כך.

זאב אקשטיין, רוצחו של קסטנר, מדבר אל המצלמה. פניו מעוותים על ידי חלוקה גראפית.

- אקשטיין: (למצלמה) כמה ימים לפני כן השגתי לי אקדח. היו לי כמה חברים מאנשי לח"י שהיה להם נשק. שכנעתי עוד בחור צעיר אחד להצטרף אלי. יחד גנבנו ג'יפ. וארבנו לאיש ההוא ליד הבית שלו. כמה רגעים אחרי חצות ראיתי אותו מתקרב...

101. פנים. בית קסטנר. לילה.

אחרי חצות. בודיו יושבת לבדה ליד השולחן במטבח. ראשה נשען על כף ידה. בידה השנייה היא אווזת בסיגריה. היא שומטת את האפר במאפרה. עיניה דומעות. לפתע נשמעת יריה. היא נדרכת. כעבור רגע קט נשמעת יריה שניה. היא ממהרת לעבר הדלת ופותחת אותה.

בודיו: רז'ה!

היא עוצרת רגע במקומה. צלליתה נראית עומדת כמה שניות בפרוזדור האפל, ואחר כך נעלמת.

בודיו: (OFF) רזה! רזה!

קולה מהדהד בחדר המדרגות.

102. פנים. דירת מגורים. עשר שנים אחר כך.

אקשטיין: (למצלמה) יריתי בו שלוש פעמים. הכדור הראשון היה עקר. בשני החטאתי. השלישי פגע בו...

103. פנים. חדר בבית חולים. יום.

קסטנר שוכב על גבו במיטה שחלקה האחורי מוגבה. הוא מחובר למכשירי אינפוזיה. בודיו יושבת לידו. בחדר נמצאת גם אחות הבודקת את רישומי הדופק של קסטנר, ובפינה הרחוקה יושב שוטר חמוש על כסא. פניו של קסטנר חיוורים, אך עיניו פקוחות, הוא ערני ונשימתו יציבה.

בודיו: טדי קולק שלח לך מברק ופרחים... (קסטנר נד בראשו) הוא אומר שהמתנקשים ייענשו. תפסו אותם תוך שלוש שעות. (קסטנר נד בראשו) הרופא אמר שבעוד שבוע תוכל לחזור לעבודה בעיתון... אתה רוצה שניסע לבית הבראה? עכשיו יקבלו אותנו בכל מקום. (באירוניה) תראה מה אנחנו צריכים לעבור כדי לזכות במעט סימפטיה.

היא מבחינה בתנועה בעיניו של קסטנר. היא פונה לאחור ומבחינה בהאנזי העומדת מאחוריה. משתררת מבוכה. כעבור רגע בודיו מתעשתת.

בודיו: (להאנזי): הוא רצה לראות את העיתונים. אני הולכת רגע ותכף חוזרת...
קסטנר: (בקושי) לא. הישארי...

בודיו נשארת. האנזי מתקרבת אל קסטנר.

האנזי: (לבודיו) הייתי מוכרחה להיכנס.

היא מתיישבת בכסא ליד המיטה.

בודיו: (להאנזי) הרופא אמר שבעוד שבוע הוא יוכל לחזור לעבודה.

האנזי נדה בראשה. היא מהססת לשלוח את ידה אל קסטנר.

בודיו: הוא כבר דיבר קצת, אבל עדיין קשה לו...
האנזי: (לבודיו): אני לא יכולה להישאר הרבה זמן. יואל בפרנקפורט. הוא שמע את החדשות ו...
הוא קיבל התקף לב.
בודיו: אני מקווה שהוא... (האנזי שותקת) אני בכל זאת אלך להביא את העיתון.

היא יוצאת. האנזי מתקרבת אל קסטנר.

האנזי: הם פחדו שבית המשפט העליון יזכה אותך.
 קסטנר: (בקול חלש) האנזי...
 האנזי: כן...
 קסטנר: קיבלתי את הכדור בגב...

הוא נאנק בכאב. CUT אל בודיו העוצרת בפתח לפני שהיא יוצאת. היא מפנה את ראשה לעבר המיטה ומבחינה בקרבה בין קסטנר והאנזי. כאשר היא פונה לצאת היא מגלה את תמיר העומד בפתח. תמיר נראה מבוהל.

תמיר: רציתי להביע בפניו את צערי. זה מעשה נורא, ולא חשוב מי עשה אותו.
 בודיו: יותר טוב שתלך...
 תמיר: הוא יודע שלא היה לי שום דבר אישי נגדו... אני פרקליט... פעלתי במסגרת החוק...
 בודיו: אמרתי לך שיותר טוב שתלך!
 תמיר: תאמרי לו בבקשה שבאתי לאחל לו החלמה. אני מוכן לסייע בתביעה נגד אלה שהתנקשו בו.

היא טורקת את הדלת.

104. פנים. פרוזדור בבית המשפט. יום. תמיר עונה לשאלות כתב רדיו.

תמיר: אם לעומת זאת בוצע המעשה על ידי אדם שנדחף למסקנות נואשות בגלל הגילויים המחרידים שנחשפו במשפט, ובגלל אוזלת היד של היועץ המשפטי לממשלה שלא העמיד לדין את הד"ר קסטנר - הרי האשמה רובצת גם על היועץ המשפטי עצמו...

ANOTHER ANGLE

תמיר: על אזרחי מדינת ישראל לדעת כי למי שחשף את שיתוף הפעולה של קסטנר עם הנאצים, לא היה כל עניין בחיסולו. להיפך. כולנו היינו מעוניינים לברר את האמת עד תומה, ולהביא לכך שהאיש יועמד למשפט על פי החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם.

ANOTHER ANGLE

תמיר: לכן אני משוכנע בכל ליבי, שרק אנשי מפא"י, אשר חששו מגילוי האמת, רק להם היה עניין בהתנקשות בחייו של הד"ר קסטנר. ואני משוכנע, שגם הסיוע שמפא"י מקבלת משירותי הבטחון של המדינה, לא יועיל לה לטשטש את אחריותה להתנקשות הנפסדת הזאת. אני מקווה שבית המשפט העליון ימשיך לדון באופן אובייקטיבי בערעור המונח לפניו, וזאת על אף ההשמצות נגדי ונגד שותפיי לדרכי הפוליטית.

105. פנים. בית קסטנר. כעבור עשר שנים.

בודיו: (למצלמה) רז'ה נפטר כעבור עשרה ימים. שטף דם... אלפים באו ללוויה... זה היה בדיוק בפורים. אנחנו הלכנו עם הארון ברחוב אחד, וברחוב השני הייתה העדליידע. הילדה לא הבינה למה לא הרשו לה להתחפש. היא כל כך רצתה שאף אחד לא יכיר אותה לכמה שעות. שאף אחד לא ידע מי אביה. בבית הספר עשו לה ממש לינץ. היא בכתה וכולם מחאו כפיים. כמה חודשים אחר כך ניסה מישו - אני לא יודעת מי - לפצות אותי, וקיבלתי סוכנות של מפעל הפיס... ואז שלחתי אותה, את הילדה, ללמוד באנגליה...

106. פנים. משרדו של השופט חיים כהן. עשר שנים אחר כך.

כהן: שלושת הרוצחים נעצרו על ידי שירותי הבטחון עוד בליל הרצח. שלושתם היו חברים במחתרת טרוריסטית ימנית, שניזונה מן האידאולוגיות של לח"י. ותיקי לח"י גם סיפקו להם את הנשק לביצוע ההתנקשות. כך קבע גם בית המשפט המחוזי וגם בית המשפט העליון. שלושתם נדונו למאסר עולם. אבל לרכילות מרושעות יש כנראה איזה כוח מאגי אצלנו. עד היום מתרוצצות שמועות חסרות כל שחר, שהרוצחים נשלחו מטעם שירותי הבטחון. אני יכול לתאר לעצמי מי טרח להפיץ את השמועות האלה...

107. פנים. בית קסטנר. לילה.

חדר האורחים ריק. על שולחן הכתיבה ניצבת תמונה של קסטנר במסגרת שחורה. הרדיו הגדול שבפינה פועל, ובוקעים ממנו הצלילים המקדימים את חדשות הערב. CUT לחדר השינה של סוזי בת ה-12. היא כבר במיטתה. בודיו יושבת לידה. שתיהן מאזינות בדריכות.

108. פנים. בית גרינוולד. לילה.

גרינוולד עטוף בטלית, מתפלל "שמע על המיטה". ברקע נשמע קול הקריין, הבוקע ממכשיר רדיו של אחד השכנים.

קריין: קול ישראל מירושלים. השעה תשע והרי החדשות. בית המשפט העליון בהרכב מיוחד של חמישה שופטים, קיבל היום את ערעור המדינה על זיכוי של מלכיאל גרינוולד, ופסק כי...

גרינוולד טורק את החלון בזעם.

109. פנים. בית תמיר. לילה.

תמיר ואשתו יושבים ליד השולחן שבפינת האוכל ומאזינים לרדיו.

קריין: ברוב של ארבעה כנגד אחד טיהר בית המשפט העליון את הד"ר קסטנר מרוב ההאשמות שפורסמו על ידי גרינוולד, ופורטו ואף הורחבו בידי עורך דינו שמואל תמיר. בית המשפט מצא כי רק לקביעתו של גרינוולד כי קסטנר העיד לטובת פושע המלחמה קורט בכר בנירנברג, היה יסוד עובדתי...

110. פנים. ביתו של השופט הלוי. לילה.
הלוי יושב ליד מקלט הרדיו שבביתו ומאזין בדריכות לחדשות.

קריין: בית המשפט העליון החליט כי בית המשפט המחוזי טעה בזכותו את גרינוולד, וקבע כי פסק הדין של הלוי גדוש בעניינים שעיקרם הזיה ודמיון. מאידך, מותח בית המשפט ביקורת גם על היועץ המשפטי לממשלה, שהחליט לתבוע את גרינוולד על הוצאת הדיבה נגד הד"ר קסטנר...

111. פנים. בית בראנד. לילה.
האנזי יושבת ליד מיטתו של בראנד, השרוע על גבו, מכוסה בשמיכה. שניהם מאזינים לרדיו.

קריין: שופט בית המשפט העליון מר חשין אף העריך, כי בפעולותיו של הד"ר קסטנר בהונגריה, הייתה גבורת רוח ששאפה להציל את מה שניתן היה להציל, ושאבה את השראתה ממקורות עתיקים ביהדות, כמו ירמיהו הנביא ורבן יוחנן בן זכאי, אשר איש לא העז לגנותם כי מכרו את נפשם לשטן...

השניים ממשיכים להאזין בדריכות מבלי להתבונן זה בפני זה.

112. פנים. בית קסטנר. לילה.
בודיו עדיין יושבת ליד מיטתה של סוזי. שתיהן עדיין מאזינות. ברקע נשמע עדיין קולו של הקריין.

קריין: ...בנאום לפני הקצונה הבכירה של צה"ל, הוסיף בן גוריון ואמר, כי מדינת ישראל לא הייתה יכולה לעמוד בסנקציות הכלכליות והפוליטיות של ארצות הברית, ולכן לא עמדה בפניו ברירה, אלא להורות לכוחות צה"ל לסגת מסיני ומרצועת עזה...

בודיו קמה, סוגרת את הרדיו, וחוזרת.

סוזי: מה יגידו לי בבית הספר מחר?
 בודיו: אני מקווה שלא יגידו שום דבר. אם את לא רוצה יותר ללכת לבית הספר הזה, נחפש לך בית ספר אחר.
 סוזי: אני רוצה ללכת לבית הספר הזה, אבל אולי המנהל לא שמע את החדשות.
 בודיו: הוא שמע מה שהוא רצה לשמוע. כמו כולם.

היא מכסה את הילדה בשמיכה וממשיכה לשבת לידה.

כתובית: בשלהי שנת 1963 פנה ראש הממשלה, דוד בן גוריון, אל אלמנתו של ד"ר קסטנר ואל בתו, וביקש את רשותן לחון את שלושת רוצחיו של הד"ר קסטנר. האלמנה סרבה. הבת הסכימה, והשלושה שוחררו.

FADE OUT